

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DÜNYA MİTOLOJİLERİNDE

KURT VE SİRİUS YILDIZI

NURAY BİLGİLİ

kripto

NURAY BİLGİLİ

DÜNYA MİTOLOJİLERİNDE

KURT

VE

SİRİUS YILDIZI

kripto

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantev.org>

KURT VE SİRİUS YILDIZI, Nuray Bilgili, Kripto Kitaplar©

Genel Yayın No: 221

Araştırma & İnceleme: 161

Yazan: Nuray Bilgili

Düzeltili: Pınar Öztaş

Yayın Yönetmeni: Ümit Çıkrıkcı

Kapak Tasarım: Kripto Tasarım Ekibi

1.Baskı: Ekim 2022

ISBN: 978-605-7908-35-3

Yayıncı Sertifika No: 45134

Her hakkı saklıdır. Bu yapının aynen ya da
özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılmaz.

Copyright © 2008-2022, KRİPTO KİTAPLAR Publishing House

Yayımlayan:

kripto

Kripto Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.

Kültür Mahallesi, Ataç 2 Sokak No:71/B / Ankara

Tel: 0312 432 1923 Faks: 432 1933

e-posta: kripto@kriptokitaplar.com

www.kriptokitaplar.com

Satış Direktörü: Murat Alaca

Pazarlama Sorumlusu: Ahmet Mert Öztuğ

Baskı: Bizim Büro Basım Evi .Ltd.Şti./Ankara

(Matba Sertifika No: 42488)

NURAY BİLGİLİ

08 Mart 1970'te Ankara'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Akdere İlköğretim Okulunda tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Koleji'ne girdi. İki yıl Gastroenteroloji hemşireliği yaptı. Yükseköğrenimini Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim Bölümünde tamamladı. Aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Halk Bilimi Bölümünde yüksek lisansa devam etti. Hâlen Görsel Sanatlar Öğretmeni olarak görevine devam etmektedir.

Yazarın yayımlanmış eserleri şunlardır:

- **TÜRK MİTOLOJİSİ**/Türklerde Yaratılış ve Evren Tasarımı, Haziran 2017, Kripto Kitaplar.
- **TÜRKLERDE 5 ELEMENT**/Türk Kozmolojisi Düşüncesinde Elementler, Ocak 2019, Kripto Kitaplar.
- **GÖK TANRININ GÖLGESİ: ŞAMAN**/Türklerde Şamanizm, Eylül 2019, Kripto Kitaplar.
- **KURT VE SİRİUS YILDIZI**, Ekim 2022, Kripto Kitaplar.

İletişim: nurayy70@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
İLKELLERDE KURT VE KÖPEK TOTEMLERİ	9
SUDAN DOGON KABİLESİ	13
KURT MİTOLOJİSİ VE SİRİUS	13
ROMA VE ETRÜSK MİTOLOJİSİNDE KURLAR.....	25
YUNAN MİTOLOJİSİNDE KURLAR	29
KIZILDERİLİ MİTOLOJİSİNDE KURLAR	35
AZTEK VE MAYA'LARDA KURT MİTOLOJİSİ	39
MISIR MİTOLOJİSİNDE SİRİUS VE KURLAR.....	43
HİTİTLERDE KURT MİTOLOJİSİ	53
İSKİT VE SARMATLARDA KURT MİTOLOJİSİ.....	55
SÜMER MİTOLOJİSİNDE KURLAR	57
SLAV KURT MİTOLOJİSİ	63
JAPON MİTOLOJİSİNDE KURLAR	65
İSKANDİNAV MİTOLOJİSİNDE KURLAR.....	67
ÇEÇEN MİTOLOJİSİNDE KURLAR	74
ALASKA ESKİMO MİTOLOJİSİNDE KURLAR.....	74
HİRVAT MİTOLOJİSİNDE KURLAR.....	76
İRAN MİTOLOJİSİNDE KURLAR.....	77
MOĞOL MİTOLOJİSİNDE KURLAR	80
TÜRK MİTOLOJİSİNDE KURLAR	85
Türk Mitolojisinde Kurt Figürü	91
Türk Erginlenme Ritüellerinde Kurt.....	119
Türk Mitolojisinde Kozmik Arketipler Ve Kurt	134
Erlik Han Ve Mars	177
Kurt - Köpek Kurbanı	183
KAYNAKÇA.....	185

ÖN SÖZ

Sirius gökyüzündeki en parlak yıldızdır. Arkaik insanlar onu takvim amaçlı ve mevsime göre değişen yeryüzü olaylarını anlamak için kullanmıştır. Örneğin yıldızın şafaktan önce yükselmesinin, yaz ortasındaki kavurucu sıcakın ve kuraklığın kaynağı olduğuna inanılmıştır.

Büyük Köpek, Orion takımyıldızının hemen altındadır. Büyük Köpek takımyıldızı ve Sirius tüm dünya mitlerinde kurt, köpek, çakal vb. hayvanlar ile Orion takımyıldızı ise mitsel kahramanlar ile özdeşleştirilir. O en eski söylencelerde Çoban'ın (Orion) sadık köpeği olarak belirir. Türk mitlerinde ise Gök Kurt biçimindedir ve Oğuz Kağan'a (Orion) yol gösterir. Mitolojilerde adı geçen kahramanların ve ata hayvanların mutlaka göksel bir arketipi olmak zorundadır. Mitolojileri yaratanlar Şamanlardır. Söyledikleri kutsal ilahiler olan mitolojilerde adı geçen mitsel figürleri, bir şekilde gökyüzüne mühürlerler. Yani gökyüzünde karşılığı olmayan hiçbir mitolojik figür yoktur. Jung'un dediği gibi, İlk arketipler gökyüzündeki gezegenler ve takımyıldızlardır.

Bu eserde dünya insanların Büyük Köpek takımyıldızı ve Sirius yıldızına yüklediği anlamı ve aralarındaki şaşırtıcı benzerliği göreceksiniz. Tarihî kayıtlara göre Sirius'un Türkler ile nasıl özdeşleştirildiğini ve bizim için ata ve ana hayvan olan Mavi Kurt'un kozmik serüvenini izleyeceksiniz. Mitolojik söylencelerdeki arketiplerin gizemini çözmek, ardındaki asıl gerçeği görmek ve mantığını anlamak istiyorsanız elinizdeki kitap tam size göre...

Nuray Bilgili
Ekim, 2022

İLKELLERDE KURT VE KÖPEK TOTEMLERİ

İlkelerin yeniden doğuş mitlerinde rol oynayan hayvanlardan ikisi olarak köpek ve kurt sayılabilir. Malinowski Trobriand adalarındaki yerliler üzerinde yaptığı araştırmalarda, yerliler ağaç kovukları, mağaralar, taş yığınları, mercan kayalıkları, su kaynakları gibi kovuk benzeri yerlerin ilk insanın yaratılış ve çıkış yerleri olarak görmüşlerdir. Bu çıkıştan sonra kabilelerin totem hayvanları olarak iguana, köpek ve domuz gibi hayvanlar ata hayvan olarak belirlenmiştir. Domuz klanında olanlar domuz eti, köpek klanında olanlar köpek eti yemez. Totemle özdeşleşen iki klan diğer klanın hayvanını da benimsemez. (Malinowski, 2000, s.111-112)

Frazer'a göre totemizm; bir yanda kan akrabalığı olan bir grup insanla, öbür yanda, insan grubunun totemleri diye adlandırılan nesneler arasındaki (hayvan, bitki, totem direği, dikili taş) sıkı ilişkidir. O hâlde totemizm hem toplumsal gruplaşma aracı hem de inanç ve törenlerden oluşan dinsel bir sistemdir. Totemizm ilkel insanın özellikle bitki ve hayvanlara egemen olma isteği olarak da ifade edilir. Aynı klanın insanları o toteme karşı bir tabu ve saygı geliştirir. (Malinowski, 2000, s.10-11) Bu sayede insan ölmüş ataları ve ruhlar ile de bağlantı kurar. Totemler ile ruhsal bağlantı kuran insan; hayvan totemine karşı özel bir bağlılık, yeme yasağı, saygı vb. tutumlar da geliştirir. Bununla birlikte totemle kendi arasında büyüsel ritüeller gerçekleştirir.

Durkheim'e göre totem; basit bir isim değil, bir amblem, hakiki bir armadır. Hanedan armalarının da kaynağıdır. Her aile her klan bir hayvanı ya da bitkiyi kendi amblemi ve işareti olarak kabul eder. (Durkheim, 2005, s.144) Nitekim Göktürklerin ata-ana hay-

vanı olan kurt da onların bayraklarında, sancaklarında ve ayrıca tamgalarında stilize edilmiş biçimde görülür.

Bu hayvan totemlerinin varlığı özellikle erginlenme törenlerinde ortaya çıkar. Atalarının geldiği mağaralar ve kovuklarda yapılan bu ritüellerde gençler, hayvan atanın kılığına girerek mitsel zamana gönderilir. Erkek erginlenme törenleri esnasında gencin kulağına soy sırları, atalarının isimleri, soy mitleri fısıldanarak yeniden doğması sağlanır. Bu inisiyasyonların ana işlevi soyun devamlılığını sağlamak için geleneğin gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. Çünkü toplumsal düzen ve disiplin; eski kuşakların öğretilerine, bilgilerine ve mitlerine bağlı kalınarak sağlanabilir. Mevsim döngüsü bayramlarında ve erginlenme törenlerinde ruhlar âlemi ve özellikle ölmüş ataların ruhları ile iletişim kurulur. Bu özel zamanların bayram şeklinde günümüzde de kutlanması atalarımız ile iletişime geçmek ve onları anlamak içindir. Arkaik insan bu tür özel zamanlarda ataların ruhlarının gelerek dünyaya iyilik güzellik getirdiğine inanır. Dünyanın yeniden doğuşu bu şekilde sağlanmış olur. Dönemsel şenlikler bu yüzden hediyelerin dağıtılması, kurban törenleri, tapınma, dua gibi ritüeller eşliğinde yapılır.

Tılsım ve büyü olarak da klana ait totem hayvanın uzuvları kullanılır. Avda ve savaşta başarı sağlamak, aşkta istediği günele ulaşmak, hastalıkların giderilmesi, bol hasat almak gibi düşüncelerini gerçekleştirmek için bağlı olduğu klanın totem hayvanının herhangi bir uzvunu üzerinde taşır. Büyüsel güçler, geçmiş ataların mitolojisi ve ata hayvanı ile bağlantılıdır. Toplum kriz durumlarında atalarına, mitlerine ihtiyaç duyar. Büyüsel ve mitolojik alan eski kahramanların, kahramanlık eylemlerinin tekrara edilerek övülmesini gerekli kılar. Bunun sonucunda kolektif hafıza ile bağlantı kurularak duygular harekete geçirilir.

Eliade'ya göre bir halkın etnik adını bir hayvandan almasının her zaman dinsel bir anlamı vardır. Bu olgu çok arkaik bir düşüncenin ürünüdür. Halk adını kurt biçimli ya da kurt donuna girmiş bir tanrıdan ya da mitsel bir atadan alır. Orta Asya'da doğaüstü bir

kurtla prensesin birleşmesi mitinin birçok versiyonu bilinir. Bu birleşme sonucu bir halk ya da bir hanedan doğar. (Eliade, 2003, s.18)

Durkheim'a göre; totem hayvan kavimlerin toplumsal dininin gözle görülebilir temsilcisinden başka bir şey değildir. Totem hayvan, kolektif bilinçaltının sembolüdür ve sosyal bağ oluşturur. Kolektiviteyi cisimleştirir ve dini bir obje hâline gelir. (Freud, 2002, s.157)

Başka bir teoriye göre totem, aslında bir atanın gördüğü rüya sayesinde elde edilerek kendisinden sonra gelen kuşaklara aktardığı koruyucu ruhtur. (totem 165) Nitekim mitler toplumsal rüya, rüyalar kişisel mittir.

Freud'a göre bilinçaltında kurt-köpek gibi hayvan semboller birer korku nesnesidir, ata ve babayı simgeler. (Freud, 2002, s.178)

Batı Himalaya halkı, yılın bir gününde bir köpeği sarhoş edip daha sonra öldürürler. Köpeği öldürerek bir yıl boyunca hastalık ve kötülüğün köye uğramayacağı düşünülür. Avustralya Breadalbane bölgesinde yılbaşı günü kapıya getirilen köpeğe bir parça ekmek verilerek kovalanır ve uzaklaştırılır. "Uzaklaş buradan köpek! İnsanların başına gelecek hastalık ve ölüm senin başına gelsin." denir. Bu ritüellerden de anlaşılacağı üzere köpek yer altı varlıkları ile özdeşleştirilir ve uğursuz sayılır. Tıpkı Yahudilerin günahlarını keçiye yüklemesi gibi, tüm hastalık ve kötülükler köpeğe yüklenir. (Frazer, 1992, s.180-181)

Freud'a göre, totem olan ata hayvanın, bir evin yakınlarında görünmesi çoğu kez bir ölüm haberi olarak yorumlanır. Ataların ruhu totem hayvan olarak görünür ve akrabasını almaya gelir. (Freud, 2002, s.146)

Çinlilerin Tu-kiu adını verdiği Türklerin bir söylencesinde kımızı renkte yağın bir kan yağmuruna köpek havlaması eşlik eder ve kısa süre sonra hükümdar ölür. Volga Bulgar Türklerinde köpek havlaması uğurlu kabul edilir. (Roux, 2012, s.87)

SUDAN DOGON KABİLESİNDE

KURT VE SİRİUS

Mali'de yaşayan Dogon ad verilen kabile. Dogon'lar, Sirius yıldızının sistemi hakkında o kadar inanılmaz bir bilgiye sahipti ki bunu bu kitap içinde de incelemek istedim.

Dogonlar hakkında ilk bilgiyi, ünlü antropologlar olan Fransız Marcel Griaule ve Germaine Dieterlen'den alıyoruz. Bu antropologların Dogonların kozmolojik teorilerini tanımladıkları bir pasajı vardır. “Yaratılışın başlangıç noktası, Sirius'un etrafında dönen ve aslında ‘Digitaria Yıldızı’ (Sayı Yıldızı) olarak adlandırılan yıldızdır. Dogonlar tarafından tüm yıldızların en küçüğü ve en ağır olarak kabul edilir. Kendi eksenini ve Sirius etrafındaki hareketi, uzaydaki tüm yaratılışı destekler. Onların yörüngesi, yeryüzündeki takvimi de belirler”. Bilim insanları bugün, Sirius'un yörüngesinde dönen beyaz cüce yıldız Sirius B'nin varlığını biliyorlar. O “en küçük ve en ağır” yıldız türüdür. Fakat Sirius B yıldızı çıplak gözle görülemiyor. Fransız antropologlar Marcel Griaule ve Germaine Dieterlen, Dogonların Pô Tolo ya da Digitaria Yıldızı adını verdikleri Sirius B'nin, elli yılda bir Sirius'un etrafında döndüğünü söylediğini kaydeder. Gerçekten de Sirius B Sirius A'nın etrafını 50 yılda dolandır. Dogonların dört farklı takvimi vardır. Güneş takvimi, Venüs takvimi ve Sirius takvimi. Dördüncüsü tarımsal takvimdir ve ay takvimidir. Gökyüzünü döngüsü, tilkinin kendi kuyruğu etrafında dönmesine benzetilir. Bu benzetme bizim Ouroboros olarak bildiğimiz kendi kuyruğunu ısırarak yılan-ejderha-kurt sembolizmi ile aynıdır.

landırılır. Tilki ya da çakal figürü ile anlatılmak istenen aslında kozmosun döngüsü ve zamandır. Dünya tilkinin bedeninden yaratılmıştır. Bu mit Marduk'un Tiamat adlı canavarı öldürmesiyle eş değerdir. Marduk evreni Tiamat'ın kanından ve etinden yaratır. Güneş de Tilki Ogo'nun plasentasının geri kalanı ve sistemimizin merkezidir.

(Tilki'nin başı Sirius yıldızı kuyruğu ise Antares yıldızı olabilir. Çünkü Samanyolunun güneybatı ucunda Sirius, kuzedoğu ucunda Antares konumlanır. Bu Boğa ve Akrep Takımyıldızı aksıdır.) Dünya, Çakal ya da Tilki Ogo'nun göbek kordonunun plasentasına bağlıdır.

Göbek kordonu benzetmesi Türk mitlerinde de vardır. Türkler "Gögün kindiği yerde, yerin kindiği göktedir" der. Gök ile yeri birleştiren ve bir arada tutan, görünmez bir kordon, ip, merdiven, yol, zincir benzetmesi evrenseldir. Türk mitlerinde gökyüzündeki takımyıldızların bir kısmı atlara, bir kısmı ise kurtlara ve bir kısmı da geyiklere benzetilir. Bunlar birbirine görünmez bir zincirle bağlıdır. Tüm bu Takımyıldızlar ise "Kutlu At Kazığı Tanrısı" sayılan Kutup Yıldızı'na sabitlenmiştir.

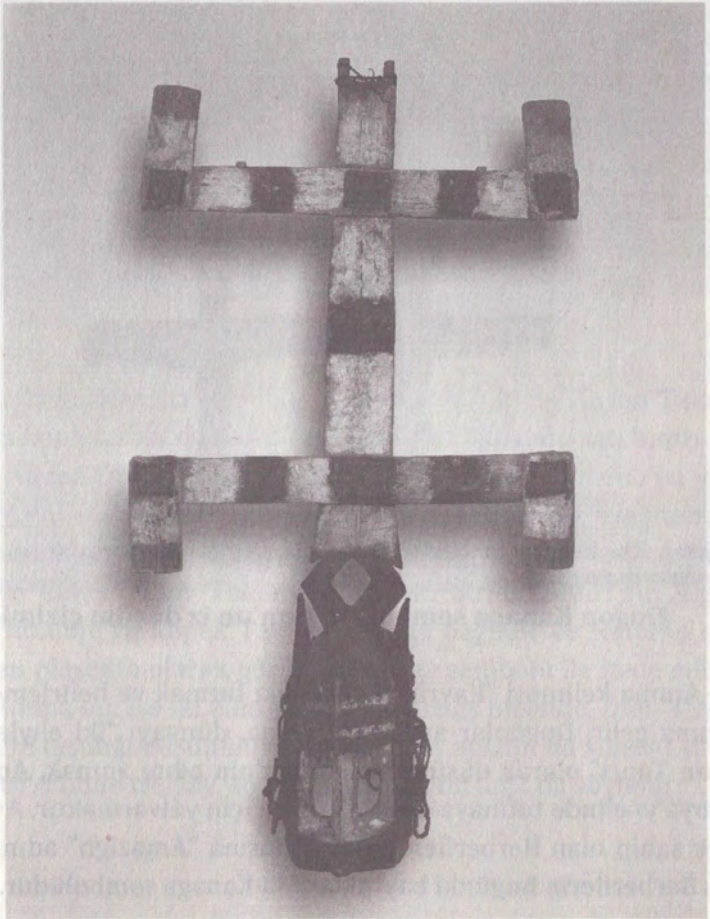
Ogotemmêli, 1962 yılında ölen Dogaonların bilge kişisiydi. O, kurt cinsinden bir hayvana atıfta bulunarak şöyle söyler: "Çakal doğuştan yalnızdı ve bu yüzden söylenemeyecek kadar çok şey yaptı." Dogon erkekleri, bu erkek Çakal ile ilişkilendirilir. Dünyada ilk yaratılan varlık Çakal'dı ve "Tanrı'nın Oğlu" olarak biliniyordu. Aslında Tilki Gogo ve Çakal aynı arketiptir. Bazen Çakal bazen Tilki olarak Dogon efsanelerine yansır. Sirius'un Dogon dilinde adı Sigi Tolo ya da Sigiu'nun yıldızıdır. Dogonlar Sigi adını verdikleri özel ritüeller ile Sirius'a yakarır. Sigi, ilk ataları onurlandırmak ve tanımak için toplum çapında yapılan bir ritüeldir. Bu bağlamda ilk yaratılan varlık ve Tanrı'nın oğlu olarak gördükleri Çakal da bu Sigi ya da Sirius festivalinde anılır. Sigi Tolo yani Sirius A'nın eşi sayılan Sirius B'ye Pō Tolo adını verirler. (Tolo, yıldız demektir.) Pō Tolo dişidir ve erkek Çakal'ın yani Sirius A'nın eşi olarak gösterilir.

Ayrıca Dogonların Satürn'ün halkalarını ve Jüpiter'in uydularını bildiği de kaydedilir. Fakat tüm bu iddialara karşı Dogonların “Sigi Tolo” adını verdikleri yıldızın Venüs olabileceği de söylenir. Fakat diğer dünya mitlerinde Sirius Tanrıçanın yani Venüs'ün yıldızı olarak görülür.

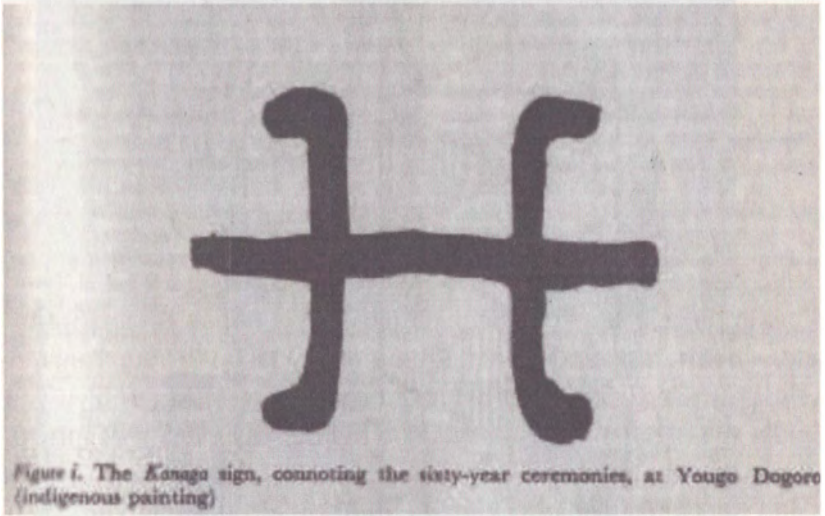
Dogonların Çakal-Tilki Maskesi

Dogonların kullandığı takvimlerden bir de Sirius takvimidir. Sirius yıldızı iki dağ zirvesi arasında görüldüğünde Sigui adı verilen bir tören gerçekleştirirler. Sigiu, Sirius yıldızına verdikleri bir isimdir. Sirius yıldızının diğer yıldızlara göre düzenli yükseliş ve batışları bir çok kültür tarafından biliniyor ve takvim olarak kullanılıyordu. Bu yıldız inisiyasyon ritüellerinde de rol oynar.

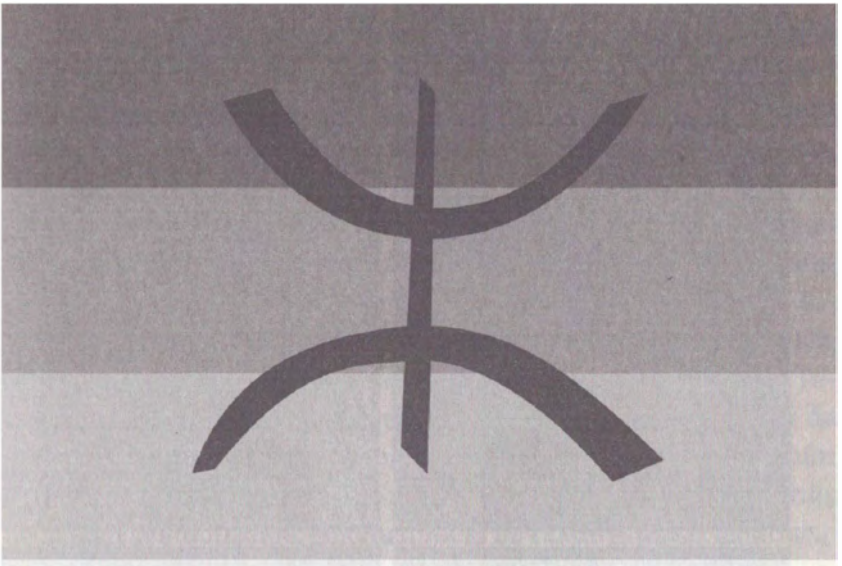
Dogon Sigiu törenlerinde kullanılan Kanaga adı verilen maske(Brooklyn Müzesi).

Bu Sigiu yani Sirius ritüellerinde Kanaga adını verdikleri ve Yaratıcı Tanrı Amma'yı simgeleyen maske takarlar. Bu maske, ellerini yukarı kaldırmış bir adam şeklindedir. Amma veya Amen adında bir yaratıcı Tanrı kavramı, yalnızca Dogonlarda değil, Batı Afrika ve Kuzey Afrika gruplarının dini geleneklerinde de bulunur. Eski Mısır I. hanedandan önce gelen "avcı" kültür gruplarına toplu olarak Amazigh adı verilir ve Amma ya da Amen adının da bu adan geldiği kabul edilir.

Dogon Kanaga sembolü, Orion'un iz düşüm çizimidir.

Amma kelimesi "Kavramak, sınıksız tutmak ve belirlemek" anlamına gelir. Dogonlar arasında Amma, dünyayı "iki eliyle sıkıca tutan Tanrı" olarak düşünülür; Amma'nın adını anmak, Amma'ya Dünya'yı elinde tutmaya devam etmesi için yalvarmaktır. Avcı kültüre sahip olan Berberiler kendi atalarına "Amazigh" adını verirler. Berberilerin bugünkü bayrakları da Kanaga sembolüdür.

Berberi Bayrağı

Aslında bu Kanaga sembolü “Göksel Avcı Çoban” Orion Takımyıldızı’ndan başkası değildir. Amma olarak adlandırılan Tanrı erkektir. Amma Orion Takımyıldızı’nı ifade eder ve Nommo’yu yani Canis Major’u yaratır. Canis Major hemen Orion’un ayağının dibinde olan takımyıldızdır ve Avcının köpeği-kurdu olarak bilinir. Sigiu ise Canis Major Takımyıldızındaki Sirius yıldızı’dır. Sigiu-Sirius, Nommo’ya-Köpek Takımyıldızı’na bağlıdır ve Nommo onu besleyen plasenta olarak görülür. Kanaga sembolü ile ifade edilen Tanrı Amma’nın ise iki elini yukarı kaldırmış biçimde, Dünya’yı ya da evreni taşıdığı düşünülür. Zaten adının anlamı da sımsıkı tutan demektir. Elinde ok, yay, sopa, kargı, kılıç tuttuğu da söylenir.

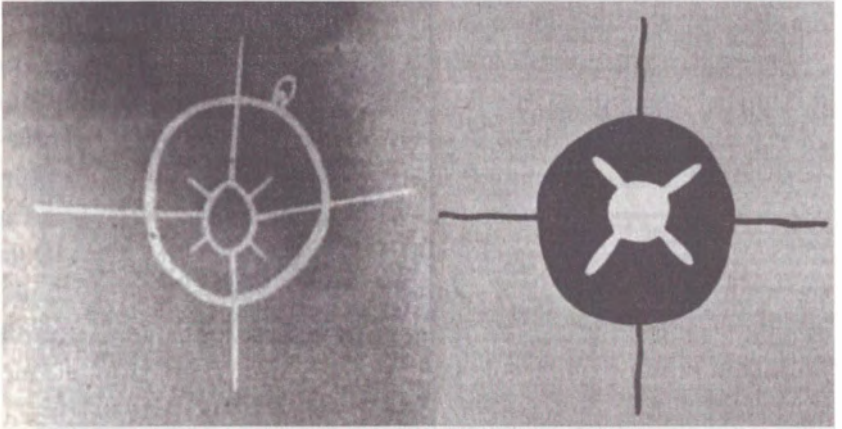
Petrogliflerde Orion çizimi. İki elini yukarı kaldırmış ve ayaklarının ortasından aşağı uzanan "Orion'u Kılıcı'da" gösterilmiştir.

Amma, Dogonlar tarafından Dünya'daki yaşamı yarattığı için itibar görür. Dogon mitlerine göre evrende “İkiz Doğum” ilkesi vardır. Amma'nın ilk önce “Çakal” yarattığı söylenir. Daha sonra Amma'nın Dünya'nın rahmine döllediği ve sonunda ilkel ilahi ikizler olan kadın ve erkeği yaratır. Onların adı Nommo'dur.

Bu anlatılar tamamen kozmolojiktir. Amma'nın (Orion Takımyıldızı) yarattığı Çakal Köpek Takımyıldızı ve Sirius'tur. Daha sonra insanların atası olacak Nommo adı verilen İkizler, İkizler Takımyıldızı'dır. Bu takımyıldızlar gökyüzünde bir arada görülür. Güneş'in Mayıs ayındaki konumu İkizler Takımyıldızı ve Boğa Takımyıldızı'nda bulunduğu dönemdir. Birçok halk gibi Dogonlar da ilkbahar mevsiminde Dünya'nın yeniden yaratıldığını düşünür. Arkaik insanların yılbaşı bu mevsimde başlar. Dolayısıyla yaratılış ile alakalı sembolizmde, gökyüzündeki bu takımyıldızlar anlatılır.

Dogonlar Sirius'un dört yılda bir düzeltme yaparak Güneş'le tam kavuşum yaptığını biliyorlardı. Buna Sothik Döngü adı verilir. Bunu kendi çizimlerinde de vurgulamışlardır.

Dogonların çizimi yaptığı Sothik Döngüyü ifade eden bir ikonografi. Daire ve merkez olarak işaretlenen Sirius yıldızı, içinde ışık saçan cisim Güneş'tir.

DAÇYA MİTOLOJİSİNDE KURTLAR

Tarihçi Strabon'a göre (MÖ 63), Daçyalılar kendilerini "Daoi" olarak adlandırılıyordu. Çok eskiden ise kendilerine "Dai" adını vermişlerdi. Hesykhios'ta korunmuş bir rivayete göre Frig dilinde "kurt" a Daos denirdi. Daos Friglerin tanrısıydı. Tuna ile Haemus arasında kalan Daus-Dava şehrinin tam kelime anlamı ise "Kurtların Köyü"ydü. Daçyalılar kendilerine "Kurtlar veya Kurtlarla Aynı Olanlar" diyorlardı. Yine Strabon'a göre Hazar Denizi'nin doğusunda göçebe bir yaşam süren İskitlerin de adı Daoi idi. Etnik adları büyük olasılıkla İran-Saka dilinde kurt anlamına gelen Dahae'den türemişti. Hazar Denizi'nin güneyinde, İran dilinde Varkana adı verilen ve anlamı "Kurtlar Diyarı" olan topraklar uzanıyordu. (Eliade, 2003, s.15-16)

Tuna'yı geçen Daçya süvarilerini gösteren rölyef. Ellerinde Kurt-Ejder sancak. Trajan Sütun, Roma.

Daçyalılar savaşlarda “kurt” başlı “ejder” vücutlu sancaklar kullanırdı. Savaştan önce Daçya savaşçılarının kurda dönüştüğü bir ritüelleri vardı. Topluluğun bu genç üyeleri, belki bir yıla kadar, bir "kurt" olarak yaşadıkları bir inisiyasyondan geçerlerdi. Bu ritüeller gizli bir kardeşlik cemiyeti içinde yapılırdı. Korkunç savaşçılar olmak için ayin sırasında kurt postu giyer ve kurt gibi uluyarak kurdun davranışlarını özümselerdi. Daçyalılar isimlerini bir tanrıdan veya kurt gibi görünen efsanevi bir atadan alırlar.

ROMA VE ETRÜSK MİTOLOJİSİNDE KURTLAR

Eski Roma yıllık Diana/Artemis (Ay Tanrıçası) şenliklerinde bütün gençler onun onuruna bir tören gerçekleştirirlerdi. Köpek-
lere taç giydirirlerdi. (Frazer, 1992, s.7)

Ay Tanrıçası Diana ve köpeği.

Soranus bir Etrüsk Tanrısı'ydı ve kurt ile ilişkilendirilirdi. Soranus'a Lazio'daki Soracte Dağı'nda tapınıldı. Bölge, yer altı tanrıları için kutsaldı. Daha sonraki dönemlerde Soranus Aplu yani Güneş ile birleştirildi. Aplu Güneş Tanrısı Apollo'nun Etrüsk dilindeki adıydı. Apollo Soranus'a tapanlar, kültünün Apollon tarafından ele geçirilmesinden sonra Hirpi Sorani yani Soranus'un Kurtları olarak adlandırıldı. Kurt bağlantısı, kurtların Soranus'a sunulan kurbanların bağırsaklarını, yakılmaları gereken sunaklardan çaldıklarına dair bir efsaneden gelir. Sunuyu sunan çobanlar, zararlı gazlar yayan bir mağaraya varana kadar kurtları kovalar. Bu mağaranın yakınına gelen insanlar çıkan zararlı gazlar dolayısıyla ölürdü. Bu kurtlar kutsal sayılırdı ve onları rahatsız etmek tabu sayılırdı. Her yıl düzenlenen bir ritüelde, ateş yakılarak odunların üzerinden yürürlerdi.

Etrüsk dininde, Aplu (=Apollo), Suri (=Soranus) ve Aita'nın (=Hades) hepsinin özelliği kurttu. Örneğin Aita, Etrüsk mezar resimlerinde bir kurt başlığıyla gösterilmiştir.

Etrüsk Tanrısı Aita. Kurt postu giymiş.

Etrüsklerin kurt ile özdeşleştirilen Tanrısı Aita ise yer altı ile ilişkilendirilir. Hades'in Etrüsk mitlerindeki karşılığıdır. Çoğunlukla kurt başlığı takmış biçimde gösterilir. Ay-Ata ya da Ata kelimeleri Aita kelimesine benzer dersek çok da zorlamış olmayız.

Soranus'un köklerinin Etrüsk Tanrısı Suri'den geldiği düşünülür. Sanskritçe Sûrya yani Güneş Tanrısı kökünden geldiği söylenirse de, Etrüsk Tanrısı Soranus, ölümler ve yer altı ile alakalı, bir cehennem Tanrısı'ydı. İkincisi, Latinler arasında, bir Etrüsk ifadesi olan Lupuce Surnu"yu, Lupus Soranus şeklinde çevirerek bir kurdan atıfta bulunulmasıdır.

Kurt Tanrı Soranus'un Sirius yıldızı olması ve Apollo ile kaynaşması ise Sirius'un Güneş ile kavuşum yapmasını ifade ettiği varsayılabilir. Ayrıca Yunan Tanrısı Apollon Lykagenes "Dişi Kurttan Doğan" demektir ve Apollon Kurt ile özdeşleştirilir. Ateşlerin yakılması, kutsal dağ, yer altı, ölümler gibi motifler Sirius kültürleriyle alakalıdır. Ayrıca Kurdun bu Tanrı ile özdeşleştirilmesi ve Lupus Soranus yani Kurt Soranus şeklinde tanımlanması da onun Sirius olabileceği sonucunu doğurur.

Bir diğer Etrüsk yer altı Tanrısı Calu da kurt biçiminde gösterilir. Roma dönemine Lupercalia kültü şeklinde yansımıştır. 15 Şubat'ta kutlanan mevsim döngüsü ritüeliydi. Yunan festivali olan Lykaia bir kurt festivali idi Latince Lupus yani kurt ile bağlantılıydı. Romalıların Lupercus adını verdiği bir Kurt Tanrı da vardır. Roma'yı kuran Romulus ve Remus, dişi kurt yani Lupa tarafından emzirilir. Onları emzirdiği mağaranın adı ise Lupercal idi. Lupercal sunağına köpek kurban edilirdi. Troyalı Dolon efsanesinde Dolon da kurt kılığına girer. Antik İtalya'nın diğer bölgelerinde de kurt kültürüne dair kanıtlar buluyoruz. Örneğin, arkaik dönemde Falsikanlar arasında kurdun kutsal sayıldığı görülmektedir.

Kurt kaçakların göçmenlerin, çapulcuların da simgesiydi ve sürgünlerle ve kanun kaçaklarının koruyucusu olan birçok Tanrı, kurt vasıflarına ve isimlerine sahipti. Kurt Tanrı Mars'ın oğulları

olan ve Capitolium'un dişi kurdu tarafından emzirilen Romulus ile Remus da kaçaktı. (Eliade, 2003, s.20)

Mars için en kutsal vahşi hayvan, dağlarda, dağ eteklerinde ve ormanlık alanlarda yaşadığı söylenen kurt idi. Kurt, Roma sanatında ve edebiyatında, Mars'ın hayvanı olarak erkeksi biçimde görünür. Kurt Mars'ın kutsal hayvanıydı.

Mars çoğunlukla iki kurdun çektiği uçan arabası ile tasvir edilirdi.

YUNAN MİTOLOJİSİNDE KURTLAR

Zeus Lykaios ve Apollon Lykagenes'in lakapları "Dişi Kurttan Doğan" demektir. Dişi kurda dönüşmüş Tanrıça Leto'dan doğan diye açıklanıştır. (Eliade, 2003, s.17)

Yunan mitolojisinde Zeus ve Apollo için "Lycaean", "Kurtlar" şeklinde bir saygı ifadesi vardır. Antik kaynaklar açıkça Yunan Tanrısı Apollo'yu (Güneş Tanrısı) kurtlarla ilişkilendirir. Apollo Lykaios, "Apollo Kurt" veya "Kurtların Efendisi Apollo" adı verilir. Apollo'nun orijinal, antropomorfik öncesi formunun bir kurt olduğu tahmin edilmiştir. Artemis ve Apollonun annesi Tanrıça Leto, Zeusla birlikte olur. Hera'nın öfkesinden kaçmak için dişi kurt şeklini alır. Başka bir anlatıda Apollon ve Artemis'i doğurduktan sonra, baharda ikizleriyle birlikte çocuklarını yıkamak için Likya'ya gider. Fakat bahar ayında çobanlar onu uzaklaştırır. Sonra kurtlar onu karşılamaya çıkıp kuyruklarını sallayarak Ksantos Nehri'ne yönlendirir. Suyu içip bebeklerini yıkar ve Ksantos'u Apollon'a adar. Termillis denilen topraklara ise Kurt Ülkesi anlamına gelen Likya adını verir. Likya adı, Yunanca lykos, "kurt" kelimesinden gelir. Argos kentindeki en ünlü yapı Apollon Lycius'un Kurt-Tanrı tapınağıdır. Apollon ve annesi gibi kız kardeşi Artemis de (Ay Tanrıçası) kurt ile ilişkilendirilir.

MS 270 civarında, Porphyry, Perslerin Artemis/Diana'yı "Dişi kurt" olarak adlandırdıklarını yazar. Artemis'i geyik gibi kurtla da görürüz.

Lito/Leto/Latona Kurtlarıyla

Kurt “Kaçakların” simgesi idi, sürgünleri ve haydutları koruyan birçok tanrının, Kurt tanrıları veya nitelikleri vardı. Zeus Lykoreius, Apollo Lykeios, Romulus ve Remus gibi örnekler, Kurt tanrısı Mars'ın oğulları olan ve Capitol'ün dışı kurdu tarafından emzirilen kaçaklardı.

Yunan şairi Aratus Sirius'un yükselişinin şu şekilde tanımlar: “Köpeğin korkunç çenesinin ucu, yakıcı bir alevle parlayan en keskin yıldızla işaretlenmiştir ve ona insanlar Sirius der. O, Güneş'le (sarmal doğuşuyla) doğduğunda artık ağaçlar yapraklarının cılız tazeliğiyle onu aldatmaz. Çünkü keskin bakışlarıyla saflarını kolayca delip geçer. Bazılarına güç verir, bazılarını ise havlamasıyla şiddetle kırar.” Yıldızın yükselişine ilişkin bu dramatik betimlemenin, eski halklar tarafından kesinlikle fark edilen bir olaya işaret ettiğini görüyoruz. Sirius'un yaz aylarında helyak yükselişini izleyen “Köpek Günleri'ne” birçok gönderme vardır. Bu yaz sıcaklığının, kavrulmuş günlerin, vahşiliğinin ve kuraklığın Sirius'un "Kız-

gınlığından" aldığı düşünölüyordu. Bunun sonucunda Sirius'un "Kırmızı" olmasıyla ilgili gelenekler ortaya çıktı. Çünkü Sirius aslında ufuktaki diğer herhangi bir cismin kırmızı olması gibi sarmal yükselişinde kırmızıydı. Köpek Günleri'ne retorik bir gönderme yaparken Latinler genellikle Sirius'un Heliac yükselişinde kırmızı olduğundan bahsederdi.

Sirius.

Yunan mitlerinde Ay Tanrıçası olarak bilinen Hekate'de kurt benzeri köpek biçiminde ya da köpeklerle tasvir edilir. Ay, köpek ve kurtlar ile ilişkilendirilir. Bu hayvanlar Ay Hayvanı olarak bilinir. Ay üç gün gökyüzünde görünmez. Buna "Karanlık Ay" adı verilir.

lir. Ayın yer altına ölümler alemine indiği düşünölmür. Hesiodos'un Hekate'ye ilişkin açıklamasında, onu, cennette, yeryüzünde ve Tartarus'ta (cehennem) şeklinde tanımlar. Üç başı olmasının sebebi budur. Bu yüzden Hekate yer altı, karanlık, ölümler, büyücölük ile ilişkilendirilir. Elinde bir meşale taşıması bu yüzden.

Tanrıça Hekate.

Yunan mitleri deyince yer altı Tanrısı Hades ve Hades'in üç başı köpeği olan Cerberus'u da belirtmek gerekir. Cerberus çoğunlukla Heracles ile birlikte gösterilir. Heracles yer altına iner ve Cerberus'u yakalar. Orion Takımyıldızı, arketipsel bir "Avcıyı", aslında Herakles'i temsil eder. Bu anlatıda yine aynı kozmik bölgeye gönderme vardır. Orion Takımyıldızı, Köpek Takımyıldızı.

Heracles elinde Avcı Orion gibi sopa tutar. Kırmızı, Beyaz ve Siyah renkli üç başlı köpek olan Cerberus'u yakalamış olarak gösterilir.

Üç yüzlü köpek başlı Tanrıça Hekate ve üç başlı köpek Cerberus, Siriusun üç yüzünü anlatan Mısır Tanrıçaları Sothis, Anukis ve Satis ile de bağlantılıdır. Üç sayısı Sirius yıldızının yer altı, gökyüzü ve Güneş ile kavuşum yaptığı dönemi anlatmış olabilir. Nitekim Cerberus'un başlarından biri yer altını ifade edecek biçimde siyah, diğeri gökyüzünü ifade edecek biçimde beyaz ve Güneş ile kavuşum yaptığı zamanı ifade edecek biçimde kırmızıdır. Sirius yetmiş gün yer altındadır ve onun ölümler âleminde olduğu varsayılır. Yetmiş gün sonra doğar ve gökyüzüne yükselir. Onun ışığı beyaz ve mavimsidir. Fakat Güneş ile kavuşum yaptığında Güneş'i yalımıyla yandığı düşünülüp kırmızı renkte tanımlanmıştır.

KIZILDERİLİ MİTOLOJİSİNDE KURLAR

Yerli Amerikalıların Mavi Kurt efsanesi önemlidir. Cheyenne'ler eskiden kanunu ve güvenliğı sağlamak için Kurt kabilesine bağlı Kurt Savaşçılar yetiştirirdi. Onlar kurt kılığına girerek asayiş sağlardı. Günümüzün özel muhafızları gibiydiler. Onlar yasaların koruyucusu cesur savaşçılardı. Antik Cherokee inançlarında yıldız, ay (hilal) ve el sembolü önemlidir. Üçü bir arada ele alındığında hayatta denge ihtiyacını sembolize ederler. El ruh, yıldız oğul ve ay (hilal) kanundur. Bunlar üç Tanrıdır. Tüm yasalar ve tüm emirler, onlar aracılığıyla gelir. Her Kızılderili kabilesinin, tıpkı bu Cherokee ve Cheyenneler gibi güçlü bir şekilde inandığı bir Kurt Kanunu vardır. Kiowa kültüründe Coyote, adı verilen Kır Kurdu, Tanrı figürüdür. Kurt Savaşçıların Cherokee, Cheyenne, Comanche ve Kiowa yerlilerinin geleneksel Kızılderili kanunlarının uygulanması bakımından önemi büyüktür.

"Köpekle Evlenen Kız", bir Cheyenne efsanesidir. Kız Köpekle evlenir ve bu evlilikten yedi küçük köpek doğar. Bu köpekler Pleiades Takımyıldızını oluşturur. Cheyenne şefinin kızının, "Sen nereye gidersen ben de giderim." diye yemin ettiği insan şeklindeki bir köpek tarafından gizemli bir şekilde ziyaret edildikten sonra doğurduğu yedi yavrudan Ülkerler meydana gelir. Muhtemelen bu insan şeklindeki Köpek Sirius yıldızı, şefin kızı Venüs ve yedi köpek yavrusu ise Ülkerlerdir.

Kızılderili anlatılarında ortak bir tema, Coyote'un insan topluluğuna fayda sağlaması, ateşi ya da güneşi, onu kendilerine saklayan doğaüstü varlıklardan çalarak insanlara vermesi şeklinde tasvir edilir. Söylencelerde Coyote, dünyayı sonsuz kışa mahkum

eden kötücül varlıklardan kurtarır. Buradaki tanımlamalar da Sirius yıldızını döngüsüyle paraleldir.

Dünya üzerinde birçok dini inanç, kurtları ölüm ile ilişkilendirir ve yer altı varlığı olarak kabul eder. Fakat Ojibwe kabilesinin yaratılış hikayesi, yer altı dünyasını koruyan yaratıklar olarak kurtlardan bahseder. Ayrıca maddi dünyadan manevi dünyaya olan yolculuklarının güvenliğinden kurtların sorumlu olduğunu düşünürler. Yani kurtlar yer altına inen ruhların rehber hayvanıdır. Bu nedenle onlar, hem yaşamda hem de ölümden size yardım ettikleri için, kurtlara hürmetle davranırlar. Pawnee kabilesine göre ilk ölüm, insanlar tarafından öldürülen bir kurdun ölümüydü. Bu ölümün o zamana kadar ölümsüz olan bir dünyada ölümün başlangıcını tetiklediğine inanırlar. Doğal olarak, kurtların üstünlüğü bu inançların ortak bir temasıdır. Kurtlar hem yaşam hem ölümü getirendir. Yerli Amerikalıların kurtlarla ilişkisi daima kutsaldır. Tanrı'nın dünyayı kurt şeklinde dolaştığına ve kurt sürüsünün başına gelen her şeyin kabileyi de etkileyeceğine inanırlar.

Genel olarak hayvan sembolizmi tüm kabileler için büyük kültürel öneme sahiptir ancak kurtlar mistik gücün sembolleridir. Bu yüzden insanlar, öldürülen bir kurdun derisini giymenin sizi bir kurt ya da bazı durumlarda yarı insan, yarı kurt haline getireceğine inanırlar. Kızılderili dinleri büyük oranda göksel semboller ve astronomi ile bağlantılıdır. Birkaç kabile, dünyanın yaratıcısının bir kurt olduğuna inanır. İlk uluslar Sirius'a (Kurt Yıldızı) tapardı. Ayrıca, Kurt Yıldızı'nın ihtiyaç anında veya bir avdan sonra kabileyi her zaman eve götüreceğine inanırlar. Avlanmaya başlamadan önce kabileler, kurtların gücünü çağırmak için ritüeller gerçekleştirir.

Bir Kızılderili efsanesine göre bir zamanlar bufalo güden bir genç varmış ve hayvanlarının otlatılmasını izlerken, her gün tam öğlen bir dişi köpeğin, içinde su birikintileri bulunan bir vadiye doğru yol aldığını fark eder. Bu onu meraklandırır ve kime ait olduğunu vadide ne yaptığını merak eder. Bu yüzden izlemeye karar ve-

rir ve bir gün köpek geldiğinde saklanır. Suya ulaştığında köpeğin postunu döktüğünü ve güzel bir bakirenin çıkıp yıkanmaya başladığını görür. Ve yıkanmayı bitirince derisini giyer ve yeniden köpek olup köye gider.

Plains Kızılderililerinin Kardinal yönlerinde, kurt batıyı temsil ederken Pawnee için güneydoğuyu temsil eder. Pawnee'nin yaratılış efsanesine göre kurt, ölümü deneyimleyen ilk yaratıktır. Dünyanın nasıl yaratılması gerektiğine dair bir konseye katılmaya davet edilmediğine öfkelenen Kurt Yıldızı (Sirius), ilk insanlar için batıdan gelen fırtınanın kasırga çantasını çalması için bir kurt gönderir. Hem tarım hem de avcılık yapan Pawneeler, kurdu hem mısır hem de bizonla ilişkilendirir. Kurt Yıldızı'nın (Sirius) "doğumu" ve "ölümü" onlar için "Kurt'un, Kurt Yolu olarak bilinen Samanyolu'nun yoluna girip çıkmasının bir yansımasıdır.

Alaska'da yaşayan İnuitler deniz kadını Nuliayuk'un evinin kurtlar tarafından korunduğuna inanırlar. Naskapiler, ren geyiğinin ona çok yaklaşmaya cesaret eden dikkatsiz avcılarını öldüren dev kurtlar tarafından korunduğuna inanır. Navajo halkı, "Maicob" adı verilen kurt giysili cadılardan korkar. Kurtlarla temasın sinir hastalığına veya ölüme yol açacağına inanan Çilkotinler *Tsilhqot'*in kurtlardan korkar.

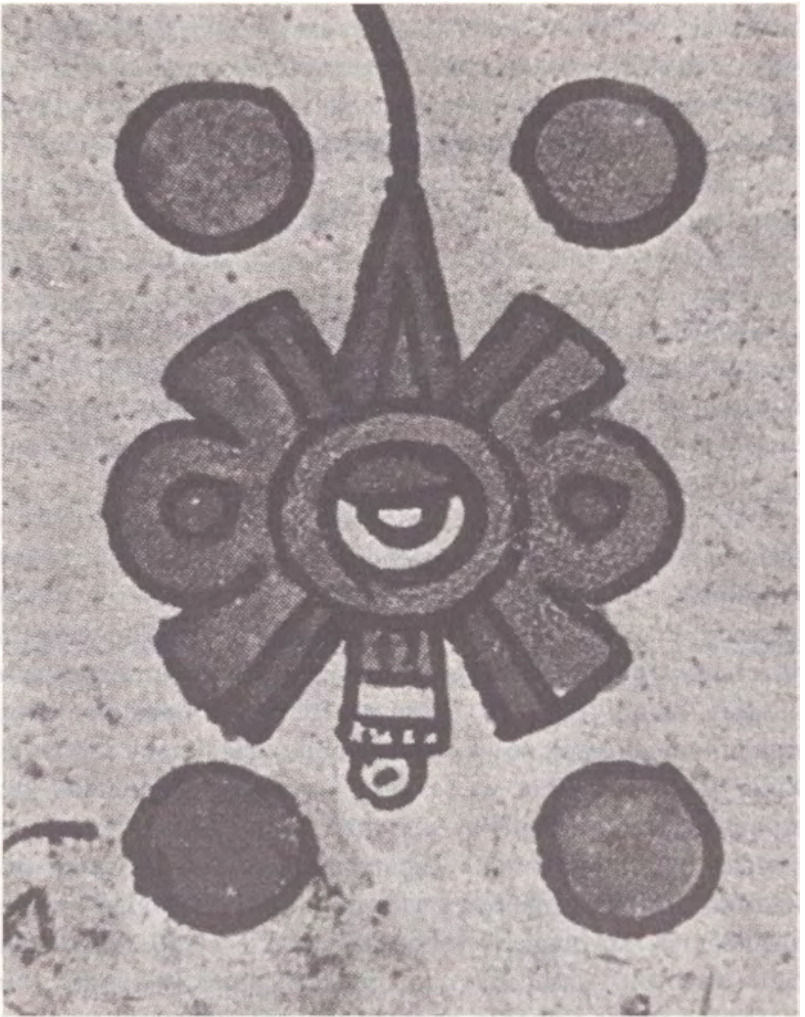
Kuzey Amerika yerlilerinin Mavi Başlı Kurt Maskesi.

Kızılderili Navajo masallarında da “kurt” ve “ikizler” ile alakalı bir anlatı bulunur. İkiz kardeşlere ebeveynleri tarafından evden uzakta avlanmamaları ve doğuya gitmemeleri söylenir. Ama “İkizler” ailenin sözünü dinlemez. İkizler geri döner ve ailelerine Coyote’u gördüklerini söylerler. Ebeveynleri onları Coyote’tan uzak durmaları konusunda uyarır. Coyote’un halk inanışındaki genel görüşü genellikle olumsuzdur, hilebazlık ve büyücülükle ilgilidir. Cadıların çakal şeklini alabileceklerine inanılır. Bir Navajo deyişi, “Eğer Coyote yolunuza çıkarsa, geri dönün ve yolculuğunuza devam etmeyin.” der. Çakal, yolunuzdaki veya yakın gelecekte talihsiz bir olay veya şeyin alametidir.

AZTEK VE MAYALARDA KURTLAR

Aztekler ve İnkalar için Kurt pek çok şeyi temsil eder, bunlardan biri dini inançlarıdır. İnkalar kurtların ve köpeklerin kutsal olduğuna inanır. Sonuç olarak genellikle köpekleri kurban eder ve etlerini yerler. Bunu, savaşçılar bu hayvanın gücünü elde etmek için yapar.

Aztek mitolojisinde Kurt Başlı Tanrı Xolotl, alacakaranlık ve ikizlerin tanrısı, canavarların efendisi, talihsizlik, hastalık ve şekil bozuklukları gibi tanımlamalarla özdeşleştirilir. Göksel arketipi Sirius'tur. Venüs yıldızı ile de ilişkilendirilir ve Venüs'ün yıldızı sayılır. Dünya mitlerinde Sirius, Venüs'ün yıldızı sayılır. Aztek mitolojisinde, Xolotl, ışık, ateş ve şimşek Tanrısıdır. Genellikle köpek başlı bir adam olarak tasvir edilir ve ölümler için bir ruh rehberidir. Ölümler âleminin rehber ya da bekçi hayvanları çoğunlukla kurt, köpek ve çakaldır. Elinde meşale tutar. Xolotl, batan Güneş'in bir arkadaşı olarak tasvir edilir. Ağzındaki bıçak ölümün simgesidir. Aztekler tarafından uğursuz sayılırdı. Onun görevi Güneş'i yer altı yolculuğunda korumak ve rehberlik etmektir. Xolotl, önceki dünyada (Nahui Atl) yaşayanlardan kemikleri almak ve şimdiki Dünya, (Nahui Ollin), Güneş'in hareketi ve yeni bir yaşam yaratmak için ölümlerin ülkesine veya yer altı dünyasına eşlik etti. Bu yeni başlangıç ya da yeni yıl gününe Nahui Ollin yani "Hareket" ya da "Devinim Günü" günü adı verilir. Bu Sirius ile Güneş'in kavuşum yapıp yeni bir yılı ve döngüyü başlattıkları gündür. Nahui "dört", Ollin ise "hareket" veya "devinim" anlamına gelir.

Nahui Ollin gününü yani Sirius ve Güneş'in 4 yılda bir kavuşumunu gösteren Aztek ikonografisi. Ortasındaki Göz, Tanrının gözü olarak adlandırılır.

Sothik döngü, 1.461 günlük yani 4 yıllık Jülyen yılıdır. Yılda bir kez Sirius Güneş ile kavuşum yapar ve yeni bir yıl başlar. Fakat 1.461 günde (4 yılda bir) bir Sirius, Güneş'le tam kavuşum yapar.

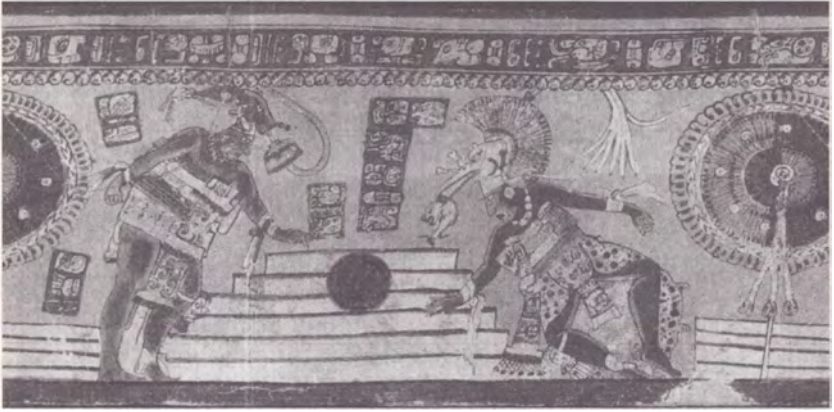
Bu Sirius'un, döngüsü ya da gökyüzünde dolaşması anlamına gelir ve 4 yıl sonra yine Güneş ile tam kavuşum yapması Sothik Döngü olarak adlandırılır. Bu 4 yılda bir "Dolaşan" günün Güneş ve Sothik yıla göre orijinal yerine döneceği demektir. Mısır Tanrısı Anubis gibi Aztek Tanrısı Xolotl'da ölümler alemiyle ilişkilidir ve ruhların rehber hayvanıdır. İkisi de Sirius ile ilişkilendirilir. Xolotl "Su Köpeği" olarak çevrilir. Bunun nedeni Sirius'un yükselme ve alçalma dönemlerinin su taşkınlarına sebep olmasıdır.

Onun İkizlerin Tanrısı olması Dogon efsanelerinde de vardır. İkizlerden kasıt İkizler Takımyıldızı'dır. Sirius'un İkizleri yarattığı ya da döylediği düşünülür. Xolotl, Maya geleneğinde köpeğin insanlığa ateş getirdiğine dair hayatta kalan masal kodlarında benzer bir şekilde meşale taşıyarak tasvir edilir. Maya mitlerinde köpek, şimşek, yıldırım, ateş, ışık ve ölüm ile ilişkilendirilir. Gökten indiği düşünülen şimşek ve ateşi sembolize eden köpek, "Şimşek Canavarı" adını alır. O, elinde meşaleyle gökten ya da cennetten fırlayan yıldırım canavarı olarak görülür.

Elinde meşale taşıyan köpek başlı Tanrı Xolot.

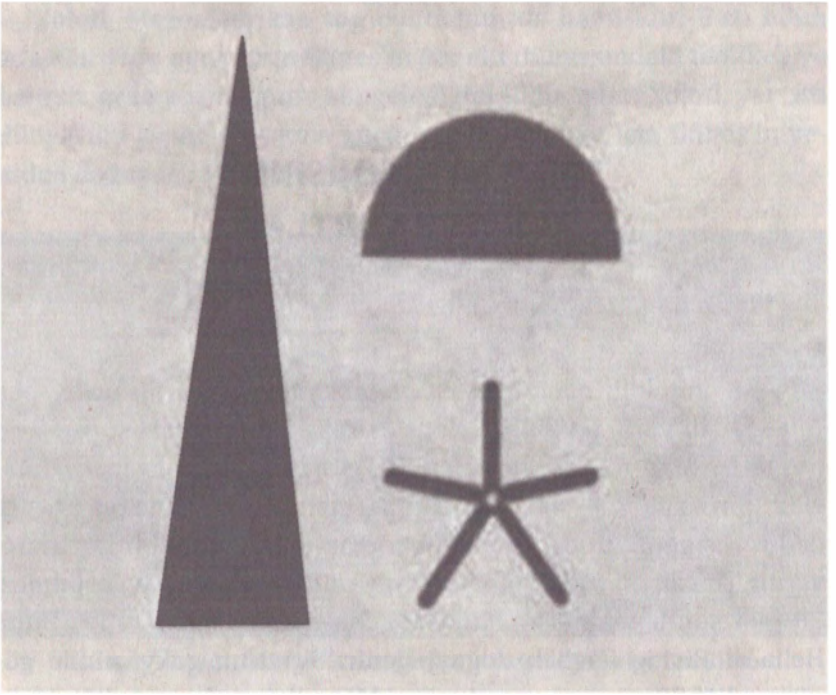
Xolotl, Mezoamerikan top oyununun da hamisidir. Bazı bilim adamları, top oyununun Güneş'in yer altı dünyasındaki tehlikeli ve belirsiz gece yolculuğunu simgelediğini iddia eder. Xolotl, yer altı dünyasına girme ve çıkma gücüne sahip olduğu için Güneş'in yeniden doğuşuna yardımcı olur.

**Güneş'in yer altı yolculuğunu simgeleyen bir resim.
Mayalar.**

MISIR MİTOLOJİSİNDE SİRİUS VE KURLAR

Mısır mitolojisinde Sirius en önemli yıldızdır. Sirius'un, Köpek Günleri adı verilen ve geleneksel olarak Heliac yükselişi yani Güneş ile birlikte yükseldiği dönem, 40 gündür. Yazın en sıcak günleridir. Sirius'un yükselme dönemi 3 Temmuz - 11 Ağustos arasındadır. Kış gecelerinde Sirius zirvededir ve görkemli bir parlaklığı vardır. Ancak mayıs başında ufku altında kaybolur ve görünmez. 70 gün sonra temmuz ayında doğuda tekrar ortaya çıkar. Buna Heliacal Rising (Heliak doğuş) denir. Sirius'un gökyüzünde görünmediği 70 gününü yer altında ölümler diyarında geçirdiği düşünülür. Tekrar gökyüzünde görünmeye başlaması Yaz Gün dönümü olarak kabul edilir ve yeni bir yıl başlardı. Nil Nehri'nin taşması ile aynı zamana denk gelirdi. Eski Mısır' da Güneş, Ay ve Sothis yani Sirius takvimleri kullanılıyordu. Sirius, astronomik olarak bütün Mısır sisteminin temelini oluşturuyordu. Göksel hareketleri, Sothis takvim olarak da bilinen Mısır takviminin özüydü ve 4 yılda bir Sirius ve Güneş'in kavuşum yaptığı zamana denk gelirdi. Sirius'un Heliac yükselişi Yengeç Burcu Dönemi'ne denk gelirdi. İsis'in eşi Osiris ise Orion Takımyıldızı ile özdeşleştirilirdi. Bunların yanında İsis ,Venüs'ün; Osiris, Ay'ın simgesiydi. Sirius'un hiyeroglifi, yanında küçük bir ben-ben ve beş köşeli bir yıldız bulunan kırmızı bir üçgendir.

Mısır kültüründe Sirius'un Hiyeroglif olarak yazımı.

Bazı yazarlar, Mason amblemindeki “Parlayan Yıldız’ı”, yıldızların en görkemlisi ve şanlısı olan, Sirius ile özdeşleştirir.

Masonik sembollerde de tıpkı Mısır’da olduğu gibi uzun merdivene benzeyen ve gökyüzüne doğru uzanan piramit benzeri bir sembol ve bu piramidin üzerinde de Sirius olduğu düşünülen bir yıldız parlamaktadır.

Masonik bir resimde görülen merdivenin tepesindeki Sirius yıldızı.

Mısırlılar için Sirius'un yükselişi, Nil'in taşması ile birlikte tarlalarının sulandığı dönem olduğu için çok hayırlıydı. Yeni bir yılın başlangıcını simgelerdi. Sothis olarak da bilinen Sirius, Greko-Mısır Tanrıçası İsis (Aset) ile yakından bağlantılıydı. Bazı antik yazarlar, bu yıldızın İsis'in ruhu olduğunu söylerdi.

Aelxandrian madeni parasında Mısır Tanrıçası İsis ve bir kurt üzerinde gösterilir. İsis ve "Köpek Yıldızı" Sothis/Sirius'u ifade eder.

Sothis, Yunanlılar tarafından yazıldığı şekliyle Sirius'un eski Mısırlı adıdır. Mısırlılar bir Sothik takvime sahipti ve Duat'ta (Yer altı Dünyası) 70 gün sonra Güneş'in hemen önünde doğu ufunda Sirius'un sarmal yükselişi (veya Güneş'le birlikte yükselişi) olarak adlandırılan şeydi. Bu olay yılda bir kez meydana gelirdi ve Sothik takvimi doğurdu. Sirius'un sarmal yükselişi eski Mısırlılar için o kadar önemliydi ki ana koridorları tam olarak Sirius'un beklenen sabah görüneceği ufuktaki noktaya doğru yönlendirilmiş devasa tapınaklar inşa edildi. Sirius yıldızı için böyle bir tapınak, Denderah'daki İsis tapınağıydı. Tapınakta Sirius-İsis için şunlar yazılıdır: "O (Sirius) yılbaşında tapınağın içine doğru parlıyor ve ışığını ufuktaki babası Ra'nın (Güneş) ışığıyla karıştırıyor" Mısır takvimi de Sirius ile başladı. Ana yıldız veya dekan Sirius'tu. (Her burç 10 derecelik 3 dekandan oluşur. Yani bir burç 30 derecedir.) Sirius'un hemen önündeki dekan Orion takımyıldızını oluşturur. Orion'un son kısmı, Sirius'tan bir saat önce ufkun üzerinde yükselir. Bu nedenle Orion da Mısır mitolojisinde ve dininde önem kazandı.

"Anubis" adı, Mısır'daki Anpu'nun Yunanca biçimidir ve ölümle ilişkilidir. Yer altı tanrısı Anubis, Mısır sanatında çeşitli şekillerde çakal başlı ve köpek başlı olarak temsil edilir. Anubis de Sirius ya da Köpek Takımyıldızı ile ilişkilendirilir. Anubis, Tanrı Osiris'i mumyalar ve bu mumyalama süresi 70 gündür. Osiris, Orion Takımyıldızını, Anubis ise Sirius'un 70 gün yer altı yolculuğunda yüründüğü "Köpek Başlı Tanrı"yı simgeler.

Anubis-Sirius Hermafrodit yani Er-Dişi'dir. Eril tarafı gökyüzündeki konumunu, dişil tarafı ise aşağı dünya ile ilişkilidir. Mısırlılar ona, biri yukarıdaki şeylerin saflığının ve parlaklığının uygun bir amblemi olarak beyaz, diğeri ise bu alt bölgelerde bulunan karışımı ve çeşitliliği ifade eden safran renginde iki Horoz kurban ederler. Horoz, Güneşin de simgesidir. Horus, Güneş ile ilişkilendirilen Tanrıdır. Horoz ve Horus arasındaki etimolojik benzerlik şaşırtıcıdır. Mısırlılar Sirius'u Güneş'le ilişkilendirerek ve onun Heliac doğuşunu yani Güneş'le birlikte doğuşunu kutlamak için "Horoz"u yani "Horus"un kuşunu kurban ederler. Sirius'un yer altındaki biçimi Tanrı Anubis, gökyüzündeki konumu ise Tanrıça Sopdet ile ilişkilendirildi. Mısır'da Anubis'e ayrıca "Tepenin Anubis'i" adı verilir. Onun zirvede parlayan bir yıldızı olduğu ifade edilir.

Sopdet ya da Sothis (Yunanca) Mısırlıların Sirius'a verdikleri bir başka isimdir ve başının üzerinde beş uçlu yıldız olan bir Tanrıça görünümündedir. Orion-Osiris onun eşi bazı metinlerde kızı sayılır. Güneş, Tanrı Horus ile ilişkilendirilir. Tanrıça Sopdet'in Güneş'i doğurduğu varsayılır ve yeni bir zaman döngüsü başlar. Yeni yıl "Sopdet'in Gelişi" olarak bilinen bir festivalle kutlandı. Aslında tam olarak "Sothik Yükseliş" sadece her 1460 yılda bir güneş yılına denk geliyordu. (4 yılda bir) Sothik Döngü, Mısır'ın bir kronolojisini oluşturmaya çalışan arkeologlar tarafından kullanıldı. Mısır Tanrıçasının (Sopdet) Yunanca adı Sothis, "Hamilelik" (Cyesis) veya "Hamile Olmak" (cyein) anlamına gelir. Bu nedenle Yunancada, aksan değişikliğiyle, yıldıza, İsis'in özel yıldızı olarak gördükleri Köpek Yıldızı, Cyon ya da Cyno denir. Cyon kelimesi

“soyundan gelen” ya da “tohum” anlamına da gelir. Bu bağlamda Sirius’un yani Köpek Yıldızı’nın soyundan gelen anlamı da taşır. Yunanca Cyno ise köpek demektir. Arkaik insanlar doğumların ve yaratılışın Sirius yıldızından başladığını ve onu dünyayı dölleyerek yarattığına inanıyorlardı.

Sirius ile ilişkilendirilen Mısır Tanrıçası Sopdet-Sothis. Başının üzerindeki sembol Sirius yıldızıdır.

Yunan tarihçi Plutarch (M.S. 46) şöyle bir bilgi aktarır: Ve çocuk Anubis, büyük bir zahmetten sonra, İsis'i ona götüren Köpeklerin yardımıyla bulunduğunda, yetiştirildi ve onun koruyucusu ve hizmetçisi oldu, Anubis adını aldı. Köpeklerin insanları koruduğu

gibi, Anubis'te Tanrıları korur". Sirius yer altında Anubis karakterine bürünür ve kara başlı bir çakal şeklinde belirir. Köpekler, çakallar ve kurtlar daima yer altı ile ilişkilendirilmiş ve bekçi-rehber hayvanlar olarak mitlere ve ikonografilere yansımıştır. Anubis'in ölen ruhları yargılamak için bir terazisi vardır. Terazinin bir kefesine ruhun hayatını yaşadığı bedendeki kalbi, diğer kefesine de Adalet Tanrıçası Ma'at'ın tüyünü koyar. Kalp tüyden ağır gelirse bu ölen kişinin günahkâr olduğu anlamına gelir.

Yer altı Tanrısı Anubis'in ölen ruhların kalbini tartması.

Mısır mitolojisinde Tanrı Osiris için şu dua yapılır: "Selam sana ey Annu'daki yıldızlı Tanrıların ve Kher-aba'daki göksel varlıkların efendisi. Annu'da saklı olan Tanrılardan daha görkemli olan sen Tanrı. Sana selam olsun, ey Antes'teki An, Heru-khuti (Harmachis), uzun adımlarla cenneti aşıyorsun". Annu olarak belirtilen yer aslında Heliopolis'tir. Heliopolis Mısır uygarlığının başkentidir ve Güneş Şehri demektir. Bu tanımlamalar Sirius'un Güneş'le birlikte yani Heliac yükselişini ve yüksek derecedeki ışımasını hatırlar.

latır. Osiris'e bazen Sümer dölleyici Tanrı An olarak da seslenilir. Annu ise onun bulunduğu yerdir. An gökyüzündeki ışıklı bölge ve cennet anlamına da gelir. En kısa tanımı ise "Gök'tür" Yani Sümer dilinde An ve Anu gökyüzü demektir.

Scarab Yengeç Takımyıldızı'dır. Yengeç burcunda yükselen Sirius ve Güneş ikonografik olarak anlatılmıştır. Güneş'in ve Sirius'un, temmuz ayındaki konumunu gösterir.

Sirius'un yükselişini gösteren bir Mısır kabartmasında Sirius'un yükselişi ifade edilmiştir. Kanatlı böcek Yengeç Takımyıldızı'dır. Kıskaçları arasındaki kırmızı disk Sirius yıldızı, altındaki büyük disk ise Güneş'i ifade eder. Yılanlar yer altı dünyası ile bağlantılıdır. Güneş'in ve Sirius'un, yer altından yükselip zirvede olduğu yaz mevsimini ifade eder.

Kanatlı Disk ikonografisi Sümer Dönemi'nden bu yana Mezopotamya ikonografisinde kullanılır. Kanatlı Diskin Sirius'un Güneş'le birlikte yükseldiği ve "Yeni Yıl" başlangıcı olarak sayılan tarihi işaretlediği varsayılabilir. Mitlerde Venüs'ün yıldızı olarak da bilinen Sirius, yine yıldız biçiminde gösterilir.

Mezopotamya kabartmalarındaki Güneş Tanrısı. “8 Uçlu Güneş Diski” yukarıdan bir tanrı tarafından iple bağlanmış ve yükselmesi sağlanıyor. Altteki resimde ise “Ay Kayığı”nın üzerinde “Kanatlı Güneş Diski” yer alır. Göbeklitepe’deki kuşun kanadının üzerindeki disk, Güneş ve Sirius’un birlikte yükseldiği dönem olarak düşünülebilir.

Mısır ikonografisinde Sirius Tanrı Khepri (Scarab-Bok Böceği) tarafından yükseltlen Güneş şeklinde ifade edilir. Mısır dilinde Skarabeusu olarak bilinir. Adı “doğmakta olan” anlamını taşır. Khepri Yengeç burcunu temsil eder. Scarab adı verilen bok böceği de Yengeçler gibi eklem bacaklı ve altı bacaklıdır. Sirius yıldızı 14 Derece Yengeç burcunda yer almaktadır. Güneş ve Sirius kavuşumu Yengeç burcunda yaşanır. Mısır Tanrısı Khepri, Sirius yıldızı olarak Ra, genellikle bir bok böceği ya da bok böceği başlı bir adam olarak tasvir edilmiştir. Eski Mısırlılar, Khepri'nin onu ufkun üzerinde yuvarlamasının, Sirius yıldızının yeni doğuşu olduğuna inanırlardı.

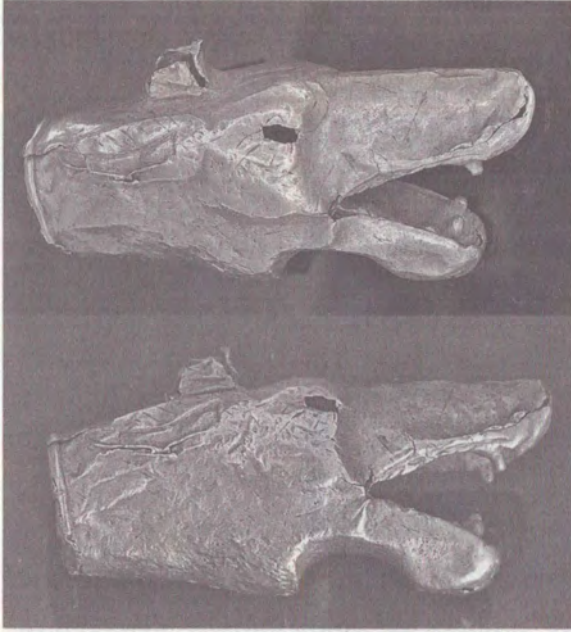

Sirius'un heliac yükselişini gösteren bir kabartma. Daire, Güneş'i; yıldız, Sirius'u ifade eder. Scarab böcek ise Yengeç Takımyıldızı'dır.

Mısır Tanrısı Thoth, babun (maymun) ile ilişkilendirilir. Hermes ve Merkür'e Mısırlıların verdiği isim Thoth'tur. Akıl ile alakalı, kıvrak zekalı, bilge ve katip tanrıdır. Onun zekası maymunların zekasına ve hızına benzetilir. Ayrıca Denge Tanrısı A'an olduğunda “Köpek Yüzlü” bir babun olarak görünür.

HİTİTLERDE KURLAR

Antik kaynaklarda, MÖ 17. yüzyılda Kral I. Hattuşili'nin savaşılarını "bir kurt sürüsü gibi" birleşmeye çağırıldığını görüyoruz. Ayrıca Hititçe LÚMES UR.BAR.RA terimini, "kurt insanlar" veya "kurt adamlar" şeklinde görürüz. (Hitit metinlerinde belirli devlet adamlarına veya görevlilere bu şekilde atıfta bulunulur.)Kurt derisine bürünmek, her şeyi bilmenin yanı sıra büyü bir güç sağlıyordu. Hitit kanunlarında ise bir kadını kaçıran için "Kurda döndün." ifadesini de buluyoruz.

Hitit Dönemi Altın Kurt Başı. Adana Arkeoloji Müzesi.

Kurdun metaforik kullanımıyla ilgili en çarpıcı örnek, Hitit kanunlarının 37'nci paragrafından gelir. Bir kaçırma suçuna yer veren bu maddede şu ifadeler geçer: “Eğer bir kadını biri kaçırırsa ama peşlerinden bir yardım mangası giderse, eğer iki adam ya da üç adam ölürse tazminat yoktur: Sen bir kurt oldun.” Burada suçu işleyen kişi kurt simgesinin temsil ettiği anlam üzerinden kimliklendirilir. O, artık toplum nazarında kötüdür ve bir kurdun temsil ettiği olumsuz özellikleri taşımaktadır. “Sen bir kurt oldun.” ifadesi söylenen kişiyi yasayla düzenlenen dünyanın dışına iter. Bu kişi artık yabaniidir. “Sen bir kurt oldun.” ifadesiyle söz konusu suçu işleyen kişiye insan gibi değil, bir hayvan gibi davranılacağı da ima edilir. Yasaya karşı gelen, bir eyleme karışan kişiler kamu düzenini bozmaları nedeniyle “Sen bir kurt oldun.” ifadesiyle tanımlanır. Hitit mitolojisinde kurt ve hırsız birlikte görülür. “Koruyucu Tanrı dokuz yıl (boyunca) gökte kraldı. Bu yıllarda gök gürültüsü, kurtlar (ve) hırsızlar yoktu.” Yağma çapul gibi vahşi olaylar da kurt ile ilişkilendirilir. Kurdun doğal olarak, koyunlara saldırması, onları parçalaması yağma ve hırsızlık ile bağlantılı görülürdü. Kurt Tanrıları hayvanlarından biridir. Hitit erkekleri dini törenlerde Kurt Adam kılığına girerler. Bu ritüel avcı ile avını temsil eder. Kurt kıyafetiyle dans eden bu kişilere, müzik ve çeşitli şarkılarla eşlik edilir. Böylece hayvan davranışları ritmik olarak tekrar edilmiş olur. Hatti kökenli Tanrıça Titivatti Bayramı'nda Kurt Adamlar dans eder. Bu ritüele çobanlar da katılır. Ardından Kurt Adamlar ateş yakılan bir ocağın önüne giderler ve buradaki yerlerini aldıktan sonra çömelirler. Hitit metinlerinde “kurt adamların başı” anlamına gelen UGULA LÚ.MEŞUR.BAR.RA ifadesine rastlanır. Bu kullanım söz konusu kişilerin içindeki hiyerarşiye de vurgu yapar.

İSKİT VE SARMATLARDA KURLTLAR

MÖ 5. yüzyıl Yunan tarihçisi Herodot İskit'in kuzeyinde (bugün kabaca kuzey Ukrayna, güney Beyaz Rusya) yaşadığı söylenen Neuriler hakkında duyduğu bir hikâyeyi kaydetmiştir : " Bu insanlar büyücü olabilir; Neurilerin, yılda bir kez birkaç günlüğüne kurt olduğunu ve ardından eski şekline geri döndüklerini söylüyorlar. Bu hikâyeyi anlatanlar beni ikna edemezler ama yine de anlatıyorlar ve gerçek olduğuna yemin ediyorlar ". Ama belki de Herodotos'un hikâyesini oldukça farklı bir şekilde anlamamız gerekiyor. Birkaç günlüğüne kurt olmak, yıllık bir ritüelin parçası, geçiş ve erginlenme töreni ya da Sirius yıldızının Heliac doğuşu ile bağlantılı olabilir.

Sarmat Kobyakovo tümülüsünde keşfedilen Tork. Kurt Adamlar ya da Kurt başlı savaşçılar tasvir edilmiş. MS 1. yy.da

Ordos İskit sanatına baktığımızda kurdun tıpkı Ouroboros gibi dairevi biçimde kıvrılmış ve kendi kuyruğunu ısırırken tasvir edildiğini görürüz. Bu ikonografi evrenin ritmik döngüsünü ifade eder. Dünya her yıl kışın ölür ve yazın yeniden yaratılır. Arkaik insanlar için zaman çizgisel değil döngüseldir. Dolayısıyla ikonografileri de buna uygun biçimdedir. Bu ikonografide “kurdun başı” Sirius yıldızını ifade eder. Burası arkaik insanlar tarafından yaratılışın başlangıç yeri olarak kabul edilir. Kurdun kuyruğu ise 365 günlük bu döngünün ifadesidir. Sirius yılda bir kez Güneş ile kavuşum yapar. Bu kavuşum temmuz ayında yaşanır ve yeniden doğuş olarak algılanır. Aynı ikonografiyi Selçuklu sanat eserlerindeki kendi kuyruğunu ısırarak kurt-ejderha rölyeflerinde de görürüz. Börü-Böke ifadesi bu efsanevi kurt-ejderi ifade eder. Böke ya da bükü Türkçe ejderha demektir ve “bük” kökeniyle bağlantılıdır. “Bükülen” anlamına gelir. Bükülen ya da kıvrılan tabiri, evrenin bu döngüsünü ifade eder. Evren, evrilen dönen demektir ve hem kozmosa ad olmuştur hem de ejderha anlamına gelir. Bu evrilen dönen bükülen ve kıvrılan kozmos, kendi kuyruğunu ısırarak kurt-ejderha ikonografisi ile ifade edilir. Güneş’i ya da Ay’ı yutan kurt ya da ejderha mitleri de bu döngü ile bağlantılıdır.

Ouruboros Kurt, Ordos Kültürü. MÖ 3-2. yy.

SÜMER MİTOLOJİSİNDE KURTLAR

Sümer mitlerinde en büyük yaratıcı Tanrı Anu, Çakal tarafından temsil edilir. Çakal, Mısırlı eş değeri Anpu'nun (Anubis) sembolüdür. Anu ve Anubis ses olarak da benzer. Her iki kültür eş zamanlı kurulmuş ve gelişmiştir. Bu bariz paralelliğin dışında, Anu Sirius ile ilişkilidir. Anu, Anunnaki adı verilen diğer Tanrıları parlak ışığı ile dölleyerek yaratmıştır. Anunnakiler 12 Takımyıldız ve 7 gezegendir. Her iki ülkede de Anu ve Anubis'in simgesi olarak çakal veya köpek kullanılır. Başka paralellikler de var ama zamanı gelince onlara geleceğiz. Sümer dilinde “an” kelimesi “cennet” anlamına gelir ve “Anu” cennetin tanrısıdır. Sümerler Mısır'a “Magan” adıyla hitap etmişler ve onlarla temas hâlinde olmuşlardır. Sümer'in baştanrısı Anu, köpek motifinin bir çeşitlemesi olan çakal olarak resmedilmiş ve Mısır'da da kullanılmıştır. Anubis köpek ve çakal görünümünde bir tanrıydı. Anubis adının Mısırlı formu An-pu'dur ve Sümerce “Anu”ya benzer. Her ikisi de çakal tanrılarıdır. Ünlü Mısır bilimci Wallis Budge, Sümer ve Mısır'ın her ikisinin de kendi kültürlerini ortak bir kaynaktan türettiğine ikna olmuştur.

Türkçe “an” kelimesi zaman anlamına gelir. Sümer dilinde An ya da Anu, zamanı ve evreni yaratan baştanrıdır. Anu, Sümerler tarafından An olarak da adlandırılır. Mısır'da Osiris'e Analso denir. Anubis'in (Mısır dilinde Anpu) anlamı ya da sembolü bir “daire” şeklindedir. Sanskritçe'de “anda” kelimesinin “elips” anlamına gelir. Wallis Budge'a göre, Anubis zamanı temsil eder. Anubis için söylenen “zaman” ve “daire” kelimelerinin birleşik anlamları, güçlü bir şekilde “dairesel harekete” işaret eder. Mısırdaki Anubis'e tapınma, inisiyellerle sınırlı gizli bir gizem diniydi. Anubis hakkında

yazan Plutarch, birkaç gizemli dinin inisiyesiydi ve onların gizli sırlar ile bilgilendirilmiş kaynaklardan geldiklerine inanılıyordu.

Türkçe “ant içmek”, söz vermek ve barış anlamı içerir. Anda, Andak gibi isimler de verilir. Hun ve Göktürkler Sirius ve Antares yıldızının doğuşu ile alakalı dönemlerde ant içerler ve ergilenirlerdi. Bu benzerlikler evrenseldir. En azından ritüeller, her milletin gizli erkek ergilenme törenlerine özgüdür. Aynı gökyüzüne bakan insanlar aynı veya benzer mitolojileri üretebilir. An, zaman anlamına gelir. Anmak kelimesi hatırlamak, hatırlayarak yad etmek ve söz etmek demektir. Anda ya da Ant töreninde, Ata Kurt hatırlanır ve anılırdı. Türkçe ana kelimesini de burada analım. Daire sembolü Türk tamgalarında çok kullanılır. Güneş’i, gökyüzünü ve zamanın sonsuzluğunu ifade eder. Gök daire şeklinde, yer altı şeklinde ifade edilir. Türkler “Börü”yü, daima gök ile ilişkilendirir.

Sümer silindir mühür. Taht üzerine oturmuş İnanna yani Venüs ve Venüs’ün Yıldızı olan Köpek Yıldızı Sirius.

Sümer silindir mühürlerinde Venüs-İnanna köpeğın ıanı Sirius yıldızının üzerinde gösterilir. Sıralı 7 nokta Ülker Takımyıldızıdır. Tahtının üzerinde oturan İnanna'nın arkasındaki üç büyük yıldız Orion Takımyıldızının kemerindeki 3 yıldızdır. Hilal sembolizmi Batı yönünü ve Kış mevsimini ifade eder. Kış aylarında Ülkerler ve Orion, gece göğünde zirvededir.

Dumuzi-Tammuz ve Ningışzida Tanrı Anu'nun muhafızları olarak bilinir. (Black&Green, 2003, s.68) Orion Takımyıldızı, Dumuzi "Çoban" olarak Sümer mitlerinde belirir. Ningışzida'nın göksel arketipi ise Akrep ve Yılanrı Takımyıldızıdır. Bu iki takımyıldız mevsim döngüsünü belirler. Dumuzi'nin ölümü, ufuk çizgisinin altında ve onun yer altında olduğı dönemdir. Temmuz ayının adı onunla bağlantılıdır. Orion Temmuz ayında gündüz göğünde Güneşle birlikte yükselir. Aynı şey Sirius yıldızı için de geçerlidir. Sirius'un Güneş'le birlikte yükseldiğı ay da temmuzdur.

Çoban Dumuzi (Orion Takımyıldızı) ve onun iki köpeğı (Canis Minör ve Canis Majör) ile alakalı mit şöyledir:

Nerde olduğumu söyleme

Sonra büyük bitkilerin arasına saklanacağım

Nerde olduğumu söyleme

Sonra derin hendeklere saklanacağım

Nerde olduğumu söyleme

Nereye saklanacağını açıklarsam (diye cevapladı Geçtinanna)

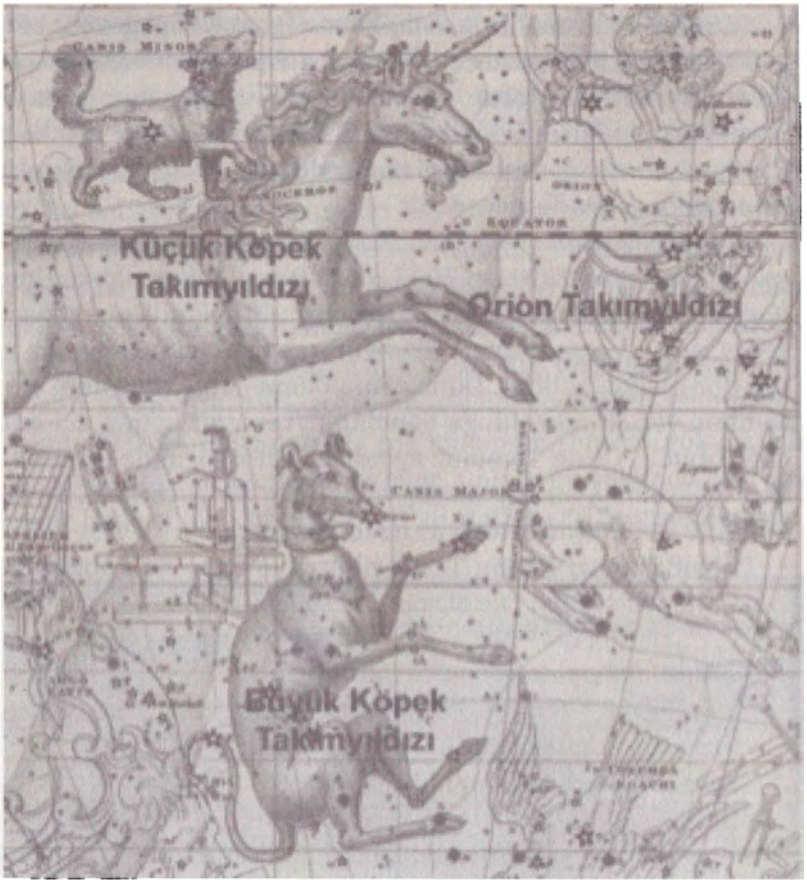
"Köpeğın parçalasın beni,

Kara köpeğın çoban köpeğın,

Efendisinin köpeğı, güzel köpeğın

Parçalasın beni". (Kramer, Bottero, 2019, s.342-343)

Çobanın ıanı Dumuz'nin köpeğı Canis Majör ve Canis Minör ıanı Büyük Köpek ve Küçük Köpek takımyıldızlarıdır. Bu iki takımyıldız Orion Takımyıldızı'nın hemen ayağının dibindedir. Batı'da Köpek, doğuda ve Türk mitolojisinde Gök Kurt ya da Mavi Kurt olarak bilinir.

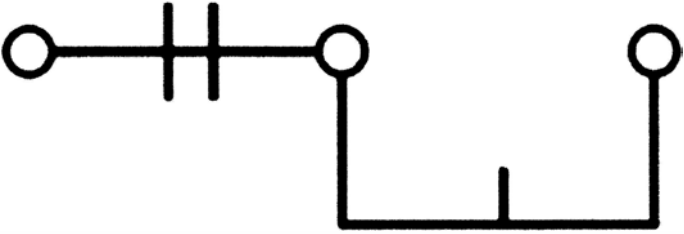

Orion, Küçük Köpek ve Büyük Köpek Takımyıldızları.

“Göklerin Altın Taçlı Kraliçesi” olarak nitelenen İnanna’yı ise 7 Köpek götürürdü. Evcilleştirilmiş ve tasmalı köpekler, Sümer mitlerinde de yer alırdı. İnanna’nın 7 köpeği olarak beliren mit motifleri, 7 yıldızlı Ülker Takımyıldızı ile bağlantılıdır. Çünkü Ülker Takımyıldızı Boğa Takımyıldızı’nın içindedir ve bu takımyıldızı, İnanna yani Venüs yönetir. Dumuzi’nin köpekleri ise Orion Takımyıldızı’nın hemen ayağının dibindeki, Büyük Köpek ve Küçük Köpek (Canis Major ve Canis Minor) Takımyıldızlarıdır. Dumuzi-

zi'nin göksel arketipi Orion Takımyıldızı'dır ve yılın 6 ayını gökyüzünde, diğer 6 ayını yer altında geçirir. Dolayısıyla yer altına indiğinde köpekleri de ona eşlik ederdi. İnanna olarak beliren figür olan Venüs, 7 gün yer altına yani ufuk çizgisinin altına iner ve tekrar doğu ya da batı yönünden doğar. O yer altına indiğinde Ülkerlerin de yani bu 7 köpeğin de yer altına indiği düşünülür.

Türk mitolojisinde Ülkerler, Çerig yani savaşçı askerler olarak düşünülür. Bu 7 savaşçının 7 Kurt şeklinde hayal edilmesi de olasıdır. Çünkü Türkler Ülker Çerig adını verdikleri ve Kurt Kapanı olarak yorumladıkları bir savaş taktiği ile düşmanı pusuya düşürür.

Kabalistik Ülker sembolü. 1531. Kapan şeklinde.

SLAV MİTOLOJİSİNDE KURLTLAR

Wilkołak veya Kurt Adam (diğer Slav dillerinde: Vukodlak, Vlkolak, Vlkodlak, Volkodlak). Vukodlak “kurt kürkü” anlamına gelir. Kurt Adam tanımlamasının kurt kürkü giymiş adam olması da olasıdır. Nitekim arkaik savaşıılar savaşı ritüellerinde kurt kürkü giyerlerdi. Kurt, Ay’a karşı uluduğı için ve Kurt Adam (Wilkołak) ile ilişkilendirilerek Ay’ın evreleri ile bir bağlantısı olduğuna inanılır.

Ay Tutulmaları ve Ay’ın belirli evreleri altında insan ve Wilkołak arasında değişen formlar olduğuna inanılır. (Kurt gibi, Wilkołak’ın Ay’la bu bağlantıya sahip olduğuna inanılıyordu). Yani Ay’ın gökyüzündeki değişimi, insanı da “Kurt Adam”a dönüştürebilirdi. Birinin Wilkołak olmasının bir yolu da bir lanetti. Slav folklorunda çeşitli lanetler ve büyüler mümkündü. Masallar, cadıların ve büyücülerin insanları Wilkołak’a dönüştürdüğünü anlatır. Bunu yapmanın iki yolu, kurbanlarının kafasına bir kurt postu atmak veya onları büyü bir kapıdan geçirmektir. Ukrayna’da Slav Kazakların “Kurt Adam”a dönüştüğüne inanılır.

İlk Slavlar için kurt, Dadźbóg/Dazhbog (özellikle beyaz Kurt), Marzanna/Morana, Weles/Veles ve bazen de Dziawanna/Devana gibi tanrıların sembolüydü. Doğanın gaddarlığını sembolize ediyordu ve çoğu zaman saygı duyulması gerekiyordu. Tanrı Weles kurt başlı bir tanrı olarak resimlenir. İsminin anlamı kıllı, sakallı, tüylü, yünlü anlamına gelir. Adının yün anlamına gelen Proto-Hint-Avrupa kökü “wel-’den” türediğı düşünülür. Veles, Dünya ağacının köklerinde siyah yünden bir yuvada yatar. Veles, tıpkı kurt gibi yer altındaki ruhların rehberdir ve ona ölümlerin çobanı olduğuna söylenir. Eski bir Rusça kelime olan Vlasezhelische, muh-

temelen Veles'in yaşadığı yer, "Yer altı krallığı veya onun girişi" anlamına gelir. Yer altı tanrısıdır. Sihir, hile, hasat gibi temalar ile ve bazen çiftlik hayvanlarını yiyen bir canavar ve ejderha ile de ilişkilendirilmiştir.

Slav, Kurt Başlı Tanrı Weles.

JAPON MİTOLOJİSİNDE KURLTLAR

Japonya'da dişi kurt, Kurt Adam'ın Karısı Masalları, kurt ibadeti ve Japonya'daki kurt tapınakları, bu hayvanın onların mitolojisinde de önemli rol oynadığını gösterir. Tanrıların Mitsumine Mabe-di'ndeki habercisi Japon kurdudur ve kurt dağıdaki tapınakların koruyucusudur. Japonya'da, tahıl çiftçileri bir zamanlar türbelerde kurlara taparlardı ve inlerinin yakınına yiyecek bırakarak mahsullerini yaban domuzu ve geyikten korumaları için onlara yalvarırlardı. Kurt resimleriyle süslenmiş tılsımların, yangına, hastalığa ve diğler felaketlere karşı koruduğı düşüncesi vardı. Bu tılsımların hasat mevsiminde bolluk, bereket sağlayacağına ve çocuk sahibi olmayı umut eden çiftlere bebek getirdiğine inanılıyordu. Ainu halkı, kurt benzeri bir yaratık ile bir tanrıçanın birleşmesinden doğduklarına inanıyorlardı. Hokkaido'nun yerli sakinleri olan Ainular, Hokkaido kurdunu yüksek rütbeli Tanrı Horkew Kamuy olarak biliyorlardı. Hokkaido'nun Tokachi ve Hidaka bölgelerinde, bir tanrıça ya da bazen bir Japon saray hanımıyla çiftleşen beyaz bir kurt hakkında bir efsanenin versiyonları gelişti ve bu birlikten doğan yavru lar, Ainu halkının ataları oldu. Japon kurt gelenekleri, muhtemelen gen havuzlarına ve etkilerine katkıda bulunan, kıtasal bozkır göçebe Asman-Ashina-Wusun-Xianbei ve Türk-Moğolların erken soylarından gelmektedir.

Japon folklorunda, Okuriökami'nin (Rehber Kurt) geceleri ormanda tek başına yürüyen birini, onlara herhangi bir zarar vermeden evlerine ulaşana kadar takip ettiğı şeklinde yaygın olarak kaydedilmiş bir söylence vardır. Başka bir mit, Kii Yarımadası'nın ormanlarında terk edilmiş bir bebeğı yetiştiren ve daha sonra klan lideri Fujiwara no Hidehira olan kurlara ait bir anlatıydı. Hidehi-

ra'nın kurtlar tarafından büyütüldüğü söylenir. (1096-1187). Bazı efsaneler, Japon kurdunu tanrısal varlık ve peygamber yaratıklar olarak tasvir eder. Tamaki Dağları'nda 1889'da bir selden hemen önce ve 1923'teki büyük depremde önce kurtların uluyarak köylüleri uyardığı söylenir. Bir başka söylence, bir yolcunun eve dönmediği, ardından bir kurdun eve gelerek ve yolcunun ölümünü bildiren hüznü bir uluma yaptığı idi. Japonya'nın Kanto bölgesinden bir başka inanç, kurdun sütüyle beslenen bebeklerin onları güçlü bir şekilde büyüteceğiydi. Bazı köylerde, köylerini ve ekinlerini yaban domuzuna karşı koruduğuna inanılan Shishiyoke adı verilen Kurt tılsımları vardı. Kurt dişleri, postu ve kılları, kötü ruhları kovmak için gezginler tarafından taşınır ve talihsizliklerden korunmak için bazı ev ve türbelerde kurt kafatasları tutulurdu. Gifu Eyaleti gibi bazı köylerde , kurdun kafatası, hem koruma hem de köylüleri iyileştirmek için bir tılsım olarak kullanıldı.

Geleneksel Japon Kurt sanatı. 1850'ler Kunisada Utagawa.

İSKANDİNAV MİTOLOJİSİNDE KURLTLAR

Úlfhéðnar bazen Odin'in özel savaşçıları olarak tanımlanır, ayırt edici özellikleri bir kurt postu ve bir mızraktır. Vatnsdœla destanında, Haraldskvæði'de ve Völsunga destanında bahsedilen Úlfhéðnar'ın (tekil Úlfhéðinn), savaşa girdiklerinde bir kurt postu giydikleri söylenir. Bu İskandinav savaşçıları aynı zamanda Eski İskandinav literatüründe neredeyse kontrol edilemez, trans benzeri bir öfke içinde savaştıkları bildirilen Berserkers (veya çılgınlar) olarak da bilinir. Berserker'in kelime anlamı "vahşi savaşçı, çılgına dönmüş olan"dır. Ayı veya kurt postu giyen, İskandinav ve Cermen efsanelerinde adı geöen cesaret ve kuvvetiyle meşhur savaşçılardır.

Kurt savaşçıları Hint-Avrupalılar, Türkler, Moğollar ve Kızılderili kültürlerinin efsaneleri arasında yer alır. Germen kurt savaşçıları, Romalılar tarafından ele geçirilen ve Roma'da sergilenen kalkanlar ve sancaklar aracılığıyla izlerini bırakmışlardır . Savaşa girdiklerinde kurt postu giydikleri söylenir. Úlfhéðnar bazen Odin'in özel savaşçıları olarak tanımlanır : "Odin'in adamları kurtlar gibi delirdiler, kalkanlarını ısırđılar... adamları öldürdüler, ama ne ateş ne de demir onlara etki etmedi. Buna 'çılgınlık' denir."

Berserker erginlenme törenlerinde kurt kılığına giren genç, yeniden bir savaşçı olarak doğar.

İzlandalı tarihçi ve şair Snorri Sturluson (1179-1241), Ynglinga destanında çılgına dönen kurt savaşçıları şu şekilde yazmıştır: Odin'in adamları zırhsız ileri atıldılar, köpekler ya da kurtlar kadar çılgındılar, kalkanlarını ısırđılar ve ayılar ya da yaban öküzleri kadar güçlüydüler ve bir darbeyle insanları öldürdüler, ama onlara ne ateş ne de demir onlara etki etmedi. Buna Berserkergang adı verildi.

6 ile 7. yüzyıllardaki savaşçılarının tasvirleri, ritüel bir dans gerçekleştiren bir dansçıyı kurt kostümü içinde ve diğerinin iki kuş başlı bir kask taktığını gösterir. Sahne çoğunlukla Wodan/Wodin kültüyle ilişkilendirilir. Boynuzlu miğfer, İskandinav Tunç Çağı'na tarihlenen tasvirlerde benzer ritüel danslarda emsallere sahiptir ancak "boynuzların" yırtıcı kuşlar olarak yeniden yorumlanması, 6. yüzyıla özgü bir gelişme gibi görünmektedir. Hem Tyr hem de Odin, kurtlarla ilişkilendirilir. Dansçıların kasklarındaki iki kuş kafası, Odin'in, iki kuzgununda paraleldir.

Wotan ve Fenrir.

İskandinav efsaneleri veya mitolojisi belirgin bir şekilde üç kötü niyetli kurt içerir. Loki ve Angrboda'nın en büyük çocuğu olan dev Fenrir ve Fenrisulfr'un çocukları Sköll ve Hati. Ama Tanrı Odin'in diğer iki kurdu Geri ve Fréki, "iyi alâmet" olarak bilinen sadık evcil hayvanlarıdır. Bununla birlikte kurtlar efsanevi varlıklar olarak kabul edilir.

İskandinav geleneğindeki kurt, ya savaşçıyı temsil eder ya da Odin'in sembolü olarak mitlerde belirir. Hristiyan sembolizminde ise kötülüğü ya da şeytanı temsil eder. Kurdun şeytanı veya kötülüğü temsil ettiği ve Hristiyanları simgeleyen koyunların peşinden gittiği anlatısı, Batı edebiyatında sıklıkla bulunur.

**Odin. Kurt başlı tahtı ve iki kargasıyla
Danimarka. MS 900.**

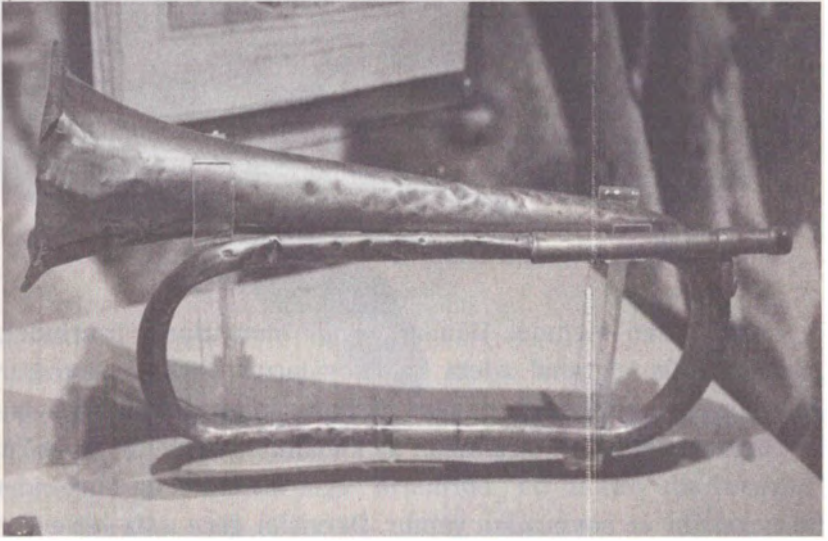
Genellikle karga veya kuzgun formunda olan Kelt Savaş Tanrıçası Morrígan'ın karga formunda savaşçıların üzerinde uçtuğuna inanılır. Fakat o kurt kılığına da girer. İskandinav mitlerindeki Skadi Kış Tanrıçasıdır ve Avcılık ile alakalıdır. Mitlerde onun uluyan kurdundan bahsedilir. O, kış kurdudur.

1891 yılında Danimarka'nın Gundestrup köyü yakınlarında bulunan Gundestrup Kazanı, Demir Çağı Avrupa gümüş işçiliğinin en büyük ve en güzel örneğidir. Danimarka'da keşfedilen kazanın kesin tarihi ve yeri hâlâ belirsiz olmasına rağmen ya Trako-Kelt (Scordisci) ya da muhtemelen Kelto-İskit (Bastarnae) kabileleri arasında ve Balkanlarda ortaya çıktığını göstermektedir. Kazanın üzerinde savaşçıların Carnyx adı verilen kurt başlı bir trompet çaldıkları görülür. Antik askeri trompet olan Carnyx, Demir Çağı Keltlerinin bir nefesli çalgısıydı. (MÖ 200) Çan kısmı, ağzı açık bir kurt, yaban domuzu veya başka bir hayvanın kafası şeklinde şekillendirildi. Savaşta, muhtemelen birlikleri savaşa teşvik etmek ve rakipleri korkutmak için kullanıldı. Enstrümanın kaydadeğer yüksekliliği, trompetten çıkan sesin savaşlarda veya törenlerde katılımcıların kafalarının üzerinden duyulmasını sağladı. Carnyx kelimesi, "boynuz" anlamına gelen Carn kelimesinden türetilmiştir. Diodorus Siculus MÖ 60-30 civarında Kelt saldırısı sırasında şunları söyler: "Boruları yine tuhaf bir barbar türünden; onlara üflerler ve savaşın kargaşasına uygun sert bir ses çıkarırlar."

Demir Çağı Keltlerinin kurt başlı nefesli çalgısıydı. (MÖ 200)

Öyle anlaşıyor ki boynuzdan, ahşaptan ya da metalden yapılan ses çıkaran aletlerin sesi, vahşi hayvan sesine benzediği için savaşlarda kullanılıyordu. Bu ses kurt ulumasına da benziyordu ve düşmanları korkutmak için önemli bir savaş gereciydi.

Çanakkale Savaşı'nda kullanılan borazan.

Boru, eski Türkçe Borğuy sözcüğünden evrilmiştir. İlk kez Borğuy "Boynuz şeklinde üfleme çalgısı, borazan" Uygurca bir eserinde yer almıştır. "Boru-zan" kelimesi "boru-börü" ve Farsça zan kelimelerinin birleşiminden oluşur. Boruzan-borazan, boru çalan demektir. Bu bağlamda Türklerin bu savaş aletine börü ismini vererek çıkardığı sesi "kurt ulumasına" benzettiği açıktır. Boru sesi börü sesi çıkarır ve düşmanlar bunu kurt ulumasına benzetir.

Fatih Dönemi basılan börü başlı paralar.

Fatih Sultan Mehmet Dönemi'ne ait mangırların üzerindeki kurt-ejder ikonografisi adeta bu "Boruların" şeklinde kıvrıktır. Ağız kısımları börü şeklinde olan bu borazanların farklı versiyonları Bektaşî dervişleri tarafından da kullanılmıştır. Nefir ya da Yuf "borusu" adı verilen bu "boruların" ağız kısımları da kurt-ejder formundadır ve boynuzdan yapılır. Dervişler gece ıssız yerlerden geçerken bu boruya üfleyerek vahşî kurt sesi çıkarırlar. Ayrıca Nefir savaşlarda çalınan bir boru idi. Bu ses onu vahşî hayvanlardan ve kötü insanlardan korur. Sûr, İslam inancına göre, İsrail'in üfleyerek kıyamet gününün geldiğini haber vereceği borudur ve Sur Borusu olarak bilinir. Savaş ve kıyamet ölümü çağrıştırdığı için vahşî kurdun uluması da ölümü haber verir. Bazı mitlerde köpeklerin ve kurtların uluması, ölüm haberi olarak algılanır.

Kurt-Ejder Başı Nefirler. Hacı Bektaş-ı Veli Müzesi.

Tibet Budizmi'nde de Kurt-Ejder başlı Nefir benzeri Borazanlar kullanılır.

Tibet Budist Borazan.

ÇEÇEN MİTOLOJİSİNDE KURT

Çeçenler için kurt sadece ulusal bir hayvan değil, aynı zamanda ulusal bir bedendir ve kurt sıklıkla gurur ve şeref sembolüdür. Çeçenlerin kurtlarla “ilişkili” olması, ulusal kuruluş efsanesine kadar gider. Efsanedeki Çeçen ulusunun kurucusu Turpalo-Noxchuo, Kurt Anne tarafından büyütülür. Turpalo-Noxchuo’nun Kurt An-neden “çelikten kıvılcımlar” gibi geldiği de söylenir.

Çeçenistan Kurt İkonografisi.

ALASKA ESKİMO MİTOLOJİSİNDE KURT

İnuit halkları, Arktik bölgede, Alaska, Kanada ve Grönland'da yaşayan Eskimoların ayrıldığı iki ana koldan biridir. Diğer kol Yupik halklarıdır. İnuitlerin mitolojisinde Amarak veya Amaroq adında genellikle geceleri tek başına ava çıkan avcılar yiyen dev bir kurt olarak tanımlanan görkemli bir kurt ruhu vardır. Fakat aynı zamanda, zayıf ve hasta kurtları ortadan kaldırarak ren geyiği sürülerinin sayısını dengede ve sağlıklı tutar. Amarak, sürü halinde avlanan kurtların aksine, avını tek başına avlayan büyük bir avcıdır. Bu bağlamda göksel Kozmik Avcı Orion'un kurdu olan, Sirius (Canis Majör Büyük Kurt) ile de bağlantılıdır. Amarak ile ilgili birçok hikâye kurdu olumlu bir şekilde tasvir ediyor. Bir Inuit efsanesinde, gücü olmayan ve halkı tarafından dışlanan genç bir çocuk, ekstra güç için tanrılara dua etti. Amarak çocuğun yardımına geldi ve gücünü artırmak için her gün onunla güreşti. Çocuk yeterince güçlendiğinde güreşip üç ayıyı yendi ve bunu yaparak halkı arasında saygı gördü.

Yupik Kurt Maskesi.

Grönlandlı Eskimolar bu kurdun her zaman gri renkte ve çok vahşi olduğunu anlatır. Kurtlara genellikle avlanarak hayatta kalan kabileler tarafından saygı duyulur ancak tarım yoluyla hayatta kalanlar tarafından pek önemsenmezdi. Kuzey ve kuzeybatı Alaska'daki Nunamiut ve Labradorlu Naskapi gibi bazı kabileler, kurdun avlanma becerisine saygı duyar ve başarılı bir şekilde avlanmak için kurdu taklit etmeye çalışırlardı. Kurdu bir rehber olarak görürlerdi. Alaskalı Tanainalar, kurtların bir zamanlar insan olduğuna inanır ve onları kardeş olarak görürler.

HIRVAT MİTOLOJİSİNDE KURT

Hırvat söylencelerinde dişi kurt şu şekilde anlatılır: Büyülü bir değirmen vardı, böylece kimse orada kalamazmış çünkü dişi kurt her zaman oraya musallat olmuştur. Bir asker değirmene uyumak için girdi. Salonda ateş yaktı, yukarıdaki çatı katına çıktı, zeminde bir burgu ile bir delik açtı ve salonu gözetledi. Bir dişi kurt içeri girdi ve yiyecek bir şey bulup bulamayacağını görmek için değirmene baktı. Hiçbir şey bulamadı ve sonra ateşe gitti ve arka ayakları üzerinde yükseldi ve derisi düştü. Deriyi aldı bir çiviye astı ve kurdun içinden bir küçük hanım çıktı. Küçük hanım ateşe gitti ve orada uyuyakaldı. Asker tavandan aşağı indi, deriyi aldı, değirmen çarkına çabucak çiviledi, sonra değirmene geldi, ona bağırdı ve "Günaydın küçük hanım! Nasılsınız? Küçük hanım ağarmaya başladı, 'Üzerime deri! Üzerimde deri!'" Ancak deri hızlı bir şekilde çivilendiği için aşağı inemedi. Çift evlendi ve iki çocukları oldu.

İRAN MİTOLOJİSİNDE KURT

**Bahram Gur'un Tek Boynuzlu Boz kurt, Karg ile Savaşı
(Şahname 14. yy.)**

İran mitlerinde tek boynuzlu kurtlar rol oynar. Bahram Gur, Sasani hanedanlığında eski bir İran kralıdır. Fakat Bahram adı, savaşçı Mars için de kullanılır. Karg, bazen tek boynuzlu at, kurt veya gergedan olarak tasvir edilen efsanevi bir canavardır. Bu minyatürde Boynuzlu Kurt olarak tasvir edilmiş. Efsaneye göre Bahram Gür, Hindistan'a yaptığı seyahatlerde Karg adı verilen Boynuzlu Kurt ile savaştı. 1330 yılında *İlhanlı Şahnamesi*'nde Bahram Gur, tek boynuzlu kurt olan Karg'ı öldürmüş gösterilir. Aslında kurt simgesi ile anlatılmak istenen, Türklerdir. Turan ve İran savaşlarında Türklerin sınır topraklarına akınlar düzenlemesi, sık sık Şahname'de anlatılır.

Fakat ilginçtir ki Firdevsi'nin *Şahname*'sinde Bahram Gur, baştan aşağı tam bir İlhanlı beyi gibi tasvir edilmiştir. Moğol ve Türk akınlarının İran topraklarını vurduğu dönemde, Türk ve Moğolları ifade eden Kurt sembolünün kullanılması da ilginçtir.

Baştan aşağı bir İlhanlı Bey'i şeklinde tasvir edilmiş Bahram Gur (Mars) okuyla tek boynuzlu kurt olan Karg'ı öldürüyor. Atın kuyruğu Türk usulü düğümlenmiş. *Şahname* 14. yy. tek boynuzlu kurt Turan halkını ifade ediyor. İran bölgesine yerleşen Türk-Moğol halkının "kurt"u öldürmesi çelişki gibi görünse de *Şahname* kitabının yazarı olan Firdevsi'nin, Fars olduğunu da unutmamak gerekir.

İsfendiyar'ın Tek Boynuzlu Boz Kurt'u Öldürmesi.

İsfendiyar'ın Tek Boynuzlu Boz Kurt'u Öldürmesi

Tıpkı Bahram Gur gibi İsfendiyar da İran mitlerinin kahramanlarından. İran mitlerinde Türkleri işaret eden, tek boynuzlu boz kurta, Karg adı verilir. Mitolojiye göre İsfendiyar'ın babası Goshasp, uzak illerdeki bir istilayı, ki bu Turan istilasıdır, geri püskürtmeyi başarırsa ona tahtı vereceğine söz verir. İsfendiyar söyleneni yapar fakat geri döndüğünde İsfendiyar'ın babası ona, yokluğunda Turan Kralı Arjaasb'in, (muhtemelen Afrasiab yani Alp Er Tonga) isyan edip İran'ın başkentine saldırdığını ve İsfendiyar'ın

iki kız kardeşini kaçırdığını söyler. İsfendiyar prensesleri geri almak için yola çıkar.

İsfendiyar'ı önüne yedi engel çıkar:

1. İki canavar kurdu öldürmek,
2. Aslan yiyen iki adamı öldürmek,
3. Bir erjderhayı öldürmek,
4. Kötü bir büyücüyü öldürmek,
5. Bir Simurg ve iki çocuğuyla savaşmak ve öldürmek,
6. Üç günlük bir fırtınaya göğüs germek,
7. Bir çölü geçme.

Bu yedi engel, mitlerdeki tüm Kahramanların yolculuğunda karşılaştığı ve aşmak zorunda olduğu, tipik engellerdir. İsfendiyar'ın yolda karşısına çıkan ve Karg adı verilen boynuzlu boz kurt hepimizin tahmin edeceği üzere Türkleri ve Turanlıları ifade eder. İsfendiyar gibi Bahram Gur'de daima "boynuzlu kurt" ile savaşır.

İsfendiyar'ın Tek Boynuzlu Boz Kurt'u Öldürmesi.

Eski İran dilinde "Varka", kurt anlamına gelir. Selçuklu Dönemi kaleme alınan *Varka* ve *Gülşah* mesnevisindeki erkek kahraman adını kurttan alır.

MOĞOL MİTOLOJİSİNDE KURT

Moğolların *Gizli Tarihi* söze şöyle başlar. “ Cengiz Han’ın kökeni Börte Çine’dir. (Mavi Kurt). Börte Çine yukarıda göğün sahibi Gök Tengri’nin vekilidir. Karısı Koa Maral’dır. (Boz Dişi Geyik) Denizi aşarak gelmiştir. Onon Nehri’nin kaynağında Burkan Kaldun’un kampını kurduğunda Bataçi Kan doğmuştur. Cengiz Han’ın atalarında dişi olan “Boz Geyik”, erkek olan “Gök Kurt”tur. Tanrı’nın vekili olarak gösterilir. Gök, eril bir ögedir; boz renk ise dişil bir ögedir; kara, yer ile ilişkilendirilir. Gök ve yerin evliliği mitolojik sembolizmde, renkler ve eril dişil nitelik verilen hayvan arketipleri ile ifade edilir. En arkaik mitlerde kozmos, gök ve yerin birleşmesi ile yaratılmıştır. Orhon Yazıtları’nda da bu ikili mantık sistemi şöyle vurgulanır: “ Üze Kök Tengri, Asra Yağız Yer” Yukarıda mavi gök, aşağıda kara-yağız yer. Burkan Kaldun Dağı, Moğolların kutsiyet atfettiği bir dağdır. Dağlar her zaman axis mundi yani dünyanın göbeği olarak düşünülmüştür. Yaratılış daima bu merkezden başlar. (Roux, 2005, s.308)

Alan Koa’nın kurttan olan 3 oğlundan Bodonçor, yiyeceği bitince kurtlar tarafından kayalara sıkıştırılarak öldürülen hayvanlar ile besleniyordu. Bir anlamda kurtlar tarafından besleniyordu. Bu nedenle kurdun gerçek oğluydu. Reşidüddin Bodonçor’un koyu mavi renk gözleri olduğunu kaydeder. Cengiz Hanın köken efsanesini anlatan Altan Topçi’de Bodonçor halkından ayrılırken şunları söyler: “Eğer ölürsem ya da başıma bir şey gelirse bu kader böyle istediğindendir.” der. Sonra Onon Nehri’ne gider, bir kurdun Boz

bir alageyiği kayalık bir mağarada sıkıştırdığını görür. Kurdun üzerine yürüyüp öldürür ve etini yer. (Roux, 2005, s.311)

Aslında Bodonçor'un kurdu öldürüp etini yemesi, kurban eti yemekle eşdeğerdir. Kurdun etini yiyen savaşçılar kurdun özelliklerini kazanarak, bir bakıma Kurt Adam olur.

Altan Topçı'deki bir başka anlatı ise şöyledir: Moğolların atası olan üç oğul Boroçu, Sibağacı, Börteçine'dir. Üç kardeş kavga edince Börteçine (Boz kurt) kuzeye gider, denizi aşarak Moğol ülkesinin toprağına ulaşır. Burada kocası olmayan To'a Maral adlı bir kızla evlenir. Moğolları atası Börteçine yani erkek boz kurt ve Ta'o Maral yani dişi geyiktir. (Roux, 2005, s.312)

Modern Moğolistan'da kurt, özellikle erkekler için hâlâ iyi şans sembolü olarak görülür. Moğol halk tıbbında kurdun bağırsaklarını yemenin kronik hazımsızlığı hafiflettiği söylenirken yemeklerini toz hâline getirilmiş kurt rektumu ile yiyenlerin basurunun iyileşeceği söylenir. Moğol mitolojisi, Tanrı kurda neyi yiyip neyi yememesi gerektiğini açıklarken ona 1000 koyundan ancak birini yiyebileceğini söyler. Ancak kurt bunu yanlış anlar ve Tanrı'nın "1.000 koyun öldür ve bir tane ye." dediğini düşünür.

Türk ve Moğol halklarının mitolojisinde kurt, saygı duyulan bir hayvandır. Moğol kabilelerinden biri olan Chonoslar, Kalmıkya, Buryatia ve Irkutskaya eyaletinde ve ayrıca Moğolistan ve Çin'de yaşamaktadırlar. Kabilenin adı "kurtlar" veya "kurt" olarak tercüme edilir ve en eski Moğol kabilelerinden biridir. Cengiz Han'a katılan ilk kabile olarak ünlüdür. Kabilenin çeşitli Moğol dillerindeki diğer isimleri arasında "Shono", "Chono", "Shonod" ve "Chinos" bulunur. Ulug Çino yani kurt-ejder şeklinde de anılır.

Bir Moğol halk *masalında*, *Boldağ ugei boru ebugen* (Dayanılmaz İhtiyar Adam, Börü-Yaşlı Börü) sadık ajanları olarak karga ve kurdun bulunduğu bir gök tanrısıdır. Bu tanrı, Moğol Şamanizm'inin en yüksek tanrısı olan Hormusta'dır. Kurtlar gökyüzü tanrısı olan Tengri'nin elçileri ve habercileri olarak mitler ve masallarda görülmektedir.

Wusun'lar Göktürklerin yönetiminde olan Kağanların soyunu oluşturunuyordu ve Aşina boyu ile bağlantılıydı. Tunguz halkı olarak kabul edilen, Mançuca Aisin Boyunun adı, arkaik Çince'de daha önce telaffuz edilen kabile Wusun'dan (Asin, Osin, Usun) türetilmiştir. Ptolemy, Volga'nın doğusunda bulunan ve vahşi doğada bırakılan bir liderin soyundan geldiği söylenen bir Asman kabilesini anlatır. Bu lider mucizevi bir şekilde dişi kurttan emerek ve karga tarafından etle beslenerek açlıktan kurtulmuştu. Asman kabilesinin Wusun kabilesi olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Wusun kelimesinin, "Karga ve Güneş" anlamına geldiği de söylenir. Wusun efsanesinde, onların ataları bir kuzgun ve bir kurttu.

Orta Asya'daki Altay dil ailesine mensup guruplar arasında kurt hakkındaki mitler ilk önce Wu-sunlar arasında yazıya geçmiştir. Wu-sunların bu mitlerinin karakteristiği kurt ve karganın mitlerde birlikte görünmeleridir. Wu-sunlar yöneticilerini Kun-mo olarak adlandırdı. (M. S. 72) Kun-mo'nun babası, Hunların batısında küçük bir ülkenin lideriydi. Hunlar, Kun-mo'nun babasına saldırdılar ve onu daha yaşarken çöle bırakmak suretiyle öldürmek istediler. Bir karga görüldü ve gagasında bir et parçasıyla onun üzerinde uçmaya başladı. Aynı zamanda bir kurt geldi ve ona içmesi için sütünü verdi. Hun Chan-yu'su bunu tuhaf buldu ve Kun-mo'nun Tanrı olup olmadığını merak etti. Onu aldı ve besledi. O büyüdüktan ve boyları yönetmekle yükümlü kılındıktan sonra savaşlarda defalarca kendini gösterdi. Bunun üzerine Chan-yu onu babasının halkına yönetici yaptı. Wu-sunların hükümdarının adı Kun-mo'dur. Wusunlar kendi atalarının kurt ve karga olduğunu düşünürler. Kurt ve karga, Moğol Şamanizmi'nin en yüksek tanrısı olan Hormusta'nın sadık temsilcileri olarak tasvir edilir. Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan *Türk Lehçelerinin Kitabı*'nda aşağıdaki atasözünü bulmaktayız. "Kurt yiyecek getirdiğinde bu dağıtılır ve herkes yer; şayet karga yiyecek getirirse o yiyeceği bir ağaç üstünde tek başına yer." (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/933182>)

İlginçtir, doğada da kurt ve karga birlikte avlanır. Karga kurda avlayacağı hayvanın yerini bildirir. Kurt ise avladığı hayvanın leşinden karganın yemesini sağlar. Karga ve kurt av ortağıdır. Karga haberci kuştur.

Moğollar Budizmi benimsedikten sonra, kendi soy mitlerindeki atalarını, yeni dinin atalarına bağlama gereği duymuştur. Buna göre söylencelerinde de değişiklik olmuştur. Fakat karakterler aynı kalmıştır. Babalarının öldürülmesinden sonra Tibet kralının üç oğlu farklı ülkelere kaçır. Börteçine adındaki en küçük kardeş, “Tenggis Gölü’nü” aşmaya karar verir. Koa Maral adlı bir bakireyi eş olarak alır. Baykal Gölü’ne Burkan Kaldun tepesine varır. Bu versiyonda en küçük kardeşin Börteçine olması anlamlıdır. Türk-Moğol kültüründe en küçük çocuk her zaman aile “Ocağının” bekçisidir ve “Ateşin Prensi” “Otçigin’dir” (Roux, 2005, s.313)Ot ateş demektir, çigin küçültme ekidir. Yani “Küçük Ateş”. Çigin kelimesinin Tigin ile de bağı olduğu açıktır. Tigin prens anlamına gelir ve daha ziyade ergen ve genç erkekler için kullanılır. Börçigin bir Moğol boyudur. Börçigin adı da Türkçe Börü Tigin şeklindedir. Ayrıca Moğolları Burut veya Burd-Burt adını verdiği ve kurt anlamına gelen bir başka klanları daha vardır ki Burd-Burt sözü ile kurt sözcüğü çok benzer. Kırgız dilinde de, kurt sözcüğü “burk” şeklinde vardır. Bu Kurt ya da Burk boyu Yenisey Bölgesi’nde Kırgızların yaşadığı topraklar üzerinde yerleşmişlerdi. Burk-Burut Boyunu Buri-atları oluşturduğu ve Buryat adının da Buri-Burt yani kurt adından geldiği söylenir. Buryatlar, bazı araştırmacılara göre adı Burut etnik adına kadar giden Burutkhan klanından gelir.

Buryat Şamanları şöyle der:

Tavşan bizim koşucumuz,

Kurt bizim haber getiricimiz,

Kuğu şekline girdiğimiz, Kartal elçimiz olan hayvandır. (Ögel, 2003, s.47)

Kafasında bir kurt derisi olan, bir kurdun karkasında oturan ve bir tef çalarak uluyan Chukchi şamanı. Çukotka, 1925-1930.

TÜRK MİTOLOJİSİNDE KURT

Türkler kurdu tanımlamak için börü, böre, böri kelimelerini kullanır. Hatta Türkler için bu hayvan öyle kutsaldır ki ona göksel kurt anlamına gelen Gök Börü şeklinde hitap edilir. Börü kelimesi Orhun Yazıtlarında böri şeklinde geçer:

“kañım kagan süsi böri teg ermiş”

(babam kağanın ordusu kurt gibi imiş)

Göktürklerde Börü; Ak Böri, Al Böri, Börü Bars, Böri Tigin, Çocuk Böri Şenun, Gök Böri Kökey, İl Böri, Kök Böri vb. şekillerde de kullanılmıştır. İlhanlılar ve Timurlularda; Kök Böri, Memlüklerde; Kurt, Selçuklular ve Osmanlılar zamanında Anadolu’da Kurd, Ak Böri, şeklinde kullanılmıştır. Aşına adı da Göktürklerde kurt ismidir ve bu isim zaman içinde Asena, Zena, Aşına şekillerinde de kullanılmıştır. (Kafesoğlu, 2000, s.332) Moğollarda Aşına ve Aşino şeklinde Çino yani Kurt anlamında söylenişleri de mevcuttur.

Kutadgu Bilig’de Yusuf Has Hacıp Börüye şöyle seslenir: “Ay Kök Böri” Ey semavi-gök renkte Kurt. (Esin, 2006, s.207) Yusuf Has Hacıp Kurdu şöyle ulular. “Kuşlar bile Gök Kurdu geçemez. Havada uçan karakuş sürüleri, seni seçemezler, ey Kök Böri!” “İtten kaçan kurt mu olur, binlerce itin havlamasını işitse bile”

Bö, böge, böcek, böcü, бүгү, böke, böğü, böyük vb. kelimeleri büyük azametli ve korkunç şeyler için söyleri ifade etmek için söylendiği gibi, büyümlü ve sihirli şeyler içinde söylenen “bö” kökünden türemiştir. Büke-böke ejderha anlamına gelir ve güçlü kahramanlar için kullanılır. Türkler kurt için saldırganlığı ve heybetin-

den dolayı canavar şeklinde de tanımlanır. Türk sanatında kurt, çoğunlukla ejderha şeklinde tasvir edilir. Gök-Börü, Kurt-Ejderha kavramı ile de ilişkilidir.

Boratav, asıl adı Börü olan kurdun “Kurt” adıyla çağrılmasının, onun isminin söylenmesinin tabu olmasından kaynaklandığını söyler. Kendi adıyla anılırsa adını duyup gelmesinden korkulduğu için bir takım hayvanlara lakap takılır. Yılana “Uzun Oğlan”, ayıya “Karaoğlan” denmesinin nedeni de budur. (Pertev 114) Yakutlar ise Kurda “Gök Oğlu” adını verir ki bu tanımlama da adının tabu olmasından kaynaklanabilir. Cengiz Han için “Yılık Yallı Gök Börü Oğlu Cengiz Han” tanımlaması yapılır. Cengiz-Şingiz adının ise “Kurt Oğlu” anlamına geldiği söylenir. (Beydili, 2005, s.108,111)

Anadolu’da tek gezen azılı kurtlara “Yalısak” adı verilir. (Ögel, 2002, s.117)

Eski Türkçe de “kurt-ğar” kelimesi “kurt-ar” şeklinde evrilmiştir. Tehlikeli bir durumdan alıkoymak anlamına geçen bir sözcüktür ve kökeni kurt kelimesi ile bağlantılıdır. Türk mitlerinde kurtların zor zamanlarda adeta, kurt-arıcı komutan gibi rol oynadıkları unutulmamalıdır. Bu bağlamda kurt kelimesi daha bir anlam kazanır. Kıpçak dilinde kurt-ka ya da kurt-ga yaşlı kadın anlamına gelir ki ana tanrıçanın bir söyleniş biçimi ve dişi kurda bir atıf yapılmış da olabilir. (<http://dspace.yildiz.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/1/11783/0924.pdf?sequence=1&isAllowed=y>)

Bü, büyü, bögü, bürü, bürün ve bürünmek kelimeleri biçim ve form değiştirmek anlamına gelir. Bürünmek terimi, büyü yoluyla kılık değiştirmek anlamında kullanılır. Bürük kelimesinin de kökenleridir.

Türkçe Börü kelimesi proto Altay dilinde “Bire” bir tür yırtıcı kökünden gelir. (<https://etymologeek>) Tatar dilinde Büre Kurt demektir.

Farsçaya da Türkçede “kurk gürk” şeklinde geçmiştir ki yine Türkçe kürk kelimesi de kurt ile bağlantılıdır.

Tüm Türk dillerinde kurt için benzer kelimeler kullanılır. Tuva ve Tofa Türkleri de börü der fakat ilginç biçimde lehçelerinde börük, olarak isimlendirirler. Pörük ya da Börük Türklerin kullandığı hayvan kürkünden yapılmış şapkadır. Moğolca beltereg, berte-leg, berte çinua “kurt yavrusu” şeklindedir. Bizdeki bilinen şekli Börte Çino’dur. (<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/46678.pdf>)

Farsça Kaşkırı Gürk Kurt anlamında kullanılmıştır. (Ögel, 2002, s.118)

Kaşgır, kaşkır Tatar Türkçesinde kurt anlamına gelir. Başkır-Başgır Türklerine ad olan kelime ile de çok benzer. Baş ve Kır kelimeleri “Ak-Boz Baş Kurt” anlamına gelir. Kır Türkçe Ak-Boz renktir. Başkırlar, Başkurtlar olarak da bilinir. Kaş ise Türkçe Yeşim Taşı için kullanılan bir sözcüktür.

Türk mitolojisinde Mavi Kurt kadar Sarı Kurt, Boz kurt ve Kara Kurttan da bahsedilir. Sarı ve Kara Kurdun at ve eşeklere saldırdığı Boz Kurdun ise soylu olduğu düşünülüp sadece koyunlara saldırdığı söylenir. (Boratav, 1999, s.79) Kaşgari Kızıl -Kara Börü’den de bahseder. (Roux, 2012, s.58)

*Gece kalkmış yürüyordum,
Kara kızıl börü gördüm,
Sert yayımı kuradurdum,
Kurt görüp tepeden ağıdı.*

Gök kelimesi kimi zaman kök şeklinde de (Kök Börü, Kök Türk) telaffuz edilir. Kök; asıl, esas, ana, temel, köken gibi anlamları da barındırır. Bu bağlamda “kök” soy ataları anlamında da kullanılan “köken” ile de bağlantılıdır.

Gök Börü ya da Gök Kurt tabiri Türklerin en özel tanımlamalardan biridir. “Gök”, mavi rengi ifade ettiği gibi gökyüzünü de ifade eder. Gök Kurt gökte yaşadığına inanılan tanrısal bir varlıktır. Bütün kültürlerde Tanrı’yı ifade eden tüm sözcükler Gök anlamına gelir. Moğolca Tengri, Türkçe Tanrı, Sümer dilinde Dingir, Samoyedlerde Num, Çince Tien hem yaratıcıyı tanımlamak için hem de göğü tanımlamak için kullanılan sözcüklerdir. (Eliade, 1991, s.98-99)

Türk söylencelerinde Gök Yeleli Kurt ve At Yeleli Kurt tabiri de sık kullanılır. (Yılık Yallı Kök Börü). Ebekuşağı da Türkler tarafından “Gök Kurt’un Yelesi” şeklinde yorumlanır. Kırgız Türkleri “Gök Yele” adını verir. (Ögel, 2002, s.227)

Gök yeleli, kanatlı Gök Börü. Selçuklu Kumaş. 11. yy.

Gök Börü ifadesi “Kanatlı Kurt” olarak da algılanır. Türk ikonografisinde özellikle Selçuklu sanatında “Kanatlı Kurt” çok sık görülür. Aslında Kanatlı Kurt, İran sanatında Senmurv adı verilen bazen köpek bazen kurt kafalı, tavus kuşu kuyruklu ve kanatlı olan efsanevi bir yaratıktır.

Türk mitolojisinde, efsanevi Tuğrul ya da Kerkes kuşunun yumurtasından çıkan, bir başı Barak cinsinden köpek, diğer başı Kulaklı Tuğrul kuşu olan anlatılar mevcuttur. Buğdayık ve Kumayık Türk ve Altay mitolojisinde kuşların ve köpeklerin önderi ve atası olan efsanevi hayvanlardır. İkisinin adı birlikte anılır. Kumayık köpeklerin atası ve reisi olarak da bilinir. Bir Kırgız atasözünde şöyle denilmektedir: "Kuş törüsü (reisi) Buğdayık, it törüsü (reisi) Kumayık." Tüm kuşların Buğdayık'ın soyundan geldiğine inanılır, yeryüzündeki tüm kuşlara önderlik eder. Bazen tuğrul ve konrul kuşları ile eş değer olarak görülürler. Ya da "kerkes Kuşu"nun bir yumurtasından tuğrul diğerinden köpek çıkar. Kumayık; köpek ve kuş karışımı bir hayvandır. Huma kuşu ile de ilişkilendirilir. Ögel, kuma kelimesinin kumayık ve humadan geldiğini söyler. Kumayık köpekleri atası olarak kabul edilir. Türk Mitolojisinde Köpek Başlı insanlara İt-Barak adı verilir. *Oğuz Kağan Destanı*'nda şöyle anlatılır:

Türkler "Barak" derlerdi, Kara tüylü köpeğe,

Böyle ad verirlerdi, büyük soylu köpeğe.

Aslında efsaneler, bir köpek anarlardı.

Onu da köpeklerin, atası sayarlardı.

Bu köpek soylu idi, çok büyük boylu idi,

Av çoban köpekleri, hep onun oğlu idi.

Kuzey-batı Asya'da güya "İt-Barak" vardı,

Türklerse İç Asya'da, onlara uzaklardı.

Başları köpek imiş, vücutları insanmış,

Kara Barak adı verilen köpek.

Türk Mitolojisinde Kara Barak olarak geçen ve Kopay Barak adı verilen Köpek cinsi, köpeklerin atası sayılan ve kutsal kabul edilen köpektir. Kop; kop gel-koş gel anlamında kullanılan bir sözdür. Kop fiili kopek yani “kopan-koşan” şeklinde, köpeğe de ad olmuştur.

Cynocephaly ya da Sinosefali adı verilen bu mitolojik yaratıklar Antik Mısır’dan Avrupa’ya, Çin ve Hindistan’a kadar tüm dünya mitlerinde yer alır.

Kanatlı Mavi Kurt efsanesi Macar mitlerinde de görülür. Kanatlı Mavi Kurdun, ateş soluduğu anlatılır. Yani ejderha gibi ağzından ateş çıkarır.

TÜRK MİTOLOJİSİNDE KURT FİGÜRÜ

Roux'a göre Türk türeyiş mitlerinde en önemli rolü oynayan hayvan kurttur ve büyük olasılıkla Ata-Kurt şeklindeki söylence Xiongnu (MÖ 300-200) Dönemi'nde yaratılmıştır. Bu söylence Issık Göl civarında ve Wusunlar tarafından da biliniyordu. Bu anlatılarda terk edilmiş bir çocuğu emzire dişi kurt ile onun üstünde daireler çizen bir kargadan söz eder. Türkler bu ilk mitolojiyi 6. yüzyılda dişi bir kurdun sahip çıktığı Göktürk *Türeyiş* efsanesiyle birleştirmişlerdir. Roux, Moğolların "Ata Kurt" söylencesini Türklerden ödünç aldığını da ekler. Ona göre efsanenin çekirdeği Altay'dır. (Roux, 2012, s.57) Stein'e göre tüm Türk topluluklarının ardından, Moğol toplumlarının kurttan doğan bir atanın soyundan geldiklerine inanmalarının kaynağı Wusunlardır. (Roux, 2005, s.302)

Bir Xiongnu kurganında bulunan Boynuzlu ve Kanatlı Gök Büke-Börü şeklinde mühür. MÖ 3 - 2. Yy. Derestuy Kurganı.

4. yüzyılda genellikle Kao-kiu Ting Ligler bu efsaneyi sürdürdüler. Kao-kiular Töleslerin ataları idi. Onların aktardığı Kurt efsanesi şöyleydi. Xiongnu'ların Şan-yu'sunun çok güzel 2 kızı vardı. Bir insana verilemeyecek kadar güzel olan kızlarını, göğe adamaya

karar verdi. Bu amaçla kızlarını devletin kuzeyinde inşa ettirdiği yüksek bir kuleye hapsetti. Bir Kurt geldi, 3 ay boyunca kulenin etrafında dolaştı, sonra da inini kulenin dibine kurdu. Bunun üzerine prenseslerden biri kardeşine şöyle dedi. “İmparator babamız bizi göğün kadınları olmaya adanmış. Bu gelen Kurt gökten gönderilmiş olmasın”. Kız kuleden çıkar ve Kurt’un karısı olur. Bunların çocukları kavmin ataları olur. Göktürk Devleti’ni kuracak olan Tu-kiular bu efsaneleri benimsediler ve Wusunların anlatılarını daha da zenginleştirdiler. (Roux, 2005, s.303)

Türk Töles boyları da Kurt Başlı sancak taşırdı. Töles Türk boylarına ait söylencelerde Kurt adeta bir şaman gibi davranarak kehanette bulunur. Kahramanlara ileride elde edecekleri başarıları söyleyerek ve onlara yol göstererek devlet kuran kahramanların yanında olurdu. (Roux, 2012, s.58) Kaynaklarda Töles boylarını şarkılarının “Kurt Uluması” gibi olduğu da söylenir. Muhtemelen bu şarkılar erginlenme ayinlerinde ve dini törenlerde söyleniyordu. (Ögel, 2003, s.17)

Ünlü Tabgaç hükümdarı T’ai-wu’nun lâkabı Fu-li veya Fo-li (=Böri) idi. Göktürklerin seçkin ordusu mensuplarına da “Fu-li” denilmiştir. Bunlar özel güçler niteliğinde olan, kağanın muhafız alayıdır. Kurt başlı sancak taşırlar. *Yenisay Yazıtları*’nda “Kağanımın Ordusu Kurt Gibidir” şeklinde bir ifade geçer. (kanım kağan süsi böri tek) Devamında ise “Tanrı güç verdiği için babam kağanın askerleri böri gibi, düşman koyun gibi imiş” Tabgaç hükümdarı T’ai-wu’ya göre “Kurt sürüsünü andıran Türk ordusu karşısında Çin askeri tayda ve düveden farksızdı” (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/857517>)

Dokuzoğuz Destanı’nda göksel bir kurt hakanının kızıyla evlenir ve Dokuzoğuzlar bu şekilde türer. Tuya (Uyranhay) Türkleri, Şaman dualarında Boz kurt’a ilahiler söyleyerek şöyle seslenir. “Kök Pörü erenim Kayrahan, Tanrımın yakını, Boz kurt’um” (Beydili, 2005, s.111)

İlk Hazar hükümdarları, 6. yüzyılın ortalarında eski Türklerin yönetici hanedanının da öne çıktığı Ashina kabilesinin soyundandı. Hazar Kağanı Böri Shad 630-650 adını bu kutsal hayvandan alır.

Türk Hazar Devleti Dönemi, üzerinde Kurt figürü olan Ant Kadehi. (Hazar Devleti. khazarart.com/gallery)

Kurt, Avrasya ve Kuzey Amerika'daki halkların temel mitolojilerinde ve kozmolojilerinde ortak bir motiftir. Şamanik Türk halkları kurtların torunları olduklarına inanırlar. *Asena Efsanesi*, Türk halkının nasıl yaratıldığını anlatan eski bir Türk efsanesidir. Kuzey Çin'de küçük bir Türk köyü Çinli askerler tarafından basılır, ancak geride küçük bir bebek kalır. Asena adında gök yeleli yaşlı dişi kurt bebeği bulur ve emzirir. Hamile kalan kurt, Batı Denizi'ni geçerek Toharların şehirlerinden biri olan Qocho dağlarına yakın bir mağaraya girerek düşmanlarından kaçır. İlk Türkler demirci ustası olarak Altay Bölgelerine göç ederler. Ardından dişi kurt, Türk halkının doğduğu yarı kurt, yarı insan yavrularını doğurur. Asena, Türk mitolojisinde efsanevi bir kurdun doğurduğu on oğuldan birinin de adıdır. Oğul Ashina, onların liderleri olur. Göktürklerin ve Ashina boyunun doğuşu bu mit ile açıklanır. Göktürkler Ashina klanının, Gök Tanrı tarafından seçilmiş olduğunu kabul eder. Her yıl Ashina'nın doğduğuna inandıkları atalarının mağarasında özel

törenler düzenleyerek atalarına hürmet ederler. Türklerin Gök Tengrisi inançlarında en önemli motif olmakla birlikte, politik ve mitolojik açıdan çok daha önemli olan kurt kültüdür.

MS 420 yılında Kao-kiuları yenen ve mitolojilerinin bir kısmını onlardan aldığı düşünülen proto-Moğollar olan Huan-huanların (Juan) konfederasyonu içinde yer alan ve demir madenlerinde çalıştırılan kılıç ustası Tu-kiular 551 yılında başkaldırdılar. Bumin Kağan komutasındaki Türk ordusu Huan-huanları yenip Çin sınırından Aral ve İran topraklarına kadar büyük bir imparatorluk kurdular. Bumin Kağan'ın ölümünden sonra İmparatorluk ikiye bölündü: Doğu Göktürkler ve Batı Göktürkler. İstemi Kağan batıya ilerleyerek Baktria ve Sogd ülkesine yerleşti. Batı Göktürkler, Kundun barınağı olan ve Türklerin atalarının doğduğu mağaraya olan tapımlarını korudular ve kurban adamaya devam ettiler. Bu izlek Kurt ile alakalı mitolojinin başka toplumlardan alınmadığını, Türkler Altay Bölgesi'nde yaşarken de bilindiğini gösterir.

Göktürklerle ilgili bir mitoloji de Göktürklerin atalarından birinin, (ki ataları kurttur) bir mağarada, ak geyik kılığına giren bir deniz tanrıçası ile ilişkisi olduğu anlatılır. Göktürkler nesillerinin kurttan geldiğini söylemekle beraber efsanelerinde dişi geyikte rol oynar. Dişi geyik bir ilahedir ve vücudundaki lekeler yıldız işaretleri olarak görülür. Dişi geyik, Eski Hun anlatılarında yol gösterici rolü oynar. Su unsuruna bağlı geyik ve geyik başlı ejder düşüncesi göçebe Türk ve Uygur Budist ikonografisinde de vardır. Türklerde Ak Geyik, Su Tanrıçası'dır.

Gök kurt gökte doğmuştur. Yeryüzündeki kurt sürülerini idare eden kurtlara "Gök Kurt" denir. Bazı Türk halkları, soylarının, kurtta türediğini kabul eder. Cengiz Han'ın ilk ataları, eril nitelikte olan gök kurt ve dişi bir geyiktir. Gök kurt Türk mitlerinde özel bir yere sahiptir, öyle ki Türkler kendilerine "Göksel Türkler" anlamına gelen "Kök Türk" adını vermişlerdir.

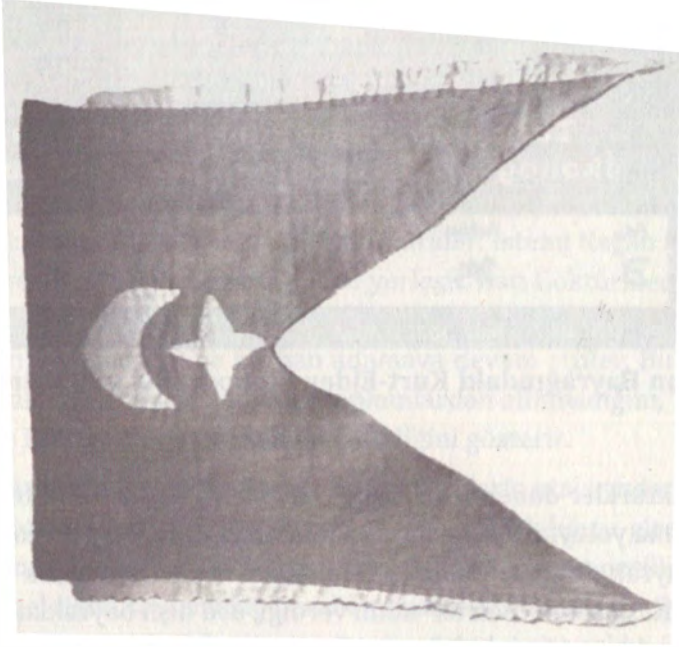
Türk Hun Bayrağındaki Ejderha İkonografisi ve Ashina Boy Tamgası

As	Ashina	Ashide	Kushan	Ediz
☉	☼	☼	☼	☼

Hun Bayrağındaki Kurt-Ejder İkonografisi ve Ashina Tamgası.

Göktürkler döneminde “Kurt”, tuğlar ve bayrakların tepesinde yer alma yoluyla, bir devlet sembolü olmuştur. Altay mezarlarında bir bayrak direğine dikilmiş bronz kurt heykellerine çok sık rastlanır. Kaşgarinin “Batrak” adını verdiği, ucu dişli bayraklar, aslında kurt ve kurt ejder ağızlı bayraklardır. Türk kozmoloji düşüncesinde ongun hayvanın ruhu, bayrak ya da tuğ üzerinde ikame ederdi. Nitekim Büyük Hun ve Göktürk İmparatorluğu bayraklarının üzerinde, Kurt ve Kurt-Ejder sembolleri görülür. Uygur Türklerine ait duvar resimlerinde “Kurt Dişli Batrak” çizimlerine rastlanır. MÖ 2-1. yy. Huıng-nulara ait Noin Ula kurganında, kurt-ejder ağızlı bayraklar bulunmuştur. Kurt ve kurt-ejder ağızlı bayraklar Memluklu ve Osmanlıda da devam etmiştir. Mit masallarda kahramanların dişleri, ejderhanın ya da kurdun dişlerine benzetilir. Ayrıca mitlerde yaratılışın canavar, kurt, ve ejderhanın öldürülmesiyle başladığı (Marduk’un Tiamat’ı öldürmesi) ve onun cesedinden dünyanın yaratıldığı, kemikleri ve dişlerinden ise kayaların ve taşların

meydana geldiği anlatılır. Taş ve kayaları özellikle mitlerde sihirli taşların ejderha ve kurt ile bağlantılı olması bu yüzdendir. Bu sihirli taşlar ile gök olaylarına hükmeden Şamanlar vardır. En iyi sihirli taş (Cada Taşı) kurdun içinden çıkan sayılır.

Türklerle alakalı kurt söylenceleri Çin yıllıklarında muhafaza edilmiştir. En eski versiyonu Tcheou-Chou'dan alınmadır ve 6. yüzyıla tarihlenir. Bilinen söylenceden farklı olarak başka bir anlatı da mevcuttur. Bu metin bilmediğimiz bir çok ayrıntı sunar.

"Bir yazara göre Tu-kiuların kurucusu Xiongnu ülkesinin kuzeyindeki Sao krallığından gelmeydi. Bu göçebe topluluğun şefi Apang-pu idi. 17 kardeşi vardı. Birinin adı Asena idi. Dişi kurttan doğmuştu. Olağanüstü yetenekleri olan Asena rüzgar estirip yağmur yağdırabiliyordu. Yaz Tanrısının ve Kış Tanrısının kızları ile

evlendi. Bunlardan biri 4 erkek evlat doğurdu. İlk erkek çocuk bir kuğuya dönüştü. İkinci çocuk A-pu-şui ve Kien-şui nehirleri arasında bir yere yerleşti. Onu Ki-ko şeklinde çağırıyorlardı. Üçüncü çocuk krallığını Çu-çe ırmağının kenarında kurdu. Dördüncü oğlan da bir dağa yerleşti. Dördüncü oğlan en büyükleriydi. Bu dağda A-pang-pu'nun soyundan gelen bir halk yaşıyordu. Fakat soğuktan ve çiğden çok zorluk yaşıyorlardı. Büyük kardeş bir ateş yaktı ve onları donmaktan kurtardı. 10 karısı oldu doğan tüm erkek çocuklar annelerinin soy ismini aldılar. Bu erkek çocuklardan birinin adı Asena'ydı. Ateş yakan bu hükümdar öldükten sonra kardeşler içlerinden birinin başa geçmesini istediler. Hep birlikte bir ağacın dibine gittiler ve şu antlaşmayı yaptılar: "Ağaca doğru en yüksek sıçrayan bizim şefimiz olacak dediler. En yükseğe sıçrayan oğul Asena oldu ve onu kendilerine baş seçtiler. Bu oğlan Ashina Tuwu'dur ve Bumin Kağan'ın basıdır. (Roux, 2005, s.305)

Ashina adı Moğolca "Asil Kurt" olarak bilinir. Ashina hanedanı, kurdukları devlete Kök-Türk adını verirler. Geleneğe göre Ashina Tuwu, Göktürklerin ilk Kağanı Bumin'in kurt babasıdır. Ashina hanedanının en eski yazıtı olan ve Soğdca yazılmış olan Bugut yazıtında Ashina adı geçmektedir. Bugut Anıtı'nda, kaplumbağa kaidesi üzerine dikilmiş bir sütun ve sütunun üzerinde bir çocuğu emziren dişi kurt tasviri vardır. Bugut Yazıtı Göktürk Hakanı Bumin Kağan'ın oğlu Mu Kağan-Muhan Tigin adına dikilmiştir.

Tardu Kağan Batı Göktürk Kağanlığının başına geçince Çin imparatoru ona kurt başlı bir sancak göndererek kağanlığı tanıdıklarını ifade etmiştir. Tardu'nun kurt başlı sancağı alması ile birlikte, Doğu Göktürk Kağanı İşbara Kağan'a bağlılığı sona erdi. Tardu istiklalini ilan etti. Kurt başlı sancak Gök-Türklerde hükümdarlığın alametlerinden biridir. Gök-Türk hükümdarlarının otağlarının önüne kurt başlı sancak dikilirdi. Sancak veya tuğ eski Türk devletlerinde çok önemli bir hakimiyet belgesi idi. (<https://ahmettasagil.files.wordpress.com/2010/10/toles.pdf>)

“Kurt” ismi Türk kağanlara verilirdi. 635 yılında, Bulgarları Avar hakimiyetinden kurtaran ve Bulgar Devletini kuran, Kurt (Kubrat) Han, gibi. Kubrat Han, Türkçe konuşan bir Türk Kavmi olan, “Onogur” boyundandı.

Gazne’de Biruni’nin “Türk Şahi Börü Tigin” yani “Kurt Prens” adını verdiği, Göktürk Kağan soyundan gelme kağanların kurduğu devlet, Türk Şahiler Devleti’dir. Türk Şahiler Devleti Arap kaynaklara göre “Halaç” dilinde mektuplaşır ve soyları Göktürk, Oğuz ve Halaç Türklerinden oluşurdu. (Esin, 2003, s.89) Bu nedenledir ki Türk Şahi Tigin Devleti paralarının üzerinde Göktürk ve Uygur kağanlarının ongunu olan “Börü Başı” görülür.

Çin ve Arap kaynakları, Göktürk sülalesinden gelen bir soyun, Kabil Irmağı boyunca ve Gazne'de hükmettiğinden bahseder. Türk Şahi Tigin Devleti'nin kuruluşu da bir Gök Börü Mit'iyle başlar. Biruniye göre "Türk Şahiler" "Börü Tigin'in" kurduğu Tibet'ten gelme bir Türk soyu idi. Türk Şahi Devleti'ni kuran Börü Tigin'e atfedilen mitoloji ise şöyleydi: Börü Tigin, Kabil Irmağı boyunca bir mağarada Türk giyimli olarak doğmuştu.

Türk Şahi Tigin Devleti Dönemi Budist bir ikonografide Buddha'nın sağında uluyan Mavi-Kurt resimlenmiştir. Bu Gök Börü, Şahi Tiginlerin Kurt ile alakalı mitolojiyi koruduklarını gösterir.

Türk Şahi Tigin dönemi Budist mağara resmi. Buddha'nın yanında uluyan Mavi Kurt Türklerin Gök Börüsüdür. Bami-yan mağarası Afganistan.

Esin'e göre Türk sanatı çift başlı ejderlerinde sık olarak görülen totem figür kurt başıydı. Rudenko kurt-ejder başının kökenini MÖ 1. binyıl Sibirya Ordos levhalarına kadar izledi. Bu ikonografi Kurt-Ejder ya da "Börü-Başı" olarak isimlendirilir. Aynı ikonografi Göktürk, Uygur, Selçuklu ve Memluklu bengutaşlarında, mezar taşlarında, minyatürlerinde ve yapılarında da sürdürülmüştür.

Selçuklu mezar taşını üzerindeki çift Kurt-Ejder ikonografisi.

Türk mitolojisinde boz kurdun Ergenekon'dan çıkış yolunu göstererek yeni fethettikleri topraklar üzerinde kendi devletlerini kurdukları anlatılır. *Ergenekon* efsanesine göre, Türkler büyük bir yenilgiden sonra bir kurdun önderliğinde Ergenekon adlı bir vadiye ya da mağaraya yerleşirler. Ama nesiller sonra bu vadi Türklerle dar gelmeye başlar. Bir demirci bu mağaranın önündeki engel olan demiri dövüp eritir. Göktürk imparatorluğunu kurmak için bu vadeden çıkarlar.

Rahim sembolü olarak mağara kuşkusuz insanlığı bildiği en eski barınaktır. Karanlık, nemli, koruyucu özelliği ile vahşi hayvanların da barınağıdır. Ortak bilinçaltında aynı anlam yüklenen mağara arketipi vahiylerin, gaipten görüntülerin ve seslerin geldiği ilahi ruhlarla iletişimin de kurulduğu yerlerdir. Türk mitlerinde dağın içinden ya da mağaradan çıkma, karanlıktan aydınlığa kavuşma anlamı taşır. Bu anlatı olağanüstü motiflerle süslenmiş bir mit şeklinde anlatılabilir ama aynı zamanda tarihtir.

Eliade'ya göre mitolojilerde yeni insan ırkı ya da o ırkın ataları gök ve yerin evliliğinden doğar. Bu kutsal bir evlilik şeklinde düşünülür. (Eliade, 1991, s.133)

Nitekim Göktürk mitlerindeki Gök Kurt, sembolik olarak Toprak Ananın döl yatağı olan bataklıktan çıkardığı çocuğu, yine toprak ananın rahmi sayılan mağara içine götürür ve Göktürklerin on atasını burada doğurur. Mitolojinin dili simgeseldir. Mitlerde bu kutsal evlilik göksel ve yersel sembol ve arketipler ile şifrelenmiş biçimde anlatılır.

Eliade'ya göre insanların toprak tarafından doğurulması evrensel yaygınlığa sahip bir inançtır. Çocukların toprağın, mağaraların, yarıkların, bataklıkların derinliklerinden geldiğine inanılmaktadır. (Eliade, 1991, s.118) Türk söylencelerinde in ve kurt motifi olan söylenceler devam eder. Nizip'te "Kurt Baba" adlı bir tepede kırk tane in vardır ve inanişâ göre bu inlerin her birinde bir kurt mekanı tutmuştur. Bunlara kurşun atan çarpılmış. Baraklar kurdu kutsallaştırır ve ona "Hz. Ali'nin iti" derler. (Boratav, 1999, s.80)

Göktürkler ata mağarasında her yıl, bu mağaradan çıkıp devlet olma sürecini kutlar. Bunu demiri eriterek ve örs üzerinde çekiçle kızgın demire vurarak yaparlar. Eliade'ya göre her dinsel ve mitolojik ritüel, efsanevi bir geçmiş zamanda, başlangıçta meydana gelmiş olan kutsal bir olayın güncelleştirilmesi demektir. (Eliade, 1991, s.48) Bu sayede atalar ile bütünleşerek efsanevi ebedî bir zaman yaratılmış olur.

Eliade'ya göre mitolojilerde kayalıkların arasından geçmek, dar bir vadiden çıkmak, geçiş ritüelleri ile bağlantılı yeniden doğuş sembolizmidir. İlk geçişi efsanevi atalar gerçekleştirir. (Eliade, 2014, s.156) Daha sonra bu ritüel erginlenme törenlerinde, mevsim döngülerinde ve mitolojik bayramlarda gerçekleştirilir.

Kırgızların köken efsanesinde de köpek figürü rol oynar. Radlov'un derlediği efsane şöyledir:“ Kırgızlar adlarının “40 Kız”dan geldiğini söyler. Bir zamanlar bir hanın bir kızı vardı. Bu prensesin günlerini birlikte geçirdiği, 40 tane kız arkadaşı vardı. Uzun yürüyüşler yapmayı severlerdi. Bir gün bu uzun yürüyüşlerden birinden döndüklerinde babasının evinin yakıldığını, ağıllarının dağıtıldığını gördü. Bütün insanlar ve hayvanlar öldürülmüştü. Düşmanlar her şeyi yanlarında götürmüşlerdi. Çevreyi incelediler, sadece kızıl bir köpek kaldığını gördüler. Bu köpeğin soyundan gelen Kırgızların bir yıl sonra nüfusları iki kat arttı.” (Roux, 2005, s.318) Kızıl renk kanın ve ateşin alegorisidir. Kan ve ateş yeniden doğuşu ifade eden sembollerdir. Ayrıca kızıl renk Mars ve Güneş'i ifade eder. Sirius yıldızına da âlimler “Kırmızı” adını verir.

Nogay Türklerinin de köken efsanesinde köpek vardır ve Ata Köpek “Nogay-Kö”, Köpek Çocuk şeklinde anılır. (Roux, 2005, s.320)

Uygurların Türkistan'da yaptığı duvar resimlerinden biri, kurt başlı alemlı bir bayrağı tasvir etmektedir. Prof. Von Gabain bu bayrağın Göktürklerin kurt başlı alemlı bayrağı olduğu fikrindedir. Partlar da metal kurt başlı sancaklar kullanıyordu. Kurdun vücudunu kırmızı kumaştan yapar, rüzgarla birlikte dalgalanan sancak sanki hareket ediyormuş gibi görünürdü. Vücudu ederhaya başı kurda benzetilirdi. Emel Esin, Sibiry'a da bulunan ve Sibiry'a tarzında olan ve Partlara bağlanmaya çalışılan gümüş kurt başlı sancak, Türklere atfeder. (Esin, 2003, s.287)

Esin'in Türklere atfettiği, Orta Asya'da bulunmuş gümüş Kurt başlı sancak 8. Yüzyıl.

Böylece boz kurt eski Türkler arasında atalar ile bağlantılı bir sembol ve alamet haline gelir. Hunların ve Uygurların bayrak ve sancaklarında görünür. Kurt, ata hayvan olduğu için onun ruhunun sancakta ikamet ettiği düşünülür ve orduya yol göstererek kılavuzluk eder. Türk ordu komutanları kendilerini “Kurtlar” olarak adlandırır. Ordunun başında yürüyor olması, *Oğuzname*’den de bildiğimiz gibi, askerlere kurdun liderlik etmesiyle bağlantılıdır. *Oğuzname*’de “Ordu’nun başında mavi tüylü, mavi yeleli, büyük bir erkek kurt yürüyordu. (Roux, 2012, s.58)

Destanda şöyle diyordu:

*Bir erkek kurt göründü, ışıkta soluyarak!
Bir kurt ki gök yeleli, bir kurt ki gömgök tüylü!
Bakıyordu Oğuz, ışıkta uluyarak!
Döndü bu kurt Oğuz, tıpkı bir insan gibi!
Ağzından sözler döktü, tıpkı bir lisan gibi!
Dedi "Ey, ey, Oğuz ey! Bilirim ne dilersin!
Urum'un illerinde savaş yapmak istersin!
Ey Oğuz askerini ben kendim güdeceğim!
Ordunun en önünde ben de yürüyeceğim!
(Ögel, 2003, s.120)*

Oğuzname'de Oğuz halkına şu şekilde seslenir:

*Ben sizlere oldum Kağın,
Alalım yay ile kalkan,
Nişân olsun bize "buyan"
Boz-kurt olsun bize "uran"*

Türkçe "ur" kökü, döl ve tohum anlamına gelir. Uran kelimesi bu kök kelime ile bağlantılı olabilir.

Bu bağlamda düşünülürse kurdun döl sağladığı ve ata-ana hayvan olduğu daha bir netlik kazanır.

Uran slogan ya da tezahürat olarak bilinen bir kelimedir. Savaş giden Türk askerler "Ur-Ha, Ur-Ha" şeklinde düşmana saldırır. Vuran kelimesi ile eş anlamlıdır. Vuran; saldıran, hücum eden anlamına da gelir. Uran kelimesi "sembol-simge" şeklinde, Tamga "vurmak-urmak" olarak da düşünülebilir. Ayrıca halk arasında yı-lana da uran adı verilir.

Buyan, Moğolca Yel Tayı-Rüzgar Tayı demektir. Türkçe Tulpar adı verilir.

Tibet Rüzgar Tayı. Buyan.

Buyan Kağan Moğolların efsanevi atası olarak kabul edilir. Kızı Alankova'dır. *Şecere-i Terakime*'de menkıbesi şu bilgiyi verir: "Alangova" adlı bir melikenin çadırına, gökten yeşil gözlü bir ilâh iner. Alangova bundan gebe kalır. Kayı sülâlesi bunun iki oğlundan ürer." 13. yüzyılda Moğolca yazılmış olan ve Moğolların *Gizli Tarihi* adıyla bilinen esere göre Cengiz Han'ın ana atası Alankova, sarışın bir adamın çadırın damındaki açıklıktan sızan Ay ışığı vasıtasıyla gebe kalmış ve bu adam sarı bir köpek ya da mavi bir kurt gibi çadırdan çıkmıştır. Timurlu Şeceresi'nde Alankova, başının yanında insan suretinde bir güneş ve kurtla beraber gösterilmiştir.

Bu mitte sarı renkte önemlidir. Sarı; ışık ve altının alegorisidir.

Türklerin bir ışın demeti-sütunu ya da Ay ışığından yaratıldığına dair Şaman gelenekleri mevcuttur. (Roux, 2005, s.280) Ayami şamanların yardımcı iyicil ruhudur, "ay-" fiili ile bağlantılıdır ve ışık saçan demektir. Ay üretmek ve türetmek anlamına gelir. Bu bağlamda Ay'ın yaratıcı özelliği, Türk mitlerinde Ay'ın hayvan

sembolü olan kurt şeklinde görünür. Kurt bazen Ay'dan çıkan bir ışın demeti şeklinde dünyaya iner.

Türkler, Hiung-nular çağından beri Ay'ın durumunu gözler ve Ay'la birlikte hareket ederlerdi. Yapmak istedikleri her şeyi dolunay da yaparlar ve özellikle askeri hareketlerin, onun tarafından yönlendirildiğini kabul ederlerdi. Ay, efsanelerin, ataların ve kahramanların oluşumunda büyük rol oynar ve kendi ışınlarıyla, göksel denen hayvan formuyla yani kurt ile belirginleşir. Eliade'ya göre Ay'ın değer kazandığı simgeler aynı zaman da Ay'dırlar. Ona göre göksel ve kutsal ışık, ruhsal deneyimleri, kutsallığın içselleştirilmesini ve Tanrı'nın yakınlığını ifade etmiştir. (Eliade, 2000, s.186) Roux'a göre dünyanın her yerinde tanrısal vahiy, gökten düşen bir ışık ile birlikte gelir. Dolayısıyla bu ışık Tanrı'nın bir ulaşı olarak, yeniden doğuşu sağlayan, dölleyici özelliğe sahiptir. Bu kutsal ışık ayrıcalıklı insanların, kahramanların, peygamberlerin doğumunda büyük rol oynar. (Roux, 2005, s.279) Işığın kurt gibi bir Ay hayvanı ile birlikte olduğu mitlerden biri *Alan Kova Destanı*'na aittir.

Moğolların mitolojik anaları "Alan Kova", oğullarına birer ok vererek tek tek kırmalarını söyler. Oğlanlar okları kolayca kırar. Bu sefer, beş ok verir ve onları kırmalarını söyler. Fakat okların beşini birlikte kıramazlar. Bunun üzerine "Eğer ayrı ayrı hareket ederseniz beş yalnız ok misali, kolayca parçalanırsınız. Ancak bir araya bağlanmış beş ok gibi davranırsanız size kimse zarar veremez". der. Aynı söylence *Oğuz Kağan Destanı*'nda da anlatılır. Oğuz altı oğluna 6 ok verir ve hepsini birlikte kırmalarını söyler. Elbette kıramazlar ve bunun üzerine Oğuz onlara öğüt vererek birlikte hareket etmelerini tembihler.

Alan Kowa ve çocukları.

Kurt Türklerin "kurt kapanı" adı verilen savaş taktiğine ad olmuştur. Kurt kapanı ya da Turan taktiği gibi isimler verilen Türk Savaş taktiklerinin yanına "Ülker çeriğ" adı verilen savaş taktiği de eklenebilir. Ülker Takımyıldızı uzun saçlı bir Türk Alp'i olarak düşünülür. Venüs Yıldızı'na Alp Yıldızı denir; Venüs ve Ülkerler iki sevgili olarak düşünülür. Anadolu folklorunda Ülker bir delikanlı, Venüs güzel bir kız olarak anlatılır. Bunların kavuşması "baharı" başlatır. Ülkerin zirvede-tepede olduğu dönem kış gündönümüdür ve soğuk havanın Ülker Takımyıldızı'ndan geldiği düşünülür.

Türk Şahi Tigin parası. Boğanın boynuzları hilal ve hilalin içindeki yıldız Alp Yıldızı yani Venüs Yıldızı'dır.

Alp Yıldızı tanımının ikonografisini Türk Şahi Tigin Devleti paralarında görebiliriz. Alp, Boğa anlamına gelen çok arkaik bir kelimedir. Venüs yani Alpina ya da Alpine adı verilen yıldız, "Alpine Star" şeklinde Etrüsk dilinde bulunur ve bir çiçeğe adını verir. Boğanın boynuzları arasında görünen yıldız Alp Yıldızı yani Venüs'tür. Boğa boynuzları hilalin alegorisidir.

Ülker Takımyıldızı uzun saçlı bir Türk alpi olarak düşünülür ve bu takımyıldızın diğer adı, Kara Alp'tır. Ülker, Anadolu'da yakışıklı genç bir delikanlı, Venüs ise bu delikanlının sevgilisi olarak hayal edilir. Bu yüzden Venüs, Alp Yıldızı olarak da adlandırılır. Venüs, sabah yıldızı olarak doğduğunda, elinde kılıcı diğer yıldızları öldüren, ölüm cezası veren, bir alp savaşçı olarak da düşünüldüğü için ona Alp Yıldızı da denir. Çinliler Türklere Hu adını verir, Huları ise "Mao" adını verdikleri ve uzun saçlı savaşçı bir Alp'e benzettikleri Ülker Takımyıldızı ile özdeşleştirirler. Kaşgari ise Ülker Takımyıldızı'na Ülker Çeriğ adını verir. Çeriğ ALP ve ASKER demektir. Kaşgari'ye göre, Ülker çeriğ "Savaş sırasında askeri birliklerin aldığı pozisyon" anlamında kullanılan bir tabirdir. Türkolog Bazin, Ül-

kerlerin Türklerin kadim takviminin başlangıcı olduğunu söyler. Türklerin arkaik takvimi Güneş'in Boğa burcuna girdiği dönemde başlar. Biz Anadolu'da bu tarihi Hıdrellez Bayramı olarak kutlamaya devam ederiz.

Alplar şehit olduklarında yani savaşta öldüklerinde, mezar başlarına bir tür öküz-boğa olan kotuz kuyruğu dikilir ya da savaşlarda kotuz kuyruklu tuğlar kullanılır. Ölen Ataların ruhlarının bu kotuz kuyruğuna sabitlendiği ve Alplara yol gösterdiklerine inanılır. Bu ikonografi Proto-Türk sayılan Choulardan (MÖ 1000) Osmanlıya kadar devam etmiş, kotuz kuyruğu Türk tuğlarını süslemiştir. Ölen ataların ve alpların ruhunun makamı, kotuz kuyruğu olmuştur. Ve Proto Türk Chou Dönemi'nden itibaren Osmanlıya kadar Cülus yani tahta çıkma ve Alpların kılıç kemer kuşanma törenleri bahar ayında yapılırdı. Bahar ayı Güneş'in Boğa burcuna girdiği dönemi kapsar.

Türklerin ikili köken mitinden biri de Öküz Ata söylencesidir. Kırgızlar atalarının boğa-inek olduğuna inanır. Oğuz Türklerine adını veren ata, bir boğa-öküzdür. Oğuz Türklerinin kökeni Ata Boğa'dır. Çünkü Oğuz'un atası boğadır. Ata Boğa'nın oğlu olan Oğuz Kağan'ın göksel iz düşümü Orion Takımyıldızı'dır. Mitolojilerin kaynaklarından biri de "Göksel Arketipler" adını verdiğimiz gezegenler ve takımyıldızlardır. Zaten biraz mitoloji bilgisi olan kişiler bunu anında kavrar.

Alp kelimesinin kökeni, Mısır hiyerogliflerine kadar giden ve Fenike alfabesinde devam eden bir harf ve sembol olmasıdır. Arkaik Proto-Sinaitic dilde alp şeklinde okunur. Mısır Hiyerogliflerinde de kullanılan bu harf, "aleph, elif, alef, alpha, alp, alfa" şeklinde Latin ve Semitik dillere de taşınmıştır. Bu harflerin hepsinin ilk anlamı boğadır ve bu harfin ilk biçimi, Mısır'da boğa başı şeklinde gösterilen resim yazıdır. Arapların 28 harfi vardır. Bu 28 harf elif-aleph ile başlar ve asıl anlamı boğa demektir. Bilim adam-

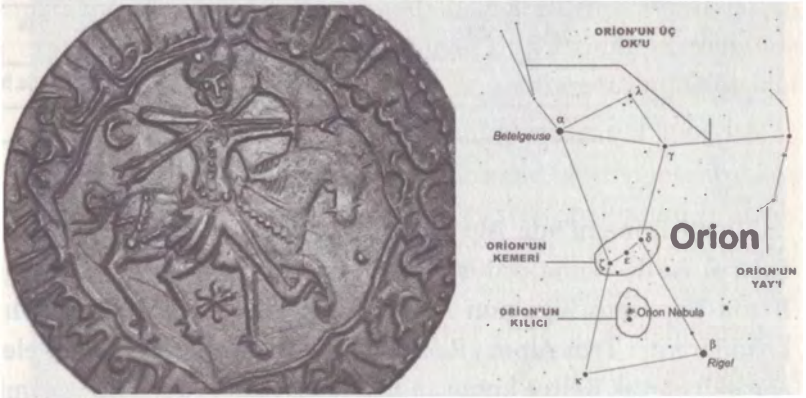
ları harfler üzerine çalışma yaptıklarında, ilk oluşmaya başlayan harflerin, Ay menzilleri adı verilen ve Ay'ın ziyaret ettiği 28 Takımyıldız ve sabit yıldızların, iz düşüm çizimleri ve onlara yüklenen anlam olduğunu tespit etmişlerdir. İşte 28 ya da 29 Harfin göksel arketipi, Ay'ın konakladığı bu yıldızların iz düşüm çizimlerine göre yapılmıştır. Bu sayılar yani 28-29, Ay'ın Dünya etrafındaki dolanım süresidir.

MÖ 3000'li yıllarda ekinoks, Güneş'in Boğa burcuna girmesi ile başlardı. Dolayısıyla Bahar Bayramı ve Yeni Yıl bu dönemde başlatılırdı. (Günümüzde Dünya'nın yalpalama hareketi ve resesyonu ile ekinoks, 21 Mart, Mart Güneş'in Koç burcuna girmesiyle başlar). Ay her ne kadar Yengeç burcu yöneticisi olsa da arkaik insanlar tarafından O, Boğa burcunda yücelir, Boğa ile özdeşleştirilir ve Boğa'nın boynuzları da Hilal'in alegorisi olarak görülürdü. Türkler, eski Mısır'da ortaya çıkan bu kadim bilgiye sahipti. Bu bilgi Mısır'dan dünyaya yayılmıştır.

Alp adı boğa anlamına gelir. Türklerin askerî törenlerinde, köken mitlerinde, mevsim döngüsü bayramlarında önemli bir rol oynamış ve cesur savaşçılara ad olmuştur. Ülkerler Boğa Takımyıldızı'nda bulunur ve Türkler, Ülkerleri hâlâ kadim takvimlerinde kullanır. Ona Kara Alp Yıldızı adını verir. Venüs ise Boğa burcunun yönetici gezegenidir ve onun da adı Alp Yıldızı'dır. Ve en önemlisi Ay, Boğa burcunda yücelir ve hilal boğanın boynuzları olarak düşünülür. Ay Konakları, Boğa Takımyıldızı'ndan başlatılır. Alfabe de boğa başı yani aleph adı verilen harften başlar. Bu başlangıç yaratılışı da başlangıç yeri sayılan Sirius yıldızı ile de bağlantılıdır.

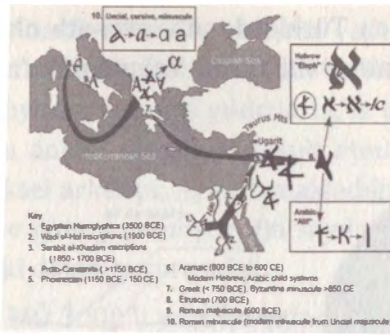
Oğuz Kağan'ın göksel arketipi olan Orion Takımyıldızı, Baba Boğa'nın solunda, Oğuz Kağan'ın "Kurt"u olan ve Gök Kurt Takımyıldızı'nda bulunan Sirius ise, Orion'un hemen altındadır. Orion Takımyıldızı, biri oka geçirilmiş 3 ok tutar biçimde çizilir. Oğuz Kağan'ın da 3 oku, bir yayı vardır. Bu ikonografiyi Selçuklu parala-

rının üzerinde de görebiliriz. Orion Türklerde atlı, avcı-atlı okçu biçiminde tasvir edilir. Atlı Avcı'nın, yani Orion Takımyıldızı'nın altındaki yıldız Sirius'u ifade eder.

Selçuklu parası üzerindeki Atlı Avcı-Oğuz Kağan, elinde üç ok ve bir yay tutar. Altındaki Yıldız Sirius ile ilişkilendirilebilir.

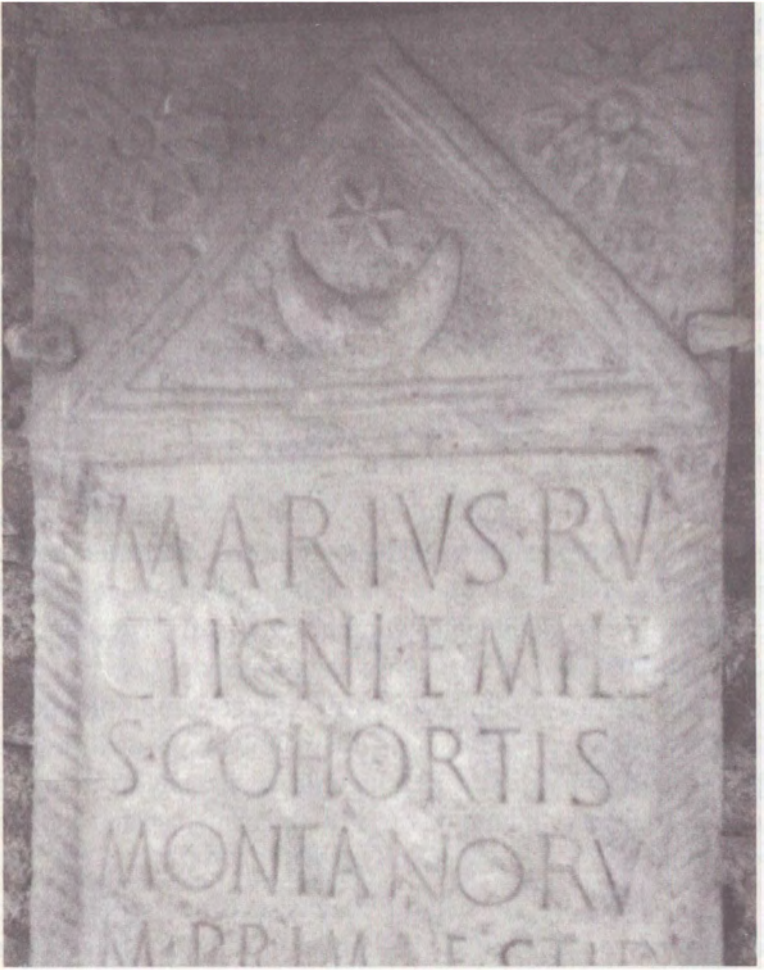
Sirius Oğuz Kağan'a yol gösteren kurttur. Göksel alp yani Ata Boğa, Oğuz Kağan ve göksel kurt olan Sirius, gökyüzünde sabitlenmiştir. Türklerin atası olan Boğa, Boğa Takımyıldızıdır. Türk mitlerinde kozmik kağanlar önemli rol oynar. Mitolojileri okurken onların kozmik anlamları unutulmamalıdır. Arkaik insanlar hiçbir şeyi gelişigüzel ve bağlamından kopuk yapmaz. Mitolojiler bilinçaltının uydurma hikayeleri değildir. Mitolojiler içinde geçen motiflerin mutlaka göksel bir arketipi ve bağlamı olmak zorundadır. Alp Dağlarının adı da Göksel Boğa'dan gelir. Taurus Dağları, Boğa Dağları gibi adını Boğa'dan alan dağlar çoğunluktadır. Alp Dağları, Boğa Dağları demektir.

Alphabet	Letter	Letter Name	Letter Symbolism
Proto-Canaanite		'alp	Ox head
Ugaritic		'alpu	Ox
Phoenician		'alp, 'aleph	Ox
Hebrew		alef, 'aleph	Ox, bull
Hebrew Number: 1			

Roma Dönemi'nde Alp piyadeleri, alp alayları (the Alpine infantry) vardı. Roma ordusunun Alp alayları, ordunun başlangıçta Roma İmparatorluğu'nun Alp eyaletlerinde yetiştirilen yardımcı birimleriydi : Tres Alpes , Raetia ve Noricum . Bütün bu bölgelerde ağırlıklı olarak Keltçe konuşan kabileler yaşıyordu. "Alp" terimi bu bağlamda coğrafi bir dağın adı olarak kullanılmaktadır. Bu askerî birlikler büyük ölçüde Alp askerlerinden oluştuğundan özellikle dağ operasyonlarında usta olmaları muhtemeldir.

Alp, Latince "yüksek dağ" ya da Alb-Albus şeklinde "beyaz" anlamına gelir. Albruz Dağlarının adı ile de bağlantılıdır. "Albino" şeklinde renk pigmenti olmayan, teni ve saçları beyaz insanlar için kullanılır. Albanian yani Arnavutlara verilen ismin de kökeni budur. Gramerci Maurus Servius Honoratus'a göre Alp kelimesi Hint-Avrupa dışı bir dilden ödünç alınmıştır. Alpinus, Alpine, Alpina gibi şekilleri vardır. Alpina ya da Alpine dişil söyleniş biçimi olarak görülür. Alp eril, Alpina dişildir. Bu yüzden Venüs, Alpina Star adını alır. Türkçede de Alp Yıldızı adı verilir. Kara Alp ise erildir ve Ülker Takımyıldızı'dır.

**Alpine Star adı verilen Alp Yıldızı, hilal içinde gösterilmiş.
Roma mezar taşı.**

Alp, Etrüsk dilinde adak ve sungu anlamına gelir. Etrüskçe Al kökeni ile de bağlantılıdır.

Etrüsk dilinde Alpan ve Alpnu şeklinde görülür. Bu dildeki anlamı kut, hediye şeklindedir. Tanrıdan gelen armağan anlamına

gelen bu kelime Etrüsk dilinde de kullanılmıştır. “Al” kelimesi de onların dilinde, vermek teklif etmektir.

Alpanu, Alpnu, Alpana ve Alpan Etrüsk Tanrıçasıydı ve yer altı dünyası ile ilişkilendiriliyordu. Alpan Tanrıça Turan’ın hizmetkârı olarak da görülürdü. Apulu, Aplu adı ise Güneş Tanrısı Apollon’un Etrüskçe adıydı. Türkçe de Alp, Alıp kelimeleri ile de benzeşir.

Bu Tanrıçanın göksel arketipi, Venüs’ün kötücül ve savaşçı yönü ile alakalı olmalıydı. Çünkü Venüs yer altı dünyasına inip sabah yıldızı olarak doğduğunda elinde kılıcı tüm yıldızları öldüren bir “Savaşçı Alp” şeklinde düşünülürdü. Alpan bahar Tanrıçası olarak topraktan çıkan çiçekler ile de ilişkilendirilir. O hem Aşk hem de Yer Altı Tanrıçası olarak Venüs’ün sıfatlarını içinde barındırır.

Türk mitlerinde “gök tüylü gök yeleli kurt” tanımlaması da çok önemlidir. Aynı şekilde yaşlı Bilgelerden söz edilirken daima saç ve sakalına gönderme yapılır. Ak saçlı ihtiyar ya da gök sakallı koca gibi. Saç ve sakal bilgelik ve kut göstergesidir. Tüy, yele, saç, sakal, kürk gibi motifler Türk masal ve mitlerinde “değer” ifade eden tanımlamalardır. Gücün saçta ya da atkuyruğunda olduğu inancı Türklerde de vardır. Savaşlarda düşmanın saçı ya da atının kuyruğu kesilir. Saçın ya da at kuyruğunun kesilmesi, düşmanın gücünün yok edilmesi anlamı taşır. Türk alplarının saçları, daima uzun ve örgülüdür.

Kaşgari’ye göre, Ülker çeriğ "Savaş sırasında askeri birliklerin aldığı pozisyon" anlamında kullanılan bir tabirdir. Düşman askerlerini pusuya düşürmek için Türklerin arkadan yaptığı bir savaş taktiğidir. Bu bağlamda düşünüldüğünde Ülker Takımyıldızı’nın iz düşüm çiziminin "kapan ya da kepçe" şeklinde olduğu görülür. Bu takımyıldızın “Türk kapanı ya da kurt kapanı” olması muhtemeldir. Fakat Türkler, büyük kepçe ya da büyük kapana benzettikleri Büyükeyy Takımyıldızı’nı 7 Kurt olarak tasavvur eder. Kurt kapanı tanımlamasının Büyükeyy Takımyıldızı’na atfen söylendiği de düşünülebilir.

KURT KAPANI

Ülker Takımı Yıldızı

Türklerle alakalı bir destanda Er Töştük Kurda benzetilir. Babasının yakarışından sonra dünyaya gelen kahraman için şu tanımlama yapılır: “Mavi Kurda benziyordu, yırtıcı bir hayvan gibi cesurdu, mavi demirden bir zırh giyiyordu. Bir elinde demirden mavi bir kalkan, öteki elinde demirden mavi bir mızrak tutuyordu.” “Düşman kurdu Er Töştük” şeklinde bir benzetme de vardı. Er

Töştük'ün kurda benzetilmesi ve mavi renk vurgusu onun kutsal bir kahraman olduğuna vurgu yapar. "Töştük" kelimesi "Döşünde Tüy" olan demektir ve bu ad onun hayvansı kurt yönünü vurgular. Karısı olan Kenjeke ise dişi bir karaca ya da dağ keçisine benzetilir.

Kurt hem dünyada hayattayken hem de öteki alemde ruhlar için bir rehberdir. Kurt, mükemmel savaşçıyı, doğanın içgüdüsel güçlerini ve en güçlü olanın hayatta kalmasını simgeler. Türk Oğuz boylarının göçlerinde bir kurdun rehberlik ettiği ve Oğuz Kağan'ın ilk destanında fiziksel olarak kurda benzediği söylenir. "Oğuz doğduğunda şu renklerdeydi: yüzü mavi, ağzı ateş kırmızısı, gözleri lal renginde, saçları ve kirpikleri siyahtı. Ayakları boğanın ayakları gibiydi. Böğrü kurt böğrü gibiydi" Erkek kurt Oğuz Kağan'a yol gösterir. Türkler Müslüman olduktan sonra Boz Kurt sembolünü kullanmasa da Boz Kurt efsanesi Atatürk tarafından yeniden canlandırılmıştır.

Oğuz Kağan Destanı'nda gökten ışık şeklinde gelen mavi tüylü mavi yeleli gök kurt, Oğuz Kağan ve askerlerine yol gösterir. Oğuz Kağan erkek kurdun ordunun başında yürüdüğünü görür ve mutlu olur. Mavi, göksel" sıfatları en çok kurda yakıştırılır. Türkler doğudan batıya (Anadolu) doğru göç ederken önlerinde köpeğe benzer bir hayvan görüyorlardı. Bu hayvan yürüdüğü zaman onlarda yürüyorlar, durduğu zaman onlar da duruyor ve ordugâhlarını kuruyorlardı.

Türeyiş mitolojilerinde, meçhul bir toprakta tutulacak yere ve yöne, o klanın ata-ana hayvanı karar verir. Bu insan topluluğunu içinden çıkılmaz bir durumdan kurtarır. Bu sadece mucizevi bir olay olmakla kalmaz, yeni bir tarihsel gerçekliğin, bir kentin, bir devletin, bir imparatorluğun başlangıcına işaret eder. Bu kozmik güçleri olan kutsal hayvan, tanrılar tarafından gönderilmiş bir rehber olarak kabul edilir. Hun-Göktürk mitlerinde de durum böyledir. (Eliade, 2003, s.185)

Göktürklerin *Türeyiş Destanı*’nda dişi Kurdun rol oynaması da anaerkil soy bakımından anlamlı ve önemlidir. Türklerin eski yaşayış biçimleri ana kavramıyla doğrudan bağlantılıdır. Örneğin “kardeş” kelimesi dahi “karındaş” kelimesinden gelir ve anaerkilliğe gönderme yapar. Kurt Ana 10 çocuğun anasıdır ve Göktürkler ata olarak Ana Kurt’u tanır. Bu tanımlama dişi kurtların da savaşçı, saldırgan ve anacıl özelliklerini ön plana çıkarır. Eski Türk kadınları erkeğin yanında daima söz sahibidir. Antik çağlarda ise Amazon kadınları savaşlarda görünür.

PONTOS. Amisos. Mithradates VI Eupator zamanı, MÖ 85-65 dolaylarında. Bronz Sikke. Bir Amazon başı tasvir edilmiş ve kurt başı takıyor.

Bachofen’e göre savaşçı Amazon kadınlarının mitleri orta Asya’dan İtalya’ya kadar biliniyordu. Ona göre siyasal anaerkillik Asya kraliçelerinde Çinli yazarlar tarafından da Orta Asya’daki kadınlarla ilgili görünüyordu. (Bachofe, 1997, s.137)

Kurt-Ata ya da Kurt-Ana ile alakalı mitolojiler sonraki yüzyıllarda destan, efsane, masal ve hikâye şeklinde de devam etmiştir. Dini menkıbelerde de görülür.

Tuva Türklerinde şöyle bir masal vardır: “Ak-Pöri sabah gelir, bahadırlar ateş ederler. Onu kesip parçalamak isterler, ancak derisini delemmezler. Ak-Pörü birden bir evin kapısını açar ve beşikteki bebeği alır kaçar. Anne baba ardından koşsa da yetişemez. Ak-Pörü bebeği Altın Dağ’daki, Altın Tayga’daki, Altın Kuy mağarasına getirir. Altın mağarada Ak-Pörü bebeği kuyruğu ile örter ve bir gece geçirir. İki gün sonra bebek kurda anne, altı gün sonra baba der. Bebek Altın Mağara’da kalır Kurt ise bebeğe yiyecek getirir. Bebek büyür.” Buryatlar çocuk sahibi olmak için mağarada dua ederler. (Lvova-Ergun 2013, s.35) Tüm bu Kurt, bebek, mağara, dağ motifleri yeniden doğuş düşüncesi ile bağlantılı mitolojik öğelerdir. Buryat kadınlarının çocuk sahibi olmak için mağarada dua etmeleri de geçmiş atalarının soylarının mağaradan türemesidir. Mağaralar bilinçaltında daima anne rahmi ile ilişkilendirilir. Kurt ise yine üreme ile alakalı bir motiftir.

TÜRK ERGİNLENME RİTÜELLERİNDE KURT

“Kurt sembolizmi”; sadakat, aile, dostluk, arkadaşlık, takım çalışması, koruma, vahşilik, özgürlük, içgüdüler, oyunculuk, saldırganlık, savaşıklık, cesaret, güç ve diğer özellikleri içerir.

Tüm bu düşünceleri bu hayvan figürü üzerinde birleştiren unsur, kurtla mistik uyumu sağlamaya yönelik büyüsel-dinsel deneyimdir. Ata hayvanın postuna bürünerek erginlenme, kurt postu giyerek savaşa katılma, çapul-yağma, örnek alınan yırtıcı hayvanla mistik bir bağ kurarak kişisel deneyim oluşturur. Eski Türk topluluklarında kağan tarafından halk için hazırlanan “Yağma” törenleri de Kurt Savaşçı ritüelinin bir türüdür. Yağma ve Potlaç, Türk ritüellerinde de vardır. Kağan belirli dönemlerde halkına Potlaç Toyu düzenler. Bu deneyim ergeni bir savaşçıya dönüştürür. Bu deneyim Göktürklerde ata mağarasında yapılır. Başka bir ifadeyle türeyişin başlangıcı sayılan zamana geri dönerek olayın güncellenmesi sağlanır. Nitekim kurt biçimli ata-ana hayvan, millet olmak ve yeni devlet kurmak için bazı olağanüstü büyüsel güçler ile bir eylem gerçekleştirmiştir. Daha sonraki yıllarda ve belli bir tarihte bu efsanevi söylenceler, taklit edilerek ritüel haline gelir. Ergen ya da savaşçı, kendi benliğinden ve şimdiki zamandan çıkıp geçmişteki mitsel olayın içine girerek kurda dönüşmeyi başarır. Bu gerçekleştğinde genç erkekler ünlü bir avcı, bir fatih, ürkütücü ve cesur bir savaşçı olur. Avcılık ve savaş, Türkler gibi avcı-göçebe ve hayvancılık yapan toplulukların aşinası olduğu ve kolektif bilinçaltında kayıtlı olan kavramlardır. Bozkırın zor şartlarında hayatta kalmak için av ve savaş taktiklerini bilmeleri gerekir. Aslında kurt kılığına girme ve esrimeli dans etme ritüelleri avcılık ve av ritüelleri ile de bağlantılıdır. Avcılar en büyük avcı olan kurttan çekinir, korkar fakat aynı zamanda saygı da duyar. Yakut mitlerinde Tayga orman ruhunu ifade eder. Bazen yaşlı bir adam bazen de kurt, ayı ve geyik suretinde görünür. Bunlar ormanın koruyucu ruhlarıdır. Avcıların ritüellerinde Tayga’dan izin almadan bu hayvanlar öldürülmez.

Eliade'ya göre yaşadığımız dünya bir göksel dünyaya tekabül eder. Yeryüzünde yapılan her ritüelin bir de yukarıda, asıl gerçekliği temsil eden göksel bir karşılığı vardır. Yaratılış her zaman düa-liteyi içerir yani çifttir. Platon'a göre de mitsel arketiplerin gökyüzünde bir karşılığı vardır. (Eliade, 1994, s.23)

Jung'a göre avcı figürü ile kahraman figürü arasında bir bağ vardır. (Jung, 2001, s.113) Kozmik Avcı ve Kozmik Kurt gökyüzünde Orion ve Kurt-Köpek Takımyıldızı ile belirir. Bu iki arketip mitolojilere ve ritüellere ilham kaynağı olmuştur. Mistik boyutta avcı ve kurdu ya da köpeği, erginlenme ritüellerinin ilk göksel arketipleridir. Hun ve Göktürk Dönemi'nde 14 yaşına gelmiş genç, bir av ritüeli sonucunda erginlenir ve savaşçı olur. Orion yani Avcı kılığına giren genç ergen, onun kurdu kılığına da girerek savaşa hazır olduğunu gösterir. Hem avcı hem de kurt, Türk inisiyasyon ritüellerinin en önemli parçasıdır. Bu av ve avcı ritüeli yeniden doğuş mitleriyle bağlantılı bir geleneğin devamıdır. Ergen hem avcı hem de kurttur çünkü ikisi de aslında avcıdır. Dinsel ve büyüsel Kurt Adam söylencelerinin de kaynağıdır. Türk savaşçılar bir Kurt Ata-Ana'dan geldiği için doğuştan yırtıcı hayvan-savaşçıdır ve ritüel sırasında kurda dönüşerek yırtıcı kurt olur. Gençler erginlenme yoluyla Kurt postuna bürünerek ve kurt maskesi takarak yıllık törenlerde soy mitlerinin ata-ana hayvana ruhsal olarak bağlanır. Nitekim Türk kağanlar post üzerine oturtulur ve yukarıya kaldırılır. Bu şekilde tahta çıkış merasimi gerçekleştirilir.

Kıl yakarak sihirli hayvanı çağırma tamamen şamancıdır. Alman masallarında kurt kılı yakarak kendi ruhsal hayvanı olan kurdu çağırma (Jung, 2001, s.100) ya da Türk mitlerinde olduğu gibi şamanın at kılı yakarak sihirli hayvanı olan atı çağırması gibi.

Bir dizi erginlenme ayininden sonra yapılan bir takım işlemler, delme, kesme, kan akıtma gibi, savaşçının inisiyasyon sürecinden geçtiğinin nişanesi olarak yapılır. Türk savaşçılar için kan içmek ve kan kardeşliği için yapılan yaralama ve kanların karıştırılması işlemleri bu sürecin gereğidir.

Eliade'ya göre kesilen kolların yaşı ata kanıyla karıştırılması, gücün kanda olduğu inancıyla bağlantılıdır. Bu gücün atadan gence aktarılması inisiyasyon törenlerinin bir parçasıdır. Yaşlı atanın kanını içmek de aynı gücün aktarılmasını sağlar. Bu şekilde doğuştan gelen annenin kanı değişerek, eril kan sağlanmış olur. (Eliade, 2014, s.68)

Erginlenme törenlerinde, aday genci topluluğun sorumlu bir üyesi yapmak için, ergen kültürel değerler ve ruhsal dünya ile tanıştırılır. Erkek cemiyetine yeni giren kişi sadece yetişkinlerin davranışlarını öğrenmez, aynı zamanda kabilenin mitlerini ve kutsal geleneklerini, tanrıların isimlerini ve onların hikayesini de öğrenir. Bu giriş töreni ile çocukluk modeli aşılır. (Eliade, 2015, s.127) Erginlenme ile beraber geçici amnezi meydana gelir ve genç, ata mitlerindeki hayvana dönüşür. Bu törenler sırasında, kan alma, kan içme, kolunu kanatarak atasının kanıyla karıştırma gibi ritüeller yapılır. Göktürk erginlenme ayinlerinde de kadehe doldurulan içkinin içine kan damlatmak suretiyle ant içilir.

**Kazakistan'da bulunmuş Göktürkler Dönemi Ant Kadehi.
Üzerinde Kurt figürü vardır.**

İnsanın bir yanı hayvansı bedeni olduğu sürece var olacak ilkel hayvansı yaradılışına aittir. Fakat öte yandan ruhun en yüce hali ile de ilişkilidir. (Jung, 1997, s.110) Savaşçı erginlenme törenleri hayvan kılığına giren ruhun tekamül etmesi ve sonrasında tanrısal boyut ile tanışmasını sağlar. Yani insan hem hayvan hem de ruhsal tarafıyla karşılaşır. Genç ergen savaşlarda hayvansı yönünü çalıştırır. Hayvansı tarafı olmasa zafer de olmaz. Savaşçı bedeni hayvan ruhlu bir bedendir, bu yüzden en ilkel düzeyde hayvana yakın olmak zorundadır.

Bu tür savaşçı erginlenmeleri kurt postunun ritüel olarak giyilmesi ile beliren, cesaret göstergesi ve vahşi kurt savaşçı kılığına dönüşme avcı göçebe ritüellerinin bir parçasıdır. Vahşi bir hayvan gibi davranmak yani ulumak, kurt kılığına girmek, kan içmek, çiğ et yemek, yağma, çapul gibi davranışlar, gençlerin sıradan bir insan olmaya son verip cesur bir savaşçı haline geldiğini gösterir. Göktürklerin ruhsal ata hayvanı olan dişi kurdun sütünü içen çocukları, bu süt ile kurdun gücünü ve tüm özelliklerini de almış olur. Kurt sütü içen kahraman, artık cesur ve yenilmez bir savaşçı hâline dönüşür. Çizgi roman karakteri olan Tarkan, kemikleri kırılmış biçimde bilge bir kişiye getirilir. Bilge kişi onun iyileşmesi için kurt sütü gerektiğini söyler ve bu sütü içtikten sonra Tarkan yeniden sağlığına kavuşur. Her ne kadar Sezgin Burak' yarattığı fantastik ve günümüz popüler kültürüne ait bir senaryo da olsa çok anlamlı bir mesaj verir. Savaşçıyı iyileştiren ve ayağa kaldıran şey, soyunu devam ettirdiği, Kurt Ana'nın sütüdür.

Buryatlar Samanyolu'nu Tanrıça Manzan Görmö'nün sütünden meydana geldiğini söyler. Samanyolu, bu Tanrıçanın göğüslerinden fışkırttığı süt gölüdür. (Harva, 2015, s.163)

Kozmik açıdan bakacak olursak sütün göksel arketipi Samanyolu'dur. İngilizce Milky Way olan ve Türk mitolojisindeki adıyla Süt Ak Göl'dür. Ruhların buradan geldiği gittiği varsayılır. Sirius-

Kurt Yıldızı ya da Canis Major-Mavi Kurt Takımıyıldızı bu yolun üzerindedir. Kurdun-Sirius'un, Süt Gölüne yani samanyoluna akan sütüyle beslediği çocuklar Göktürklerin atası olur. Roma mitlerinde Romalıların atası olan "İkizler" Remus ve Romulus, Köpek Takımıyıldızı/Sirius'un hemen üzerinde konumlanan İkizler Takımıyıldızı'nı ifade eder.

Heredot İskitlerin ritüellerinde de cenaze kaldırıldıktan sonra kızdırılmış taşların üzerine kenevir atılarak tütsü yapılıyor ve dumanı soluyan kişiler kurt gibi ulumaya başlıyorlardı. Eliade'ya göre bu ritüel Türk ve Tatarlarda da devam etmiş, tütsü yoluyla kötü ruhlardan arınma ve uluma yoluyla esrime, şamanın ölenin ruhunu yer altına götürme eylemiyle örtüşür. Uluyarak farklı bir bilinç düzeyine geçip esrime sağlanır. (Eliade, 1999, s.432) Uluma savaş sırasında ata hayvanın ve ataların ruhlarının da çağrılması anlamına gelir. Ayrıca ulumak mitsel sembolizmde ölümü haber vermek de demektir. Halk arasında köpeklerin uluması demek bir yerde ölüm olacağının işareti sayılır.

Kurt kılığına giren savaşçı kurt taklidi yapar. Kurt gibi hırlar, sesler çıkarır ve ulur. Bu davranış onun vahşi bir savaşçı olduğu anlamına geldiği gibi, hayvanların gizli dilini de bildiği anlamına gelir. Ezoterik inisiyasyon ritüellerinde hayvan dilini bilmek demek, gizli sırları da bilmek demektir.

Kurt postuna bürünmenin bir başka anlamı da yeniden doğuşu sembolize etmesidir. Kurt postu Ata-Ana Dişi Kurt'un içini rahmini simgeler. Kurt postunun içine girmek dişi kurdun rahminden, savaşçı ergen bir genç savaşçı olarak doğmayı ritüel bir şekilde ifade eder. (Eliade, 2014, s.121) Bu tür geçiş ritüellerinin Ana Tanrıçanın rahmi sayılan mağaralarda yapılması da aynı anlamı ifade eder. Köken ve türeyiş mitleri, erginlenme ritüellerinin temelini teşkil eder. Kılık değiştirerek ata-ana hayvanın şekline girmek ölmek ve yeniden güçlü cesur bir savaşçı olarak doğmak demektir.

Genç bu şekilde embriyo haâline gelir ve yeniden doğar. Mağaralar da tapınaklar gibi tanrısal ve kutsal mekana geçiş yerleridir. Bu mekanlar eşik atlamak için geçiş yerleridir.

Cranial Deformasyon; ait oldukları toplumda ayrıcalık kazanmak için yapılan “Kafa Uzatma” işlemidir. Asil soydan gelen insanları belirlemek için yapılır. Türk mantık ve düşünce sisteminde, baş, alegorik anlamda pek çok tanımın ve deyimın karşılığı olarak kullanılan çok önemli bir kavramdır. Türkler baş ile başlayan baş buğ, baş bağlamak, başsız kalmak, başıbozuk, başın sağ olsun, balık baştan kokar, başıboş kalmak, başa çıkmak, baş koymak, baş etmek, baş göz etmek vs. gibi pek çok tanımlama yapar. Bundan dolayı bir boyun “Başı” olan beylerin kafatasları, ayrıcalıklı ve lider oldukları için uzatılıp vurgulanmıştır. Kafası uzatılan bu insanların Alp Bey ya da Kağan oldukları bu şekilde ifade edilir. Hun savaşçıların kullandığı Kurt başlı Torklar dikkat çekicidir. Ruslar Oğuz Türklerine “Tork” adını verir. Türklerin kullandığı Tork adı verilen boyunluğun, takan savaşçıya güç kuvvet ve cesaret verdiği düşünülür. Bu bağlamda Hunların Kurt başlı Torklar kullanması çok anlamlıdır. Yabancı araştırmacılar Latince “bük-/döndür-” kökeninden geldiğini söylese de Tork ya da Torque kuvvet-güç anlamında da kullanılır. Alplar bu boyun Torkunu savaşırken güç kazanmak için takar. Türk ve Tork kelimesinin hem etimolojik hem de yazılış ve söyleniş biçimi bakımından birbirine çok benzediği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bazı araştırmacılar Türk kelimesinin güçlü kuvvetli anlamına geldiğini söyler. “Türk gibi güçlü” deymi de bunu doğrular. Bu takıyı İskitler Keltler ve Vikingler de kullanmıştır.

Altaylarda Hun Savaşçı kurganında bulunmuş Kurt başlı Torklar ve Hun Savaşçı tipolojisi.

Eliade'ya göre arkaik mitlerde yırtıcı bir hayvanın peşine düşüldüğünü ve o hayvanın öldürüldüğü ya da öldüğü yerde tapınak kurulduğunu söyler. O yerin kutsallığını ortaya çıkaran da bu hayvandır. İnsanlar kutsal yerleri seçmede özgür değillerdir. Bu yerleri ancak hayvan yardımıyla keşfedebilirler. (Eliade, 1991, s.8) Göktürk mitlerinde de dişi kurt bulduğu erkek çocuğu kutsal sayılan mağaraya taşır ve 10 çocuk doğurur. Bu mağara Göktürkler tarafından bilinir. Erginlenme ritüelleri ve tapımlar kutsal mekan haline gelen bu mağarada gerçekleşir. Bu mağara dünyanın merkezi sayılır ve yeniden doğuş ile alakalı ritüellerde bu merkezden başlar. Kurt ve köpek benzeri hayvanlar yer altı dünyası ve ölümler alemini de simgeler. Onlar ruhlara rehberlik eden bekçi hayvanlardır. Bu mit mağaradan yani karanlıktan aydınlığa çıkışı da anlatır. Aydınlanmanın ve gerçeği görmenin de şifreli bir anlatımıdır. On sayısı da Türkler için önemlidir. On tamlık demektir. On-mak, on-armak, yenilenmek anlamına gelir. Ongun ise Şamanların tedavi amaçlı kullandığı hayvanıdır. Bu bağlamda şifa ile de bağlantılıdır.

Eliade'ya göre Orta Asya inisiyasyon ritüellerinde kahraman ve savaşçı olacak genç, yer altına iner ve ölümü ifade eden kurt ve köpek ile karşılaşır. Kurt ve köpek esrimeli ayinlerde rol alan, özellikle savaşçılığa yönelik sırra erme törenlerine dayalı erkek erginlenme grubuna katılma ritüellerinin bir parçasıdır. Kurt adamlık savaşçının esrime ve sihir yoluyla köpeğe veya kurda dönüşmesini içerir. Şamanlar da bir çok hayvana dönüştükleri gibi kurt kılığına da girer. (Eliade, 1999, s.508)

Koryaklarda ve bazı Amerikan kabilelerinde savaşa gitmeden önce kurt dansı yapılır. Büyüsel biçimde kurda dönüşen savaşçılar çatışmaya hazır hâle gelir. Kısacası vahşi kurdun varoluş hâli şu şekilde belirir:

- 1- Mitsel bir hayvanın soyundan gelmek (Kurt)
- 2- Ritüel sırasında yırtıcı hayvan yani kurt postuna bürünerek
- 3- Şamancıl ve askeri erginlenme yoluyla

Kurt adamlarla ilişkili çok sayıda efsane ve halk inancı, şamancıl kılık değiştirme yani şamanın don değiştirerek Rehber-Ongun hayvanı biçimine girme ve askeri erginlenme türünde kurt kılığına girme türünden törenlerin devamında anlatılan topluluğun bilinçaltında kalan söylencelerdir. (Eliade, 2003, s.34-35)

Aslında ritüel tarzında veya esrime halinde kurt adamlık inançları Kuzey Amerika ve Afrikadaki gizli erkek cemiyet üyelerinde olduğu gibi, Germenlerde, Yunanlarda, İranlılarda ve Hintlilerde de bulgulanmıştır. Likantropi adı verilen Kurt Adamlık İran metinlerinde “İki Ayaklı Kurtlar” şeklinde geçer. Onların dört ayaklı kurtlardan daha kan dökücü, haydut ve yol kesen olduklarından bahseder. Kan içerek ve cesetle beslendikleri üzerinde durulur. Bartholomaeus, Sakaların bir kolu olan Hauma Varka ailesinin isminin anlamını “Soma'nın (Hauma) yöl açtığı esrime hali içinde, Kurtlara (Varka) dönüşenler” şeklinde açıklar. Soma gibi halüsinogen etkisi olan ve esrimeyi kolaylaştıran maddeler, erginlenme ritüellerinin de bir parçasıdır. (Eliade, 2003, s.24-25)

Erkek erginlenme törenlerinde demirin ateşte eritilmesi, dövülmesi ve ona şekil verilmesi önemli geçiş ritüellerindendir ve genç ergeni savaşçı formuna sokar. Göktürkler her yıl ata mağarasında bu ritüeli gerçekleştirir. Ateşin ve demirin bir başka özelliği ise Kurt ya da Kurt Adamlara etki etmemesidir. İskandinav mitlerinde Odin'in iki kurduna ne ateş ne de demir etki eder. Odin'in adamları olan kurt kılığındaki Berserker adı verilen savaşçılara da ne ateş ne de demir öldürmez ya da korkutmaz. Dolayısıyla kurt kılığına giren ve bir anlamda Kurt Adam olan savaşçıya, artık ne kılıç-demir ne de ateş işler. Kurt kılığına girerek yapılan inisiyasyon törenlerinin bir başka amacı da budur. Yani savaşçıyı yarı insan yarı hayvan, mitolojik bir yaratığa dönüştürerek yenilmez kılmak. Çağımızdaki Kurt Adam söylencelerinin temelinde de bu motifler vardır. Dolunayda kılık değiştirerek kurt adam şekline girerler. Kurt Adamlar hiçbir şekilde öldürülemez. Ona sadece "gümüş kurşun" işler. Aslında sembolizmde Dolunay ve gümüş iki önemli motiftir. Dolunayda kurtların uluması ve kurdun Ay hayvanı olması ve gümüşün Ay'a ait bir maden olması Türk mitolojisi için de çok anlamlıdır. Kurdun Ay aracılığı ile Kurt Adam şeklinde yeniden doğuşu, Ay'ın dölleyicilik, yaratıcılık, doğurganlık özelliği ile örtüşür. Dolunay mitlerinde hamile bir kadının sembolizmidir. Kurt Adam'ın hiçbir şekilde öldürülememesi, onun sadece gümüş ile yok edilmesi yine Ay ile bağlantılıdır. Kurt Adam'ın anası olan ve ona hayat veren Ay'dır ve onun canını alacak olan da ancak Ay'dır.

Bu tür veriler, Türk savaşçıların da bir anlamda Kurt Adam kılığına girmesi ritüelinin, Ay'ın dolunay olduğu zamanlarda yapıldığını gösterebilir. Nitekim Şamanlar savaş zamanlarda Ay'ın durumuna göre haber verir. Yani Ay dolunay olduğu zaman savaş zamanlarıdır. Ay küçülürken veya gökte olmadığı 3 gün savaşa çıkmaz.

Kurt Adam petroglifleri. Kazakistan Tamgalı Say.

Türk anlatılarında, kurt donuna giren Alplar, kurt kürkü giyen yiğitler ve çocuğa “ad” veren kurtlar görülür. Erginlenme ritüelinden sonra o toplumun atası olan hayvan kılığına girme yani kılık değiştirerek hayvanın şekline bürünme sık rastlanan bir durumdur. Türk kaya resimlerinde de yarı insan yarı hayvan antropomorfik çizimler görülür. Özellikle kurt adam şeklinde tasarımlar mevcuttur.

Tarduş Türklerinin atasının “Kurt Başlı” bir insan olduğu anlatılır. (Ögel, 2003, s.36)

Bazı Şamanlar ise dişi kurt kılığına giren cinler tarafından eğitilir. Erkek Şaman bu dişi kurt kılığına giren cinle karı koca hayatı yaşayarak şamanlığı ondan öğrenir. Bunlara Ayami adı verilir. Ayami şamanların yardımcı iyicil ruhudur olarak düşünülür ve Ay fiili ile bağlantılıdır ve ışık saçan demektir. (Eliade, 1999, s.99) Roux’a göre Orta Asya’da, kurt ve köpek birbirinden çok ayırt edi-

lebilen iki ayrı varlık olarak düşünülmezler. Bozkır kurdu göçebelerin beslediği çoban köpeğine ırk olarak çok benzer. Mitolojilerde kurt arketipinden köpek arketipine bilinçli bir geçiş yapılmış olabilir. Göçebeler sürülerin korumak için yine kurtları evcilleştirmiş ve köpek olarak ırklarını değiştirdikleri bu hayvanları kurtlara karşı kullanmıştır. (Roux, 2005, s.317)

Şamanlara ve kahraman savaşçılara her zaman peri, cin gibi kılık değiştirebilen dişi bir varlık yardım eder. Kahramanın ve şamanın erginlenmesini o sağlar. Bu motif anaerkil dönemin izlerini de taşır. Sibiry şamanının sürekli temasta olduğu “Hayvanların Ulu Anası”, arkaik ana-erkilliğin açık ve net bir imgesidir. En arkaik mitlerde Ay tüm hayvanların anası olarak kabul edilir. Ay, bu hayvanların kılığına girer ve bu hayvan, türeyiş mitlerinde başrol oynar. Şamanın hayvan kılığına giren bu koruyucu ruhlar ile olan ilişkisi, Göktürk mitolojisinde eli ayağı kesilen çocuğu bir dişi kurdun kurtarıp ondan 10 çocuk doğurması anlatısı ile de çok benzer. Şamanın ruhsal eşi olan ve kurt kılığına giren dişi varlık, ve bu çocuğun eşi olan kurt kılığına girmiş dişi ruhsal varlık arketipi ortaktır. Kılık değiştirerek kurt kılığına giren varlık, göksel bir ruhtan ibarettir. Çocuğun vücudunun parçalara ayrılması da Şamanların erginlenme sürecinde ayaklarının kollarının parçalanması ritüeli ile aynıdır. Aday şamana, yeniden şaman olarak doğması için yer altı ruhları tarafından vücudu parçalanarak yeniden et giydirilir. Şamanlara ait sırra erme törenlerini ve erginlenme ayinlerinin izlerini, Göktürk türeyiş mitlerinde ve Göktürk savaşçı ve er olma inisiyasyonlarında da görebiliriz. Ayrıca bütün dünya mit ve söylencelerinde kahraman, ölüp yeniden doğması için yani değişmesi ve dönüşüp erginlenmesi için öbür dünyaya bir hayvan tarafından götürülür.

Eliade’ya göre en eski avcı toplulukların din ve mitolojilerinin temel öğretisini oluşturan şey, insanla hayvan arasındaki mistik temas ve dayanışmadır. Bu dayanışma sayesinde bazı özel kahra-

manlar, savaşçılar ve şamanlar, hayvana dönüşebilme, hayvanların dilini anlama ve öngörülerini, gizli güçlerini paylaşabilme yeteneğine sahiptirler. (Eliade, 1999, s.121)

Eliade'ya göre bir diğer erginlenme simgesi erkeklik kuşağı kuşanmaktır. (Eliade, 2014, s.18)Türk erginlenme törenlerinde de gördüğümüz bir ritüeldir. Er adı alan ve erginlenen genç, “erlik kemeri” kuşanır. Kemer kuşandıktan sonra ona “erlik silahı” verilir.

Sık görülen başka bir gelenek erginlenen gence ad verilmesidir. Erginlenecek olan genç bir av ritüeline katılır. Avda öldürdüğü hayvanın adını alarak erginlenir. Bu yeni verilen isme, “er adı” adı verilir. Ad değiştirme ile eski çocukluk adının yenilenmesi ve savaşçı adı alması ergenin yeniden savaşçı olarak doğuşunu gösterir. O artık bir kahramanın adına sahiptir. Ad değiştirme ile birlikte eski çocuk ölmüş yeni genç savaşçı doğmuş olur. Türk masallarında sık sık bir kurdun ad verdiği de olur. Av ritüelleri ergilenme ayinlerinin önemli bir parçasıdır. *Dede Korkut* destanında Boğaç, adını bir av sırasında boğayı öldürerek almıştır. Türklerde erlik adı yaşlı bilgeler tarafından verilir. Dede Korkut yaşlı bilge arketipi olarak Boğaç'a Er adını verir. Aslında “Erlik adı” tabiri yer altı Tanrısı Erlik Han ile de bağlantılıdır. Erlik Han savaşçılara yardım eden, onların kesilen kol ve bacaklarını onaran bir tanrıdır.

Boratav'a göre Türklerde “göbek adı” ve “er adı” geleneği vardır. İlk ad bebek doğduğu ve göbeği kesilirken verilen addır. Bu bir anlamda “ana” adıdır. Fakat genç erlik yani askerlik çağına gelince ona bir de “er adı” verilir. Bu gencin “erkeklik” adıdır. Bu bir bakıma genç erkeğin anneden koparılıp erkek cemiyetine katılması anlamına gelir. (Boratav, 1999, s.115)

Ergenekon Destanı’nda “demirci” motifi önemlidir. Bir Yakut atasözü “Demirciler ve şamanlar aynı yuvadandır.” der. Demircilerde hastalıkları iyileştirme geleceği görme gibi tanrısal özellikler vardır. Bu da onları kutsal ve önemli bir insan yapar. Demir ma-

deni, ateş, çekiç ve örs hem yer altı tanrısı Erlik Han hem de savaşları yöneten göksel küre Mars ile bağlantılıdır. *Ergenekon Destanı*’ndaki demirci, mağara ile sembolize edilen yer altından kurtuluşu gerçekleştirir. Demirden kayaları körükler ve ateş yardımıyla eriterek Göktürklerin devlet olma sürecini gerçekleştirir. Demirciler ve şamanlar demiri işlemeye yardımcı olan 4 unsura hakimdir. Demirin ateş ile eritilmesi, körükten havanın üflenmesi, demire su verilmesi ve en son toprağa sokularak soğutulması gibi işlemler, onu insan gibi kutsal hale getirir. İnsanın da 4 element ile yaratıldığı varsayılır.

Eliade’ya göre en arkaik ve en önemli “dönüştürücü” ateştir. Erginlenme törenlerinde ve mevsim döngülerinde yakılan ateşler değişimi sağlar. (Eliade, 2000, s.186) Ateş ile demir madeninin eritilmesi, dökülmesi ve örs üzerinde çekiç ile dövülmesi , yeniden doğuş ve dirilişe ilişkin erginleyici simgecilik şaman mitlerinde ve ritüellerinde açıkça görülür. (Eliade, 2000, s.116) Orta Asya’nın savaşçı erkek topluluklarında demirci ve nalbantın rol aldığı erginlenme ritüelleri vardır. Demirciler ateşe hakim oldukları kadar yağmurda yağdırabilen kahin, şamandır. Türk ve Tatarlarda kahramanlar ve demirciler bir tutulur. (Eliade, 2000, s.106,113) Göktürklerin ata mağarasında yaptığı demir dövme ritüeli de bir anlamda erginlenme ile bağlantılıdır. Demire şekil vererek silah yapmak, ergen genç savaşçıyı da dönüştürür. Demirciler ve şamanlar da tıpkı Türklerin atası olan A-pang-pu’nun soyundan gelen kardeşlerden adı Asena gibi rüzgara hâkimdir ve yağmur yağdırabilir. Asena’nın soyundan gelen en büyük oğul ateşe hâkimdi ve ateş yakarak halkını donmaktan kurtarmıştı. Tüm bu kurt, ateş, demir, rüzgar ve yağmur bağlantısı, kozmolojik açıdan da önemli arketiplerdir. Güçlü savaşçı kahramanların kozmik olaylara hakimiyeti, onların göksel bir varlık olduğunu da ima eder. Ve bizi Yada-Cada taşı efsanesine de götürür. Kozmik olaylara hükmedebilen sülalenin de Göktürk Asenalardan geldiği söylenebilir.

Yakutlar bu taşta Sata Taşı adını verir. En güçlü Sata Taşı Kurdun karnından çıkarılır. Bu sihirli, tılsımlı ve büyülu özelliklere sahip taş ile yağmur yağdırılır, fırtına çıkarılabilir ve güneş açtırılabilir. Yani hava olayları yönetilebilir. Hatta bu taşın türevleri olan “çakmak taşı” ve “demir” ile ateş de yakılabilir. Sihirli aş, demir, su, hava, ateş gibi sembollerin kurt arketipi ile bağlantılı olduğu açıktır.

Toprağın rahmi olan mağaralar fırın sayılır. Her şeyi büyütür ve büyötmekten ziyade olgunlaştırır. Mitlerdeki Demirciler “Uygarlaştırıcı Kahraman” arketipinin görünömleridir. Türk yaratılış mitolojisinde göksel demirci, Demir Kazık Yıldızı’nı eriterek yerine yerleştirir ve yaratılışı bu şekilde tamamlar. Tüm evren bu göksel demirin etrafında döner. Takımyıldızlar bu demir kazığa bağlı atlar ve kurtlar olarak düşünölür. Göksel demirci yaratılışı tamamlar Göktürk türeyiş mitlerindeki demirci ise mağaranın girişindeki ya da vadinin önündeki demir kayalıkları eriterek bir milletin yeniden doğuşunu sağlar. Tarkan unvanı 9 atası demirci olan kahramanlara verilir. Tarkan adı kahraman ve Yalnız Atlı Savaşçı anlamına gelir. (Eliade, 2000, s.90) Kurt ya da Börü Türk kağanların ve savaşçıların bir unvanıdır.

Savaşçı kurt biçimli Göktürk Alplarının bir başka er olma ritüeli de kulaklarının delinerek küpe takılmasıdır. Eliade’ya göre en önemli inisiyasyon ritüellerinden biridir. Sırları duyan bilen anlamına gelir. (Eliade, 1999, s.65) Genç kurtlar yaşlı kurtların idaresi ve iradesi altındadır. Er olacak gencin kulağına yaşlı savaşçıları ya da bir şaman tarafından soy mitleri, soy sırları, ataların isimleri fısıldanarak kulağı delinir. Türkçede “Kulağına küpe olsun.” deyi-mi buradan gelir. Kulağına takılan bu küpe genç savaşçının artık savaşa katılabilecek kadar erginlendiğini ve tüm soy sırlarını bildiğini ifade eder. “Kulağı delik” tabiri de bu ritüel ile bağlantılıdır. Kulağı delik, kimsenin bilmediğı ve kimsenin duymadığı sırlara vakıf olan kişiler için söylenir. O, her şeyi bilendir.

Jung “İnsan, insan için kurttur.” sözünü, insan topluluğundaki üyeleri, aynı ahlak ve yaşam biçimine zorunlu tutmak şeklinde yorumlar. (Jung, 1997, s.109) Gerçekten de kurtların sosyal yaşam biçimleri insanlar tarafından örnek alınır. Birlikte yaşama, dayanışma, ve yardımlaşmanın yanı sıra sürünün kurallarına aykırı davranan birey toplumdan dışlanabilir. Bu yüzden gruba ya da erkek cemiyetine dahil olmak için ataların gözetiminde, topluluğun yapısına uyum sağlamak gerekir.

Bu yaşlı üstatlar, arkaik toplumların manevi elitlerini teşkil ederler. Onlar ruh dünyasını ve insan dünyasını bilenlerdir. Bu tür erginlenme törenlerinin fonksiyonu yeni gelen nesillere varoluşun derin anlamını ifşa etmek ve topluluğa katılmanın sorumluluğunu yüklemektir. (Eliade, 2014, s.256)

Çoğu eski insan inancında olduğu gibi kurdun ruhsal güçlere sahip olduğu ve vücudunun bazı bölümlerinin insanlar tarafından çeşitli ihtiyaçlar için kullanılabilecek belirli güçlere sahip olduğu düşünülüyordu.

Kurdun derisi, dişi, makatı çeşitli hastalıklardan ve kötü ruhlardan korumayı sağlayan tılsımlar olarak kullanılır. Lohusaları albastıdan korumak için yastığının altına kurt derisi konur. Korkak insanlara cesaret vermesi için kurt yüreği yedirirler. Türk inanışlarında yolda kurda rastlamak uğur getirir. (Boratav,1999, s.80) Dede Korkut “Kurdun yüzü mübarektir.” der.

Çocuğu olmayan kadına kurt eti yedirmek de kurda yüklenen anlam ile bağlantılıdır. (Boratav,1999, s.185) Anadolu’da kısır kadınlar çocuk sahibi olmak için Kurda yalvarması da efsanenin başlangıcını oluşturan dölleyicinin rolünü gösterir. (Roux, 2005, s.316) Anadolu Yörükleri nazar değmesin diye ceplerinde kurt dişi taşır. Bozkurt’un gözü kurutulup sürme olarak çekilirse gözün daha iyi göreceğine inanılır. (Beydili, 2005, s.111)

TÜRK MİTOLOJİSİNDE KOZMİK ARKETİPLER VE KURT

1-SİRİUS

Dölleyici Tanrı ya da Tanrıça arketiplerinden ve görünümlelerinden biri olan kurt, gökyüzünde Köpek Takımyıldızı, Lupus Takımyıldızı, Ay ve Mars ile ilişkilendirilir. Mitolojilerin ilk arketipleri gökyüzünde eril ve dişil nitelik yüklenen küreler ve yıldızlardır. Göksel simgelerin sürekliliğini mit çözümlemelerinde de görürüz.

Eliade'ya göre mitolojilerde gökyüzü ve göksel semboller olan küreler ve yıldızlar, simgecilik yoluyla devam ettirilir. Hiçbir dünya düşey boyut olmadan var olamaz. Dünya üzerindeki her şeyin göksel bir arketipi olmak zorundadır. (Eliade, 1991, s.107) Yaratılışın başlangıcı yukarıdan aşağıya ve merkezden periferi doğru hayal edilmiştir.

Kozmos, tanrıların hükmettiği, gezegenlerin yönettiği bölgelere ayrılmıştır. Bu bölgeler takımyıldızlar olarak belirlenmiş ve tanrı-gezegenlerin yönettiği göksel parçalara bölünmüştür. 7 gezegenin yönettiği 12 göksel parça, mitsel kahramanlar ya da ata hayvanlar ile de ilişkilendirilir.

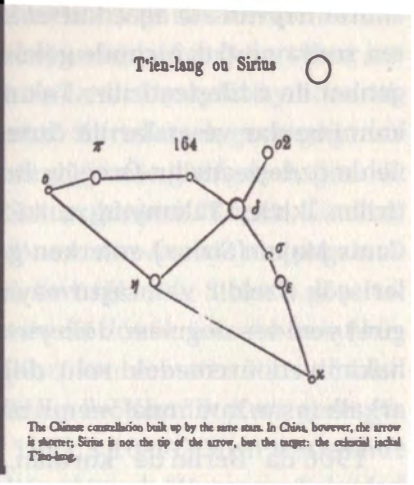
Örneğin Türk söylencelerinde 12 takımyıldız ve Büyükayı'nın 7 yıldızı kurda benzetilir. (Ögel, 2003, s.50) Bu benzetmeler, Sümer mitlerini de düşünecek olursak çok anlamlıdır. Göksel arketipi Sirius olaran en büyük Tanrı, Çakal biçimli Tanrı An-Anu'un Anunakiler adı verilen 7 ve 12 çocuğu vardır. Anu onları dölleyerek kendinden yaratır. Türk efsanelerinde 7 Kurt ya da 12 Kurt motiflerine rastlanır. Onlar Kozmik Kurdu, yani Sirius'un oğullarıdır.

Birçok kültür, özellikle kurtlar ve köpeklerle ilgili olarak Sirius'a tarihsel olarak özel bir önem vermiştir. Genellikle "Büyük Köpek" takımyıldızı olan Büyük Köpek'in en parlak yıldızı olarak "Köpek Yıldızı" olarak adlandırılır.

Sirius eski Yunanca Seirios'dan gelir. Parlayan ve Kavuran demektir. Mısır Tanrısı Osiris ile bir bağlantı olduğunu öne süren bir otorite de vardır. Arapça Al-'Abûr demektir. "Yoldan Geçen" daha doğrusu "Samanyolundan Geçen" demektir. Sirius, Kış Yıldızıdır. Şi'râ adı da verilir yani Parlak Yıldız. Şi'rânın Cevzâ'dan (İkizler burcu) sonra doğduğu ve doğuşu sırasında yüksek bir hararet taşıdığı belirtilir. Bazı Araplar Şi'râ kelimesinden Büyük Köpek Takımıyıldızı'nı anlar. Aslında Şi'râ bir çift yıldız olup bunlardan güneye düşene Şi'râ-yı Yemâniyye, kuzeye düşene Şi'râ-yı Şâmiyye denir. Şi'râ-yı Şâmiyye küçük köpek (canis minor) takım yıldızı içinde yer alır. Asıl Şi'râ samanyolunun ve büyük köpek (orions dog, canis major / avcı köpeği) takım yıldızının en parlak yıldızı olan Şi'râ-yı Yemâniyye'dir. Sirius olan Şi'râ Süheyl'in yani Orion'un eşi sayılır. Mısır mitlerinde de Tanrı Osiris (Orion) Tanrıça İsis'in (Sirius) eşidir. Şubat ve Mart aylarında Şi'râ dünyanın her yerinden görülebilir. Yaz aylarında görünmediği için Eski Yunanlılar, Şi'rânın kendi ısısını Güneş'inkine ekleyerek yaz sıcaklığının artmasına yol açtığına inanırlar. Bir Arap şiirinde, "Gizlediği için ateşini şi'râ-yı abûr / Eylûl geçti ve kalktı sıcaklar" denir. (<http://islamansiklopedisi.org.tr/sira>)

Sirius'un ekliptikten yer değiştirmesi, diğer yıldızlara kıyasla sarmal yükselişinin oldukça düzenli olması ve neredeyse tam olarak 365.25 günlük bir süreyi güneş yılına göre sabit tutar. Bu yüzden takvimlerde güvenilir bir işaret olarak görülür. Her yıl ritmik olarak Yengeç burcunda, 5-6 Temmuz günü Güneş Sirius kavuşumu yaşanır. Temmuz ayı başlarında Sirius güney yarımkürede, Güneş'ten sonra battığından akşam ve güneşten önce doğarak sabah saatlerinde görülebilir. Eski Yunanlılar Sabah Yıldızı olarak Sirius'un ufukta görünmesi ile birlikte Köpek Günlerinin, yani yılın en sıcak ve kavurucu zamanının başladığını düşünürlerdi. Yunanlılar bu yıldızı uğursuz sayar ve erkeklerin zayıflamasına ve güçsüz düşmesine neden olacağına inanırlardı. Yunan gözlemciler için Sirius'un parlaması, onun kötücül etkisine neden olan yayılımlarını

ifade ediyordu. Kötü etkilerine maruz kalmış insanlar için "Yıldız Çarpmış" tabiri kullanılırdı. Sirius için Flaming tanımlaması kullanılırdı ki, bu kelime ateşli, yanan, kızgın, parlak, alev almış anlamına geldiği gibi, uğursuzluğundan dolayı kahrolası, şiddetli, Allah'ın belası anlamına da gelir. Sanskritçe'de Mrgavyadha "Geyik Avcısı" veya Lubdhaka "Avcı" olarak bilinir. Sirius Mrgavyadha olarak Rudra'yı (Shiva) temsil eder. Shiva'nın göksel karşılığı ise Satürn gezegenidir. İskandinavya'da, yıldız Lokabrenna yani "Loki'nin meşalesi" olarak bilinir. Loki Kurt gibi kurnaz bir tanrıdır. Kıyameti getiren dev kurt, fenrir onun oğludur. Orta Çağ astrolojisinde, Sirius bir Behenian sabit yıldızıydı. Beril madeni ve ardıç ağacı ile ilişkilendirilen Sirius, Venüs gezegeni ile de bağlantılı görülürdü. Çin, Japon ve Kore astronomisinde Sirius, "Gök Kurdunun Yıldızı" olarak bilinir. Kuzey Amerika'nın yerli halkları arasındaki birçok ulus da Sirius'u köpeklerle ilişkilendirir. Kimi yerliler söylencelerinde yıldızı, dağ koyunlarını takip eden bir köpek olarak not ederken Kara Ayaklar ona "Köpek-surat" adını verir. Cherokee'ler Sirius'u, burçlar kuşağında 180 derece karşıda olan Antares ile eşleştirirler ve bu yola "Ruhların Yolu" adını verirler. Bu yol elbette Samanyolu'dur. Bu iki yıldız yani Sirius ve Antares ruhların yolunun gardiyanları ve koruyucusudur. Nebraska'nın Pawnee'leri Kurt (Skidi) kabilesi olarak bilinir ve Sirius'a "Kurt Yıldızı" adını verir. Bazen Kır Kurdu anlamına gelen "Coyote Yıldızı" olarak da bilinir. Daha kuzeyde, Bering Boğazı'ndaki Alaska Eskimoları ona "Ay Köpeği" adını verir. Birkaç kültür de Sirius yıldızını bir yay ve ok ile ilişkilendirir. Eski Çinliler, Puppis ve Canis Major takımıyıldızlarından oluşan güney gökyüzünde büyük bir yay ve ok hayal ederler. Burada okun ucu Sirius'u işaret eder.

Pers kültüründe "Tir" olarak da bilinen bu yıldız, okun kendisi olarak tasvir edilmiştir. Farsça Tir, haziran ve temmuz aylarını kapsayan ayın adıdır ve elbette bu tarihler Köpek Yıldızı Sirius'un Heliac doğuşu ile bağlantılıdır. Teozofide, Ülker'in Yedi Yıldız tanrısı ve ruhsal enerjiyi, Büyük Ayı'nın yedi yıldızına, sonra da bu yedi ışın Sirius'a iletilir. Oradan da Güneş aracılığı ile insan ırkına iletilir.

Çin'in folklorunda Sirius yıldızı, göksel sarayın bekçisi olan "Gök Kurt" ya da "Mavi Kurt" olarak bilinir. Göksel sarayın göksel arketipi ise Büyükayı Takımyıldızı'dır.

Eliade'ya göre totemik atalar ya da "Büyük Ata" yeryüzünde ortaya çıkmadan önce gökte mevcuttu. Göğün dini değeri mitolojilerde ilan edilmiştir. Ona göre "Büyük Atalar", Samanyolu'nun boydan boya kat ettiği, sürekli yeşil bir ülkede ya da cennette yaşar. Onlar yıldızlar gibi ölümsüzdür. (Eliade, 2000, s.97)

Durkheim'e göre de Güneş, Ay ve yıldızlar çoğunlukla mitolojik dönemin ataları özdeşleştirilir. (Durheim, 2005, s.136)

Ata hayvan ata ağaç kutsal kabul edilerek totem haline geldikten sonra mutlak biçimde göksel olarak da takımyıldızlar ve gezegenler ile özdeşleştirilir. Takımyıldızların büyük bölümü mitsel kahramanlar ve atalar ile özdeşleştirilirken mitsel ata hayvanlar ile de özdeşleştirilir. Örneğin Romanın kurucu ataları ile özdeşleştirilen İkizler Takımyıldızı, iki küçük çocuk biçiminde bir kurdu Canis Major (Sirius) emerken gösterilir. Bunların yanında Ay mitleri çok özeldir ve araştırmaya değerlidir. Ayın döngüsü, ölüp (3 gün) yeniden doğması, dölleyici özelliği, sulara yani denizlere olan hakimiyeti, üremedeki rolü, doğumları başlatması gibi özellikleri arkaik insan tarafında önemli bir “Ata Küre” olmasını sağlamıştır.

1906’da Berlin’de kurulan, aralarında Ehrenreich, Siecke, Winkler gibi ünlü bilginlerin olduğu bir topluluk Ay Mitlerini çalışıyordu. Max Müller ve Khun gibi ünlü bilim adamları da göksel kürelerin ve takımyıldızların mitler üzerindeki etkisinin ve simgeselliğinin savunucularıydı. (Malinowski, 2000, s.94)

Göksel cisimlerin döngüsüyle birlikte mevsimlerin oluşması, dolayısıyla bayram ve şenliklerin bu döngülerde kutlanması da kozmik olarak gök cisimlerinin insan bilincine olan etkisini yansıtır. Belirli takımyıldızların gece ve gündüz göğünde yükselmesi, tarım mevsimini, hayvanların çiftleştirilmesini, göç zamanlarını belirler. Bu takımyıldızların gökte görünmeleri insanları harekete geçirir. Takımyıldızlar atalar ve ata hayvanlar ile ilişkilendirilir. Bu mevsim döngüsü ritüellerine, bayramlara kutsallık atfedilmesi ve atalar ile özdeşleştirilmesi, yapılan her eylemin daha bereketli olacağı inancını doğurur. Masal Anlatma Mevsimi ya da Mit Mevsimi de bu özel kozmolojik döngülerle başlar. Yani soy mitleri bu özel günlerde masalsı ve mitik bir biçimde anlatılır. Günümüzde anlatılan halk masalları, mitlerin ve efsanelerin kırıntılarıdır. Bunlar bildiğimiz gibi mevsime bağlıdır ve eğlence aracı olarak işlev görür.

Frazer Avrupalı insanların ekin kaldırma ve hasat ritüellerinde Kurt ve Köpek figürünün önemli rol oynadığını kaydeder. Kurt hasat törenlerinde bedenlenir. Hasat zamanı olan eylül ayından itibaren Canis Majör-Sirius yani Kozmik Kurt-Köpek gece göğünde yükselmeye başlar. Fakat yazın gece göğünde görünmez, gündüz Güneş’le birlikte yükselir. Yazın Sirius günleri “Köpek Günleri” olarak bilinen, mevsimin en sıcak dönemidir. Avrupa’nın pagan ritüelleri, tamamen mevsim döngüsü ile bağlantılı, Sirius’a göre tarımın ve hasat döneminin ayarlanmasına dönük masalsı anlatılardır. Almanlar ekinleri kaldırırken “Kurt son demette oturur.” tabirini kullanır. Son demetin kaldırılması ile Kozmik Kurt gece göğünde yükselmeye başlar. (Frazer, 1992, s.10-11) Mısır mitlerinde Orion ile özdeşleştirilen Osiris’in diğer bir adı “Hasat ve Tahıldır” ki Orion’un köpeği Canis Majör’dür. Bu bağlamda mevsim döngülerinin ayarlanmasında gökyüzü arketipleri önemli rol oynar. Bu törenler esnasında kılık değiştirerek yeryüzüne iner ve bedenlenir. (Frazer, 1992, s.295) Osiris’in ölümü, Orion’un ölümü demektir ve Osiris’in ölümüyle birlikte bitkiler de ölür. Orion kış gecelerinde karanlık gökyüzünün, kış gündüzlerinde ise ufuk çizgisinin altında kaldığı için yer altı dünyasının hakimi sayılır. Ve elbette onunla birlikte Köpeği (Kurt) de yer altına iner. (Canis Major)

Malinowski’nin araştırdığı Bwoytalu bölgesindeki ilkel insanların mitlerinde geçen sembol ata hayvanların da gökyüzünde takımyıldız arketipleri olduğu görülür. Tıpkı diğer insanlığa ait mitlerde olduğu gibi Akrep, önemli bir yer altı varlığı olarak önemli rol oynar. Büyü ile alakalı bilgiyi bu hayvanın getirdiğine inanılır. Akrebin bir kovuktan çıktığı ve havada uçarak yeryüzüne düştüğü anlatılır. Bu mitsel anlatım tamamen kozmolojiktir. Akrep Takımyıldızı’nın gökyüzüne yükselmesini tasvir eder. Daha sonra bir “Adam” ve “Köpeği” belirir. Bu iki figür elbette Akrep Takımyıldızı’nın tam karşısındaki Orion ve Orion’un köpeği olan Canis Majör Takımyıldızı’dır. Akrep köpeği sokup öldürür fakat adama acır ve

öldürmez. Fakat adam akrebi öldürür. Özellikle Kızıl Akrep savaşçı olarak görülür. Mitler de akrebin köpeği ve adamın akrebi öldürmesi gökyüzündeki takımyıldızların döngüsü ile alakalıdır. Akrep Takımyıldızı gece göğünde zirvedeyken Orion Takımyıldızı ve Canis Majör-Köpek Takımyıldızı yer altında yani ölümler diyarındadır. Bu döngü her yıl bu şekilde devinerek devam eder. Akrebin yerini bazen yılan bazen de ejderha alır. (Malinowski, 2000, s.131-132)

Sümer mitlerinde ise kurt şu şekilde geçer: Tanrıça İştar tarafından ayartılmaya çalışılan Gilgameş bu tanrıçayı reddeder ve ona bir önceki sevgilisinin kaderini hatırlatır.

*"Sen bir çobanı sevdin, Baş çobanı,
Size sürekli közde pişmiş ekmek sundu,
Ve her gün senin için bir çocuğu kim katletti.
Yine de ona vurup perişan ettiniz
ve onu bir kurda dönüştürdünüz, Şimdi kendi çobanları onu ko-
valarlar
Ve kendi köpekleri onun bacaklarına yapışır."*

Çobandan kasıt elbette Orion Takımyıldızı'dır. Onun bir kurda dönüştüğünü ve köpeklerinin onun bacaklarına sarıldığından bahsedilir. Orionun iki köpeği Canis Majör (Büyük Köpek) ve Canis Minör'dür (Küçük Köpek). Orion'un hemen ayağının dibindedirler. Orion'un kurda dönüşmesi onun vahşi ve acımasız karanlıklar ülkesine inmesi olarak algılanabilir. Onun közde pişmiş ekmek sunması, hasat zamanlarında tahıl ile ilişkilendirilmesi olabilir. Çünkü mevsimsel tarım işleri Orion'un ve Sirius'un gökyüzündeki konumuna göre ayarlanırdı.

Babil Dönemi'nde ise kötü cadı Lamashtu, Kurt olarak tasvir edilir. Yeni doğan çocuklara ve kadınlara musallat olurdu. Bebekleri ve çocukları kaçıracak onların kanını emerdi. Erkeklere de

musallat olur, onları yiyerek kanlarını içerdi. Kabusları ve hastalıkları onun gönderdiği düşünülürdü. Sürekli iblis köpeği gibi uluduğu söylenir. Büyü amaçlı yapılan heykelinin taşınması için siyah bir köpek figürü yapılır. Kurt Adam ve vampir hikayelerinin de kökenini oluşturur.

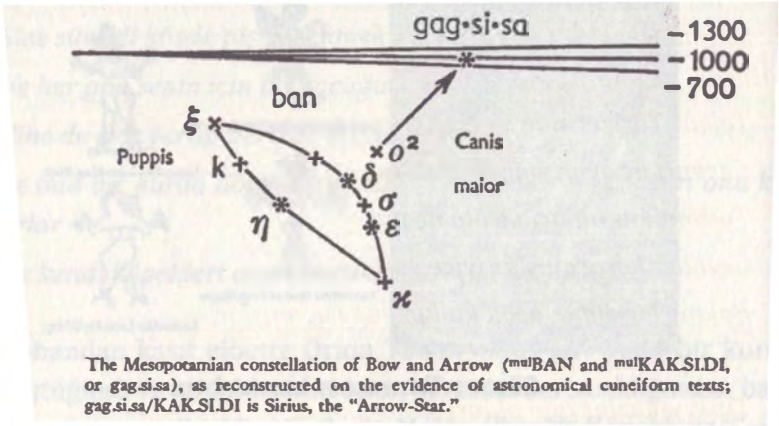
Sümer Tanrıçası Lamashtu.

Sümer dilinde Urbarra/Urbarru ve Akad dilinde barbaru, kelinin tam anlamıyla “köpek, kurt, vahşi yırtıcı” anlamına gelir. Proto Semitik dilde ise barbar ,kurt ve çakal anlamına gelir.

Batılıların Türkler gibi avcı-toplayıcı ve göçebe insanlara “Barbar” adını vermesi de muhtemelen bu insanlara yükledikleri anlam ile bağlantılıdır. Onları kurtlar gibi vahşi buldukları için böyle bir tanımlama yaptıkları düşünülebilir. Barbara kelimesi Yunanca "yabancı" anlamına gelen “Barbaros” kelimesinin dişil biçimidir.

Sümer dilinde Mul Urbarru ise Kurt Yıldızı anlamına gelir ki Enlil'in yıldızı olarak bilinir. Bu bağlamda Latinceye de Barbarian şeklinde geçerek vahşi insanları tanımlamak için kullanıldığı açıktır. Araplar vahşi avcı ve göçebe Berberilere Al-Barbar adını verir.

Sümerler Sirius'u "Mul Kaksisa-Kaksidi" "Gökkuşağı Yıldızı" ya da "Yay Yıldızı" olarak da adlandırdılar ki, Kaksidi ok anlamına gelir. Sirius Akad dilinde "ok" anlamına gelen *šukūdu* şeklinde adlandırılmıştır. Canis Majör Takımyıldızı ise Ninurta'nın taşıdığına inanılan ok ve yaya atfen "yay" anlamına gelen *Qaštu* olarak bilinmekteydi. Ninurta Satürn gezegeni ile ilişkilendirilmiştir. Satürn oku ve yayı ile savaşı simgeler. Dolayısıyla Canis Majör Takımyıldızı ve Sirius yıldızı da savaşla bağlantılıdır.

Türklerin Sirius'a "Tanrıların Tanrısı" adını verir. (Bonnefoy, 2000, s.343)

Türk mitolojisinde de Sirius, Ok olarak düşünülür. Buryatlara göre çok eski zamanlarda yaşamış olan bir avcı, bir gün 3 geyik avlar. Ama tam onları almak üzereyken geyikler bir anda göğe yükselir. Avcı peşlerinden ok atar fakat onları yakalayamaz. Bu üç geyik, Orion Takımyıldızı'nın kemerindeki üç yıldız oluşturur: Al-nitak, Alnilam ve Mintaka. Onların biraz aşağısında ise avcının oku

görünebilir. Avcının attığı bir okun kırmızı olduğu söylenir Avcının bu oku Sirius yıldızıdır. Sirius, Kırmızı-Kızıl Yıldız olarak bilinir. Tunguzlar bu Ok'a, yani Sirius'a "Yanan Ok" adını verir. (Harva, 2015, s.157) Sirius, atmosferik nedenlerden dolayı zaman zaman kırmızıydı ve Ptolemy onu "Kırmızı" ve "Ateş Kırmızısı" olarak adlandırır. Yıldızın renginin eski yazarların çoğu tarafından kırmızı olarak anılması ilginç bir gerçektir oysa bugün onun parlak beyaz bir yıldız olduğu biliniyor. MS dördüncü yüzyılın destan şair Quintus Smyrnaeus Siriustan "Kırmızı Yıldız" şeklinde bahseder. Seneca şöyle yazar: "Hava açık olduğunda Sirius Mars gezegeninden daha kırmızı görünür." Fakat MS 1. yüzyıl şairlerinden ve astronomlarından Marcus Manilius Sirius'u, 4. yüzyıldaki Avienus gibi "Deniz Mavisı" olarak betimlemiştir. (https://www.academia.edu/25764139/Sirius_in_Ancient_Greek_and_Roman_Literature)

Teleüt Türklerinde ise Sirius ve Orion ile alakalı efsane şöyledir:

*Görmüş üç ay geyiği, Kuguldey adlı biri,
Tutamamış onları ne ölü ne diri,
Geyikler koşuşmuşlar iyice yorulmuşlar,
Bakmışlar olmayacak kalkıp göğe uçmuşlar,
Avcı arkadan bakmış iki ok göğe atmış,
Tıpkı yıldızlar gibi okları göğe çıkmış,
Geyikler gökte kalmış her yana ışık salmış,
Avcıyı bekler gibi üçlüce sıra almış,
İki ok gökte gezmiş biri geyiği delmiş,
"Kanlı Yıldızı" demişler fakat parlak güzelmiş,
Öbür ok bir ak yıldız, At'ı bir parlak yıldız,
Avcının kendisi de olmuş bir şakrak yıldız.*

(Ögel, 2001, s.77)

Kanlı Yıldızı ya da Ak Yıldızı olarak tanımlanan iki oktan biri, Sirius olarak görünür.

Manas'ın attığı oklar tarif edilirken ise şu ifade kullanılır: “Kurt dilli kır ok” Kırgızların efsanevi kahramanı olan Manas kurda benzetilerek şunlar söylenir: “ Kurt gözlü, kır bıyıklı Manas”. (Ögel, 2003, s.50) Manas kahraman avcı olarak kurda benzetilir. Kurt, Sirius ve onun attığı ok ile ilişkilendirilir.

Yakut Şamanları Orion Takımyıldızı'na Kolçan Takımyıldızı adını verir. Kolçan, Korçak, Kolçak Türkçe kukla anlamına gelir. Kukla “kol’a” takılarak oynatıldığı için bu ad verilmiştir. Şamanlar onu şöyle tarif eder:“Kuşak civarında 3 yıldız vardır. Kuşağın altında da 3 yıldız vardır. Bu gurup yıldızla biz Kolçan Takımyıldızı deriz. Bir de onlara yakın çok parlak çakmak çakmak ve kırmızı bir kuyruklu yıldız daha vardır.” (Vasilyeviç-Bağcı, 2011, s.284) Bu “Kırmızı Kuyruklu Yıldız” Sirius yıldızını tanımlıyor olabilir. Nitekim Macar Farkas (Kurt) ailesinin sembolü mavi bir kurdun başının üzerinden geçmekte olan kırmızı bir kuyruklu yıldızdır.

Macar Farkas Ailesinin arması.

Şamanın tarif ettiği bire bir Orion Takımyıldızı'nın şekli ile örtüşür. Kolçan ifadesi Orion'un bir elini yukarıya kaldırmış bir avcıyı simgelemesi ile bağlantılıdır. Çakmak çakmak ve çok parlak olan yıldız ise muhtemelen Sirius'tur. Çakmak bir bakıma ateş ile alakalıdır ve Çakmak Yıldızı şeklinde tanımlanmaktadır.

Orta Asya masallarında efsanevi köpeklerle "Gök Kuyruklu Köpek" tanımı kullanılmıştır. (Ögel, 2003, s.42) Köpeğin kuyruğu tanımlamasının Köpek Takımyıldızı'ndaki Sirius'u tarif ettiği düşünülebilir. Nitekim Anadolu'da "Kuyruk Yıldızı" adı verilen bir yıldız da vardır. (Ögel, 2001, s.76)

Bir Tungus efsanesi ise şöyledir: “Eskiden geyik kovalayan Tungus bir avcı yorgun düşmüş ve köpeğiyle beraber gökyüzüne ruhu uçmuş. Avcı ve köpeği yıldızlara dönüşmüş ve hâlâ orada dururmuş”. (Vasilyeviç-Bağcı, 2011, s.283)

Sirius’u elinde ok ve yay olan Atlı Avcı ve Orion Takımyıldızı’nın kemerindeki üç yıldızı üç geyik biçiminde gösteren bir Orta Asya tasviri.

Eliade’ya göre kurban törenleri belli mevsimlerde, takımyıldızların ve gezegenlerin görünümlerine ve konumlarına göre yapılan aslında göksel ayinlerdir. (Eliade, 2016, s.19) Arkaik insanlar belirli yıldızlara anlam yükler ve onların doğuşu ve batışına göre göçlerini, hasatlarını ve hayvanlarının çiftleşme ve doğum zamanlarını ayarlardı. Yeryüzündeki olayların yıldızların ve gezegenlerin yer değiştirmesi, yükselmesi ve batmasıyla ilişkili olduğunu düşünürlerdi. Türklerin arkaik mevsim döngüsü bayramları, 21 Haziran Yengeç Dönencesi’ne ve 21 Aralık Oğlak Dönencesi denk gelir. Bu tarihler en uzun gün ve en uzun geceyi ifade eder. Türklerin

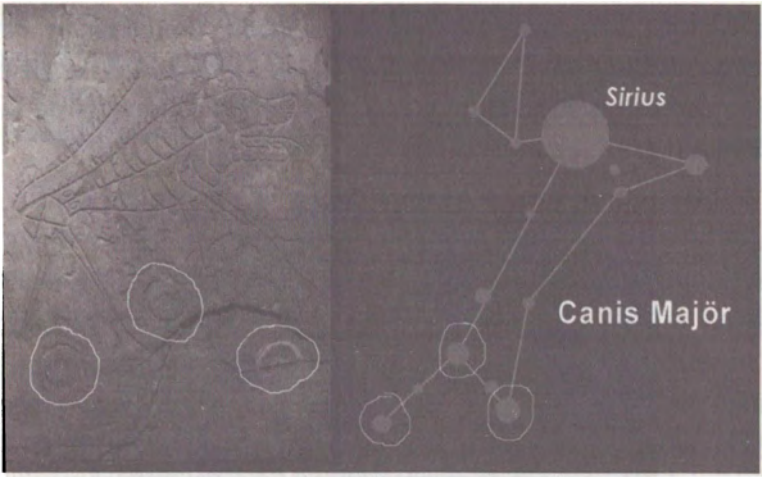
Yaz ve Kış Tanrısı adını vererek tanrılaştırdığı dönemlerdir. Fakat elbette sadece Güneş'in Yengeç ve Oğlak Takımyıldızı'na girmesi değil, yaz ve kış mevsiminde önemli yıldız görünüşleri de takip edilmiştir.

Dünya mitlerinde dişi kurdun daima ikiz bebekleri vardır. Örneğin Roma'yı kuran ve Romalıların atası olan dişi kurdun emzirdiği Remus ve Romulus ya da Yunan mitlerinde kurt kılığına giren Tanrıça Leto'nun, Zeus'tan olma ikizleri Apollon ve Artemis gibi.

Rusya'nın doğusundaki Kamçatka'da da ikizlerin babasının her zaman kurt olduğuna inanılır. Kamçatka yarımadasında yaşayanlar Ekim ayında yıllık hasat bayramında kuru ottan yaptıkları kurt tasvirini 1 yıl koruyarak kurdun köyün kızlarıyla evlenmesini isterler. Bu belki de kurdun mitsel dölleyicilik rolü ile bağlantılıdır ve kızların doğurganlığını artırmak için yapılır. (Roux, 2005, s.317)

Remus ve Romulus'un göksel arketipi İkizler Takımyıldızı dişi kurdun göksel arketipi ise Canis Major olarak görülür. Kurt-Köpek Takımyıldızı'nın hemen üzerinde İkizler Takımyıldızı vardır. Mitolojiler büyük oranda kozmik arketipler aracılığı ile yaratılır.

Ergenekon ve *Ashina* mitolojisinde, rehber ata-ana hayvan kurtur. *Ergenekon* efsanesinde kurt, Türk halkına çıkış yolunu göstererek, devlet kuracakları topraklara kadar rehberlik etmiştir. Zaman ve kozmik açıdan bakıldığında Türk halkının Kurt burcunda (Büyük Köpek Takımyıldızı) doğduğu da düşünülebilir. Bu özel kozmik zamanda doğuş, Türklerin kaderinde savaşların, istilaların ve göçlerin olduğu anlamına geldiği gibi zor doğa şartlarında hayatta kalma becerisi, boy ve soy birliği ile sosyallik, dayanışma, yardımlaşma, Alfa Kurt yani bir lider etrafında birliğin sağlanması gibi, bilinçaltında kurtlara özgü yaşam biçimini benimsemiş olmaları düşüncesini de içinde barındırır.

Hakasyadaki Kurt Petroglifindeki dairevi yıldız sembolleri Köpek Takımyıldızını ifade eder.

Emel Esin'e göre Kögmen-Sayan dağlarında halkını ateş yakarak donmaktan kurtaran bu atanın adı "Türk" idi. Halkı bu efsanevi ataya Türk unvanını verdi. Yine Esin'e göre Göktürk kağanları kozmik kağanlardı. Onlar Tanrı'nın yeryüzündeki gölgesi idi ve bir takım göksel küreler ya da yıldızlar ile ilişkilendiriliyordu. (Esin, 2001, s.57) Göktürk kağanları tahta çıkarken bir ırmak boyunca bir ayın yeri hazırlanıyordu. Yeni kağana ancak en büyük rütbeli Göktürk kağanlarının hakkı olan Börü Başlı Bayrak, askeri bando takımı (davullar ve borular), Türkçe Kanglı adı verilen iki tekerlekli hükümdar kağnisı tahsis ediliyordu. Bu arada bir keçenin üzerine oturtulan kağan, kainatın küçük bir tezahürü sayılan otağ etrafında gök ve ateş simgesi sayılan 9 kez döndürülüyordu. (Esin, 2001, s.150) Buradaki gökteki ateş simgesi sayılan ve 9 ile ifade edilen rakam, Türkler için çok anlamlıdır. 9 sayısı Güneş'i ve ateş unsurunu simgeler. 9. Ay (21 Mart Yılbaşı) Kasım ayına tekabül eder ve ilk ateşi yakan adı Türk olan ata ile özdeşleştirilen Antares yıldızının Güneş'le birlikte yükseldiği döneme denk gelir.

Dağ, Tepe, Zirve Kurt Yıldızı-Sirius ile bağlantılı önemli bir arketiptir. Mitolojilerde Sirius'un bir dağın tepesinde durduğu tasvir edilir. Anubis-Sirius Tepedeki Yıldız olarak adlandırılır. Sirius'un sembolü sivri, bir üçgen biçimiyle birlikte, hatta masonlarda olduğu gibi bu sivri üçgenin tepesinde görülür. Ötüken dağlarında Türkleri koruduğu düşünülen kurt başlı insan gövdeli bir ruh olduğu varsayılır. Dogonlar, Sirius yıldızı iki dağ zirvesi arasında görüldüğünde Sigui adı verilen bir tören gerçekleştirirler. Efsanevi Japon Kurdu, dağdaki tapınakların koruyucusudur.

Baykal bölgesinde yaşayan Buryatların kökeninde de Mavi Kurt önemli rol oynar. Kurt postu giymiş bir savaşçı kostümlü birinin, meşaleyi dağa doğru çıkarması.

İlk ateşi yakan efsanevi hükümdar, Kök Luu Takımyıldızı'nın orta yıldızı sayılan ve yaz gündönümünde, gece göğünde, zirvede görülen "Ateş" simgesi olan yıldız Antares yıldızı idi. Kalb-el Akreb ya da Sin yıldızı adıyla bilinen Antares, Proto-Türk Chou hükümdarlarının atalar tapınağına da adını vermişti. Ocak'ta ateş yakılarak ayin yapılan bu yer, atalar tapımı ile bağlantılıydı. (Esin, 2001, s.48) Bu bağlamda Antares yıldızı "Türk" adıyla isimlendiriliyordu. Göktürkler Akrep Takımyıldızı ve bu takımyıldızın kalbi sayılan

Antares yükselmeye başladığı dönemde, çalılıkları ateşe vererek kutlardı. Akrep Takımyıldızı'nın gezegeni olan Mars'ı da çok önemser ve Mars'ın kılıcı üzerine ve Antares'e savaşta başarı için ant içerlerdi.

Dili, Çift Kılıç, Koş Kılıç-Zülfikar şeklinde olan Kurt-Ejder. Çifte Minareli Medrese, Erzurum.

İki uçlu kılıç, Çift Kılıç ya da Koş Kılıç adını alan, Mars'ın Kılıcı ve Ejderha Kılıcı olarak adlandırılan kılıç, Evran adı verilen büyük yılanın çatal diline benzetilir. İslami dönemde Zülfikar adı verilmiştir. Aslında Selçuklu ikonografilerinde ejderha, kurt biçiminde tasvir edilir ve kılıç da bir anlamda "Kurdun Kılıcı"dır.

Antares yıldızı ve Sirius yıldızı karşılıklı olarak (180 Derece) mevsim döngülerini belirleyen iki önemli yıldızdı. Yaz mevsiminde gece göğünde Antares, kış mevsiminde gece göğünde Sirius yükseliyordu. Yazın temmuz ayında ise Sirius Güneş'le birlikte doğuyor, kışı ise Antares Güneş ile birlikte yükseliyordu. Bu iki yıldız ateşle ilişkilendirilen yıldızlardı.

Çinliler Hun ve Türklere "Hu" adını verirdi ve Mavi Kurt dedikleri, Sirius yıldızı ile özdeşleştirirlerdi. Çince Sirius HU-Şİ olarak

okunur. MÖ 2-1.yy. Batı Han Dönemi'nde yapılmış bir vazonun üzerinde, Çinlilerin Göksel Kurt ya da Gök Kurt (Mavi Kurt) adını verdikleri, Hun ve Türkler ile özdeşleştirdikleri Canis Major Takımyıldızı'ndaki, Sirius yıldızı yani Gök Kurt Takımyıldızı betimlenmiştir. Sirius Çinliler tarafından uğursuz sayılır ve Çin kaynaklarında Hunları temsil eder. Yay ve ok atan ikonografi ise Orion Takımyıldızı'nın Antropomorfik görünümüdür. Hun ve Göktürk mitolojisinde Göksel Kurt ya da Gök Kurt çok önemli bir motiftir. Çeşitli yıldızlar ve takımyıldızlar Türk boylarının atası sayılır. Göktürkler, Gökkurt soyundan geldiklerini kabul eder.

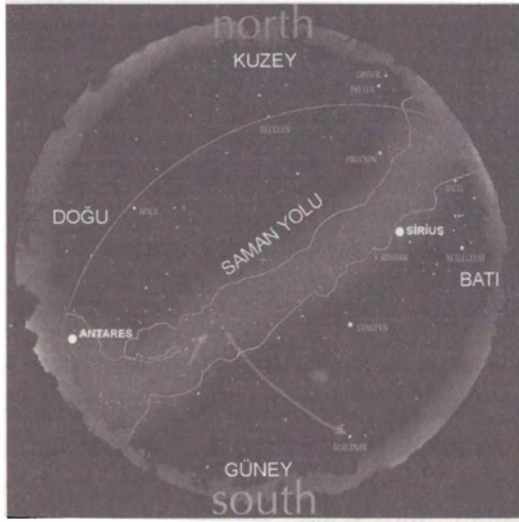

Hun-Türklerin Kozmik Atası Mavi Kurt yani Sirius'u gösteren Han dönemi vazo. Arkaya dönük ok atan atlı Türk binici ise Orion Takımyıldızını simgeler.

Metropolitan Müzesi'nde sergilenen vazo üzerindeki mavi renkli, dişlerini gösteren ve saldırıya geçmiş vahşi bir kurt resimlenmiştir. Hemen yanında geriye doğru ok atan bir Hun figürü yer alır. Bu figür Sirius yıldızının hemen üzerinde olan Orion Takımyıldızı'nı ifade eder. Öyle anlaşıyor ki "Avcı Takımyıldızı" ve avcının köpeği ya da kurdu Hu-Türkler ile ilişkilendirilmiş.

Cherokee Kızılderilileri de köpek yıldızları olarak Antares ve Siriusu "Ruhlar Yolunun Bekçileri" olarak bu yolun her iki ucunun

bekçileri olarak eşleştirir. Sirius'un kendisi Köpek Yıldızı olarak bilinir. Cherokeeeler için, gökyüzünün iki "havlayan köpeğinden" biri Sirius diğeri Antares idi. Samanyolu Türk mitolojisinde de ruhların gelip gittiği yol olarak bilinirdi. Bu iki yıldızdan Antares, yaz aylarında gece göğünde yükselirken Sirius kış ayında gece göğünde yükseliyordu. Mevsim döngüsünü ayarlamak için bu iki yıldızın ufuk çizgisinden yükselme dönemleri önemliydi. Bu iki yıldız köpekler ya da kurtlar ile ilişkilendiriliyor ve öteki dünyadaki ruhların bekçiliğini yapıyorlardı. Bazı kültürlerde cennetin bazılarında cehennemin köpekleri sayılıyorlardı.

Esin'e göre Proto-Türk Chou'lar döneminde, bayraklara resmedilen hayvan sembolleri, takımyıldızları temsil ediyordu. Göktürk ve Uygur kağanlarının totemik Börü bayrağı da astral bir anlam taşıyordu. Ve Çin astrolojisinde Batılı göçebeleri temsil eden Kurt Yıldızı yani Sirius ve onun yer altında yaşayan kötücül yönüyle alakalı idi. Türklerin totemik menkıbelerinde, Börü Gök Tanrının temsilcisi ya da bir ruh olarak tanıtılıyordu. Ve Çin'deki Kurt

ruhu gibi yer altında mekan tutmuştı. (Esin, 2001, s.89) Çinliler kendilerine göre Batı'da yaşayan göçebe Türkleri, yine batı yönüne yerleştirilen Kurt Yıldızı yani Sirius ile ilişkilendiriyordu.

Gökalp'e göre Türk mantık sistemine göre ayarlanan göksel kozmolojik sistemde de Köpek Batı yönüne yerleştiriliyordu. Bu açıdan bakıldığında da Sirius'un Türkler tarafından bilindiği görülmür.

Doğu	İlkbahar	Gökhan	Ağaç	Koyun
Güney	Yaz	Kızılhan	Ateş	Horoz (Tavuk)
Batı	Sonbahar	Akhan	Demir-Maden	Köpek
Kuzey	Kış	Karahan	Su	Domuz

(Gökalp, 1974, s.45)

Bu tasnife göre Batı yönü antropomorfik olarak Akhan adı ile, ve demir unsuru ile ilişkilendirilen ve totem olarak köpek figürü olan bir semboller bütünüdür. Beyaz ışıltılı Sirius, göğün en parlak yıldızıdır ve Anadolu'da Ak Yıldız adıyla da bilinir. Sonbahar ayında gece göğünde ufuktan yükselmeye başlar ve kış ayında zirvededir. Gri Kurt ya da Boz Kurt tabiri aslında Demir Kurt olarak da bilinir. Kurdun demir ile ilişkilendirilmesi onun kozmolojik yönüyle olduğu kadar sağlamlığı ve saldırganlığı ile de alakalıdır. Demir madeni daima savaş ile alakalı göksel küreler ve yıldızlar ile ilişkilidir. Mars, Sirius, Antares gibi. Türk minyatürlerinde de Mars Kurt ile birlikte resimlenir.

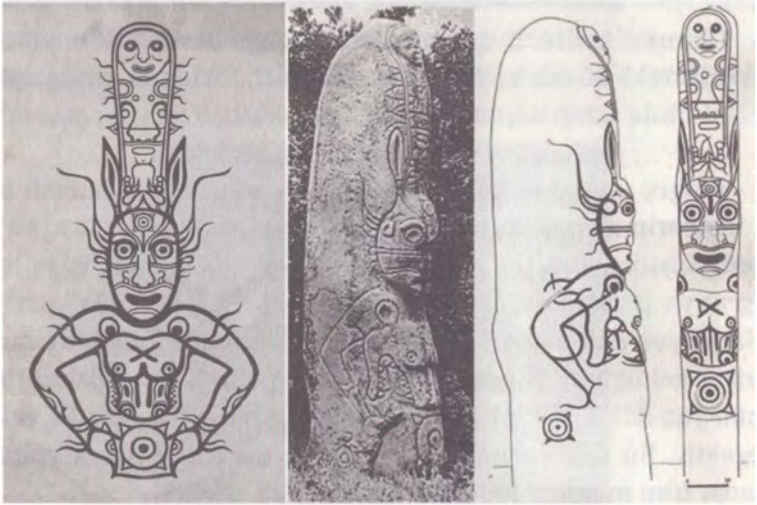

Bir Türk minyatüründe Mars. Mars Akrep burcunu yönetir. Unsuru ateştir. Elinde kesik insan başı, kılıç ve taç tutar. Karşısındaki hayvanlar savaş ile alakalı yırtıcı hayvanlardır. İçlerinde Kurt da vardır.

Türkler yer ve gök için yılda iki defa büyük ayin yapar. Gök Tanrısı için, 22 Haziran yaz gündönümünde Güneş'in "Yengeç Dönencesi'ne" geçtiği tarihte yapılır. Bu tarih göksel semboller olan Ay ve Sirius için de önemli tarihlerdir. Yengeç, Ay'ın yönettiği bir burçtur ve doğurgan dişi olarak algılanır. Sirius'un Güneş'le birlikte yükseldiği Heliac Dönemi ise, Güneş'in aynı zamanda Yengeç burcunda olduğu temmuz ayıdır. Yer Tanrısı için ise 22 Aralık tarihinde Güneş'in "Oğlak Dönencesi'ne" geçtiği tarihte yapılır. Aralık ayında Sirius gece göğünde görülür. Onun bu görüntüsü ölümler âlemine indiği anlamına gelir.

Ayrıca Xiongnular yılda 3 defa, 1. ay (Bahar Ekinoksu-21 Mart), 5. ay (Yaz Gündönümü-Temmuz Ayı) ve 9. ayda (Kış Gündönümü-Kasım) ayin yaparlardı. (Esin, 2001, s.97)

Bu ayinler Gök için yapıldığı için astral döngüler ile bağlantılıydı. Temmuz ayı Güneş'in Yengeç burcunda olduğu ve Sirius'un Güneşle birlikte yükseldiği yılın en sıcak ayını simgeliyordu. Kasım ise Güneşin Akrep Takımyıldızı dolayısıyla Anatares yıldızında olduğu dönemdi. Sirius ve Antares Türkler için yaz ve kış, mevsim döngüsünü belirleyen iki önemli işaret ve yıldızdı. Xiongnuların bu tarihlerde av ritüeli ile birlikte kurban verme törenleri de göksel sembolizm ile bağlantılıdır. Göksel Avcı olan Orion Takımyıldızı ve onun kurdu sayılan Kurt Takımyıldızı (Canis Majör) ve Kurdun Alpha yıldızı Sirius, avcılık ile alakalı görülen takımyıldızlardı.

Yenisey Hakasya bengttaş. MÖ 3000

Hakasya Yeniseydeki bir Bengü Taş üzerinde, Güneş ve Kurt sembolizmi kullanılmasından dolayı, Güneş'in Heliac yükselişini anımsatır. Kadın-Güneş ya da Türklerin ona yüklediği anlam ile

“Gün Ana”, Sirius’u yani Mavi Kurt Yıldızı’nı bedeninin içine almış ve bir doğum başlatmış gibi görünüyor. Bu ikonografi, yeniden doğuş ve yeni yıl başlangıcı sayılır. Kadının sağında solunda ve göbeğinin üstünde Güneş sembolleri vardır. Bu dörtlü ve iç içe geçmiş semboller arkaik insanların çizdiği petrogliflere çok benzer ve Güneş ile üst üste gelip kavuşum yapan Kurt Yıldızı’nı yani Sirius’u simgeler.

Okunev Kültürü adı verilen Hakasyadaki 5000 yıllık taş üzerindeki Güneş ve Sirius sembolleri. Siriusun Heliac yükselişini ifade eder.

Yengeç ve Oğlak Dönencesi arkaik insanlar için önemli büyük döngülerin de başlangıcı sayılmıştır. İnsanlığın yok oluşu ve yeniden yaratılışı ile alakalı büyük çevrim öğretisi kadim bir mittir. Bu öğretiye göre evren ebedidir. Ama her “Büyük Yılda” periyodik olarak yok edilip yeniden kurulur. 7 gezegen Yengeç burcunda bir araya geldiğinde (Büyük Kış) bir tufan olacaktır. Oğlakta (büyük yılın yaz dönümünde) birleştiklerinde tüm evren ateş ile yok edilecektir. Bu devrevi zaman düşüncesi Babil’den Aztek kültürüne kadar tüm mitlerde bulunur. (Eliade, 1994, s.90)

Memluk Türklerinin mitolojisinde Adem ve Havva’nın yaratılışı bir mağarada yağmur sularının balçık hâline gelmesi ve bu balçığının mağara duvarlarındaki insan kalıbına yerleşmesi şeklinde aktarılır. Bu yaratılış ise Seratan burcunda yani Yengeç burcunda olur. Görüldüğü gibi Yengeç burcuna Güneş’in girmesi ve daha

sonra Sirius ile Heliac yükselişe geçmesi yaratılışın başlangıcı ya da sonuyla ilgili mitlerin ortaya çıkmasını sağlayan önemli takvim zamanları olmuştur. Yaratılan ilk insanın adı ise tam Türkçe, Ay Atamdır. Ay burada yine dölleyicilik ve yaratıcılık görevi görür. Üstelik Yengeç burcunun yönetici gezegeni olarak bilinir. (Roux, 2005, s.32)

Eski Mısır mitolojisinde Sirius ile özdeşleştirilen Çakal Başlı Tanrı Anubis'in adı, zaman anlamına gelir. Bunun nedeni takvimlerini Sirius zamanına yani Sirius'un doğuşuna göre ayarlamalarıdır.

Onun Heliac yükselişi yani Güneş'le birlikte doğuşu zamanın başlangıcı olarak algılanır. Bu "Ateş Gününde" yani yılın en sıcak gününde, ateşler yakılarak bu gün kutlanır. Arkaik zamanlarda Ateşlerin yakılması geleneği de Sirius-Güneş doğuşu ile bağlantılıdır. Bunu Türk mitolojisine göre okuyacak olursak ilk ateşi yakan kurt soyundan gelen ata olan "Türk" bu doğuşu simgeliyordu. Kurt kılığına giren Alplar ise Sirius ile özdeşleşiyorlardı. Eski Türkler takvim zamanlarını da Sirius'a göre ayarlamışlardır.

**Sirius ve Güneş kavuşumunu ifade edebilecek bir petroglif.
Saymalıtaş Kırgızistan**

Ayrıca bu dönemlerde ateşlerin yakılması yeni bir yılın başlangıcını temsil ettiği gibi savaş ile bağlantılı olan Sirius ve Antares yıldızını da temsil ediyordu. Bu iki yıldız savaş ile bağlantılıydı. Göktürkler, Ejder Yıldızı adı verilen Antares Yaz Gündönümünde gece gökte belirince, onun şerefine çalılıkları ateşe verirlerdi. (Esin, 2001, s.108) Fakat bu tarih, Sirius'un gündüz göğünde, Güneşle birlikte yükseldiği dönemdi ve aynı zamanda yılın en sıcak ayı olduğu için yeryüzünde ateş yakıyorlardı. Yani aynı anda hem Antares hem de Sirius yüceltiliyordu.

Türkiyat Enstitüsü amblemi.

Ord. Prof. Dr. Fuat Köprülü' nün Atatürk'e Türkiyat Enstitüsü'nün ambleminin nasıl olması gerektiğini sorduğu zaman Atatürk'ün cevabı:

"Fuat Bey! Karlı Tanrı Dağları'nın önünde elinde meşale tutan bir Boz kurt olsun, bu meşale genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ilminin ifadesi olsun. Ergenekon'dan çıkmamızda kılavuz olan Boz kurt Türklüğün Anadolu topraklarındaki yeni devletinin kuruluşunu ifade etsin". Bu ifadeler Türk Mitolojisinde ilk meşaleyi, ocağı ya da ateşi yakıp kendi milletini donmaktan kurtaran Türk ata ile bire bir örtüşür. Atamızın tüyler ürperten bu sözleri kurt ve ateş kavramını akıllara getirir. Kurt Yıldızı Sirius'un sembollerinden biri de meşale ve ateştir.

Esin'e göre Çinliler 5. ayın 5'inde yani Temmuz'un 5'i olan Sirius ve Güneş'in birlikte yükseldiği günü uğursuz sayarlardı. Bu tarihi Yaruk (yang) ilkesinin yani ateş ilkesinin zirveye ulaştığı gün olarak kabul eder ve Türkler ile ilişkilendirdikleri Sirius'un dönemi olarak görürlerdi. (Yıl, 21 Mart Güneş'in Koç burcuna girdiği dönem başladığı için 5. ay Temmuz ayıdır). Kehanetler göre ateş unsurunun yani Sirius ve Güneş'in zirvede olduğu tarihte doğan çocuklar (5-6 Temmuz); fazla ateşli, kuvvetli, uzun boylu, saваşçı ve isyana eğilimli olurdu. Eski Çin'de bu tarihte doğan çocukları göğе kurban ederlerdi. Kaşgariye göre yaz gündönümünde, 5. ayın orta gününe Türkler Uluğ Ay adını verirdi. Bu tarihte Gök Tanrısı için koç ve at kurban edilirdi. (Esin, 2001, s.110,114) Bu kurban törenlerinin Gök Tanrı kadar Sirius ve Antares için yapıldığı da açıktır. Ulu ya da Uluğ kelimesi Ejderha ve görkemli anlamına gelir. Bu kelime Ulu Kurt ya da Kurt Uluması şeklinde de kullanılır. Ulu ve Uluma kelimeleri kurt ile ilişkilendirilir. Bu bağlamda Uluğ Ay, Kurduñ Uluduğı yani Sirius Takımyıldızını görüñdüğü ay anlamına gelir.

Türklerin ateş unsuruna olağanüstü saygı göstermesi de muhtemelen Güneş, Antares, Sirius ve Mars'a yükledikleri anlam ve göksel sembolizm ile bağlantılıdır. Çünkü bu 4 göksel simge ateş unsuru ile bağlantılı sayılırdı. Türkler Mantal adını verdikleri Ocak ayının de yaz döneminde yaparlardı. Od Mantal adını verdikleri yerde, ateş unsurunun zirvede olduğu dönemi, kutlar ve bu dönemi ilk ateşi yakan efsanevi ata "Türk" ile ilişkilendirirlerdi. Türk ata Antares yıldızı ile özdeşleştirilirdi. Fakat bu atanın ataları, Sirius yani Kurt-Ashina boyundan gelmekteydi. (Esin, 2001, s.118)

Türkler Kurdu Kurt-Ejder şeklinde de tasvir etmişlerdir. Kurt ve Ejder Ötüken Tanrılarındandı. Kurt Ak Pars Takımyıldızında bulunan Sirius, Ejderha ise Ejderha Takımyıldızı'ndaki Antares ile ilişkiliydi. Bu yüzden Kurt ve Ejderha birlikte anılıyordu. Bu iki yıldızı Türklerin sanat eserlerinde hayvan sembolizmi olarak görebiliriz. Göktürklerde Kurt-Ejder, Zaman Tanrısı sayıldığı için Sirius ve Antares daha bir anlam kazanır. Çünkü mevsim döngüsünü ve zamanı, bu iki yıldızın yükselişlerine göre ayarlar ve onlar için özel ayin yaparlardı. Evren çarkını, karşılıklı konumlanan bu iki Kurt-Ejderin çevirdiğini düşünürler ve zamanı yarattıklarını varsayarlardı. Bu ikonografiyi Selçuklu eserlerinde çok sık görürüz.

Selçuklu Ouroboros. Kendi kuyruğunu ısıran Börü-Büke. 11. yy.

Jung'a göre mitolojilerde "Medenileştirici Kahraman" kendi halkına ateş getirir. (Campbell, 1992, s.273) Loki Kurt gibi kurnaz bir tanrıdır ve Kurt Fenrir'in atasıdır. O aynı zamanda meşalesi ile ateşi getiren tanrıdır. Yerli Amerikalıların mitlerinde Kır Kurdu olan Coyote ateşi alararak insanlara armağan eder. Yerli Amerikalılar Sirius'a "Kurt Yıldızı" ve "Coyote Yıldızı" adını verirler. Böylece ateşin Sirius yıldızı ile bağlantısı ortaya açık ve net bir şekilde çıkar. Mevsimin en sıcak olduğu temmuz ayının da Sirius'un Güneş'le birlikte yükselmesi ile yaşandığı ve Köpek Günleri adını aldığı unutulmamalıdır. Ateşin en yüksek derecesi Güneş ve Sirius kavuşumu olarak belirir. Büyük yangınların yine bu aylarda yaşanır. Aslında ateşlerin yakılması yeniden doğuş ritüelidir. Hıdrellez ya da Nevruz gibi mevsim döngüsü bayramlarında ateşler yakılır ve bu şekilde dünyanın yeniden yaratılması sağlanmış olur.

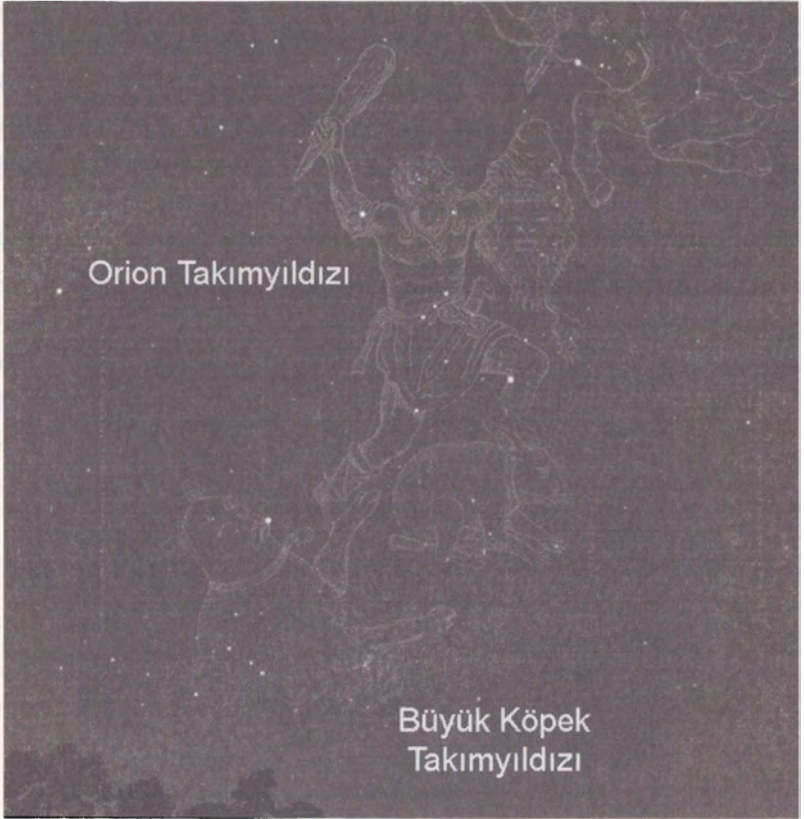
Dünya mitlerinde Sirius Venüs'ün yıldızı sayılır. Örneğin İsis (Venüs) Sirirus ile de ilişkilendirilir. Türk mitolojisinde de Venüs, Orion-oban ve Sirirus-Köpek ile birlikte anılır.

*Zühre (oban) yıldızınınmış yerdeki bütün atlar,
Onları hep korurmuş, esen bulurmuş tüm atlar,
İki oban varmış birinin adı Tuğluk,
obanlara bakarmış, onda imiş ululuk,
Tuğluk'a herkes tapar, keserlermiş kurbanlar,
Baharda tören yapar, ierlermiş obanlar,
Kebapların kokusu, ta Zühre'ye çıkarmış,
şarapların tütsüsü yıldızları yıkarmış,
Bazen gençlerin çoğu, oynarlar alarlarmış,
Büyük şenlikler yapar, uykuya dalarlarmış,
Ateşlerin içine kemikler atarlarmış,
Kemik kokuları, Zühre'yi sararmış,*

*Derler ki bazıları Zühre bir Tanrı idi,
Yalnız korur atları, görevi ayrı idi,
Gece dünyaya iner, doğumları başlatır,
Bazen atlara biner, yeleleri ıslatır,
Yay'la güz arasında, Zühre parlak doğarmış,
Zühre'nin ışığında, taylar apak doğarmış,
Bazen Zühre yıldızı, batılara uğrarmış,
Doğu sahipsiz kalır, kurtlara gün doğarmış,
Bu mevsimde çobanlar, sıcaktan hep baygınmış,
Ayıkmiş bütün kurtlar, son derece azgınmış,
Zührenin bir çobanı, bir de köpeği varmış,
Zühre yokken tamamı, hiç durmadan yatarmış.*
(Ögel, 2001, s.84)

Bu şiir kozmolojik açıdan çok önemli ve anlamlıdır. Venüs Türk mitolojisinde At Çobanı Tanrıçasıdır. Atları korur ve doğumları başlatır. Tanrıça Umay ananın da göksel arketipi Venüs'tür ve o da doğumları başlatır; kadın, bebek ve hayvanları korur. Venüs bazen atlara bine onları terleyene kadar koşturur. Al Karısı Venüs'ün kö-tücül yanıdır. O da söylencelerde gece atlara binmeyi ve koştur-mayı çok sever. Venüs'ün sevgilisi Orion Takımyıldızı yani "Göksel Çoban" olarak bilinir. Bu çobanın iki de köpeği vardır: Canis Major ve Canis Minor. Çobanların atası sayılır ve onları koruduğu düşü-nülür. Onun Türkçe adı Tuğluk'tur. Yani Türklerin Orion Takım-yıldızı'na verdikleri isim Tuğluk'tur. Tuğluk "Tuğ Taşıyan" anla-mındadır. Gerçekten de Orion elini kaldırmış Tuğ taşıyan bir "er" görünümündedir. Tuğluk, Türk boylarına da ad olmuştur. Şiirden anlaşıldığına göre Venüs'ün Tanrı sayıldığı ve ona bir takım ritüel-ler yapıldığı anlaşılıyor. Onun yaz ve güz arasında parlak doğması Terazi Takımyıldızı dönemine denk gelir. Venüs, Terazi burcunu

yönetir. Çobanların sıcaktan baygın olması, yaz mevsimi özellikle temmuz ayını anlatır. Bu dönem tam da “Köpek Günleri” adı verilen, Sirius’un Güneş’le birlikte yükseldiği 5-6 Temmuz günlerine denk gelir. “Ayıkmiş bütün kurtlar, son derece azgınmış.” sözü Türklerin Kurt Takımyıldızı ve Kurt Yıldızı olarak gördükleri, Canis Major ve Sirius yıldızını tanımlar. Yaz ayında Sirius’un Güneş ile birlikte yükseldiği ve mevsimin en yakıcı olduğu zamandır. Kurtların azgın olması, Türklerin kendilerini kurt kılığında savaşçı bir hayvan olarak görmesidir. Çinliler bu yüzden Sirius’u Türkler ile ilişkilendirir, onları azgın ve saldırgan kurtlara benzetir. Ve yine 5-6 Temmuz dönemini uğursuz sayarlar.

Abakan Şamanları Ak Tanrı adını verdikleri Orion Takımyıldızına şöyle seslenir.

Ak Tanrı, merhametli han,

Çoban Yıldızı Tanrı, merhametli han,

Eğri buluttan etekli, çatal bulut ayaklı,

Çoban Yıldızı Tanrı, Çoban Yıldızı,

Sarı doru çaputlu, sarı kırsırağım tüylü,

Sarı gölden su içen, genç Tanrıda (Gökte) uzanan,

Dokuz dağın başında.

(İnan, 2000, s.125)

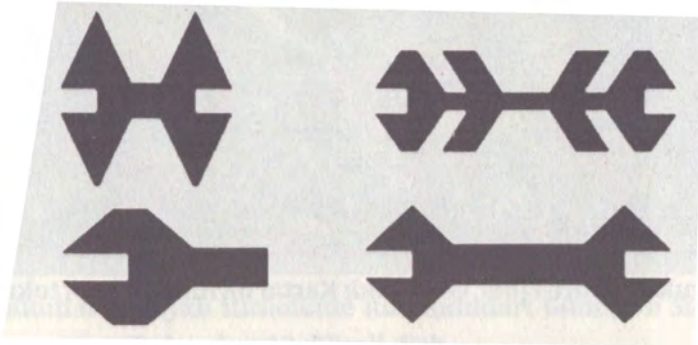
Çoban Yıldızı Venüs, Çoban Takımyıldızı Orion olarak bilinir. Bu şiirde “Çoban Yıldızı Tanrı” adıyla Orion kastedilmektedir. “Eğri buluttan etekli” tanımı Orion’un alttaki bedenini oluşturan 3 yıldızın, etek görünümünde olmasındandır. Onun Sarı Gölden su içmesi ise Orion’un su içer gibi Samanyolu’nda uzanmasıdır.

Sirius ile bağlantılı olabilecek bir başka Şaman anlatısı şu şekildedir:

Topçan adlı Abakan şamanlarından biri iki boğanın kavga ettiğini görür. Bu boğalardan biri Kara Boğa diğeri Gök Boğadır. Gök Boğa Kara Boğa'yı çok hırpalamış, neredeyse ölecekmiş. Topçan bu duruma çok üzülmüş ve Gök Boğa'yı ok ile vurmuş. Gök Boğa Kurt suretine girerek güneye doğru koşmuş. Kara Boğa ise batıya doğru gitmiş. (İnan, 2000, s.87) Top kelimesi küre anlamına gelir. Eski Uygurca dol, dolup, tolup, tolup, top şeklinde evrilmiştir. Bütün, dolu demektir. Tolap ve dolap kelimeleri ile de bağlantılıdır. Bu bağlamda "Küre şeklinde dönen ve dolanan" anlamına gelir. Topaç, çocukların oynadığı kendi etrafında dönen oyuncağın adıdır. Topçin kronik-tarih demektir ve zaman ile ilişkisi vardır. Anadolu'da Ülker Takımyıldızı'na "Topçalar" adı verilir. Top kelimesinin zaman kavramı ile de bağlantısı vardır. Gökyüzündeki küreler dönerek ve dolanarak zamanı belirler. Bu anlatıda Topçan Ülkerleri, Gök Boğa ise Boğa Takımyıldızı'nı sembolize eder. Gök Boğa atılan ok ile Kurt kılığına girerek kaçır ve Sirius (Canis Major) yıldızını oluşturur.

Kurt, Türklerin halı kilim sanatında da görülür. Kurt ağzı adı verilen tılsımlı motiflerin yırtıcı hayvanlara karşı koruma sağlayacağı düşünülür.

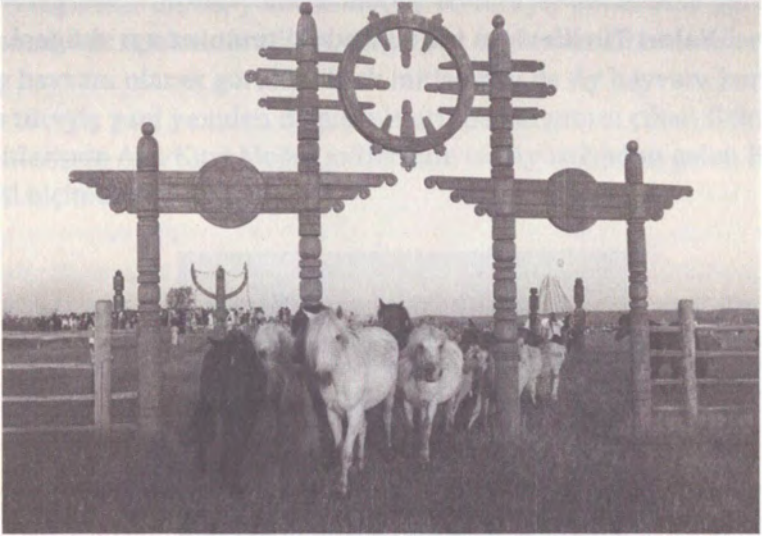
Kilimlerde kullanılan Kurt Ağzı Motifleri.

Türk sembolizminde kurt ve kartal çoğunlukla birlikte resmedilir. Kartal gökyüzünün avcı kuşu, kurt ise yeryüzünün avcı hayvanıdır. Kartal Güneş ile kurt ise Ay ile ilişkilendirilir. Dolayısıyla düalizmde sembolik olarak bu ikisi kullanılır.

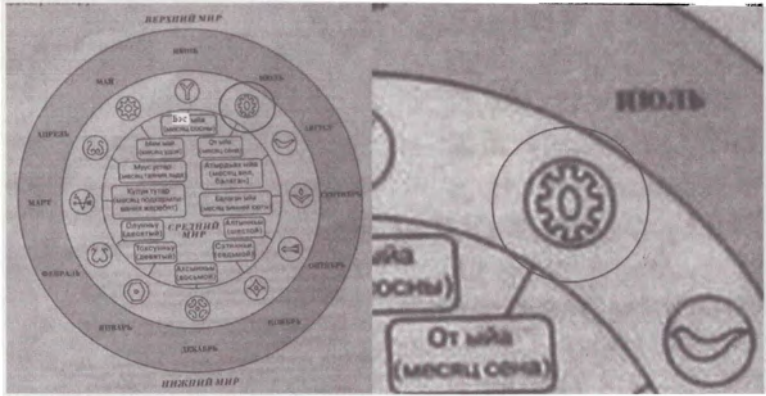
Selçukulu Kurt-Ejder ve Kulaklı Kartal biçiminde kapı tokmağı.

21 Haziran ile birlikte Isı ve Sıcaklık artışı başlar. Güneş, Yengeç burcuna girer ve bu tarihi takip eden günler, temmuz ve ağustos ayı da dahil bu sıcaklık artışı devam eder. Yakut Türkleri bu tarih ile başlayan yaz bayramına Isıyah Bayramı adını verir. Isıyah Bayramı'nda ateşler yakılır, süt saçısı yapılır. Güneş ışınlarının Sirius ışıyla birleşip yeryüzünü döllemesi ve toprağın canlanarak doğumları başlatması şeklinde devam eden bu yaz ayları, çeşitli ritüeller ile kutlanır. Isıyah bayramının bir başka adı Yayık Bayramı'dır. Her ikisi de yay-yaz ve ısı-sıcaklık kelimeleri ile bağlantılı yaz bayramıdır. Yakut Türkleri bu özel günde Güneş'in doğuşunu özel bir işaret ile kutlar. Bu işaret tahtalardan yapılmış 12 dilimli bir disk. Bu disk Güneş'in doğduğu yöne doğru bakar. Tam da Güneş'in Sirius ile kavuştuğu Heliak Doğuşunu ifade eder. 12 tahta gösterge ise 12 Takımyıldızı ifade eder. Bu ritüel tahta yapılar Kanatlı Diskleri de anımsatır.

Yakutların Isıyah Ritüelinde kullandıkları Güneş ve Sirius'un kavuşumunu ifade eden 12 dilimli disk.

Yakut Türklerinin takvimleri de Güneş ve Sirius ile alakalı bize bilgi verir. İç içe geçmiş daire ve köşeli yıldız sembolü, Sirius ve Güneş'in birlikte yükseldiği dönem olan temmuz ayının sembolü olmuştur. Bu sembol Güneş'in Heliak yükselişini yani Sirius ile birlikte yükseldiği mevsimin en sıcak ayı ve gününü ifade eder.

Yakut Türklerinin takvimindeki temmuz ayı simgesi.

2-AY, KÜÇÜKAYI VE BÜYÜKAYI TAKIMYILDIZI

Güneş her zaman aynıdır fakat Ay doğar, büyür, küçülür ve ölür. 3 gün gökyüzünde görünmez ve sonra yeniden doğar. Ay ilk ölen ve dirilen göksel tanrıdır. Ay'ın bu döngüsellığı bilinçaltında onunla bağlantılı türeyiş mitlerine de ilham olmuştur. Ay özellikle göçebe ve avcı toplayıcı toplumlarda çok önemli bir ölçüm aracıdır. Milletlerin en eski kelimesi Ay sözcüğüdür. Türklerde de bu böyledir. Türkçe Ay ile başlayan ve Ay ile biten bir çok sözcük türetilmiştir. Ay fiili yaratmak ve türetmek anlamına gelir ki Türk mitlerinde Ay ile ilişkili türeyiş mitleri çokça mevcuttur. Kadınların doğurganlığı ve adet dönemlerini etkileyen Ay, çoğunlukla doğurgan dişi olarak görülür. Yağmur, sular, bataklıklar Ay ile bağlantılıdır. Nitekim Göktürk efsanesinde dişi kurdun bulduğu çocukta bataklığa atılmıştır. Onu bataklıktan çıkararak Ana Tanrıçanın ya da dünya ananın rahmi olan mağaraya götürmüştür.

Mağaralar daima yeniden doğuş ve türeyiş mitlerinde görülen önemli bir semboldür. Kurt, Boğa gibi hayvanlar mit motifleri de Ay hayvanı olarak görülür. Türk mitlerinde de Ay hayvanı kurttur ve türeyiş yani yeniden doğuş mitlerinde karşımıza çıkar. Göktürk mitlerinde Ana Kurt Moğol mitlerinde ise Ay ışığından gelen Kurt, eril biçimdedir.

Türk Moğol Altın Ordu dönemi kemer tokası. Kanatlı Kurt Ejder.

Eliade'ya göre mitolojilerde Ay hayvanı ile bağlantılı karakterler yağmur yağdırabilir. (Eliade, 2000, s.168)Çünkü Ay suları kontrol eder. Eliade'ya göre yok olan bir kavmin atası -erkek ya da kadın- bir Ay hayvanıyla evlenir ve bu hayvan o kavmin atası olur der. (Eliade, 2000, s.172) Türk mitlerinde Ay ile bağlantılı Aşına sülalesinin atası kurttur.

Ant İçme ritüeli Türk savaşçıların en önemli inisiyasyon törenidir. Aslında Türklerde bir takım tanrısal güçleri kazanmak için içki içilmesi gerekir. Hafif esrime yoluyla tanrı ve ruhlar ile iletişim kurulabilir. Örneğin şaman olacak kişi Tarasun adı verilen bir içkiden içerek şaman olur. Bu düşünce ölen savaşçılar için de geçerlidir. Bu âlemden öteki âleme geçmek için Bengü Su içmek gerekir. Balbal adı verilen heykellerin elinde tuttuğu içki "Ant İçkisi"dir ve içinde hayat suyu bağlamında içki vardır. Savaşta ölen Alpların sonsuza kadar cennette ya da tanrı katında yaşayacağı düşünülür. Günümüzde Şamanlık geleneğinin taşıyıcısı olan âşıklar "âşk şarabı" içerek ozan olur. Şehit olan askerlerimiz ise "Şehadet Şerbeti" içerek sonsuz yolculuğa çıkar.

Sular, sıvılar, içkiler, içki içilerek yapılan ayinler ve kutsal sarhoşluk de Ay ile bağlantılıdır. Bu sarhoşluk ilahi varlık ile bütünleşmeyi sağlar. (Eliade, 2000, s.174) Hun ve Göktürk erginlenme törenlerinde içilen içki, aslında Tanrıya söz vermek olan Ant İçmek fiili ile gerçekleştirilir. İçkinin içine kan damlatılması hem savaş gezegeni Mars'ın kırmızı rengini simgeleyerek savaşçıya onun gücünü kazandırır hem de ataların kanının içilmesi ile kanı içilen atanın gücünü kazanmak için yapılır. Kan kardeşliği şeklinde olan ve kesilen koldan akıtılan kanın karşılıklı olarak karıştırılması da aynı anlama gelir. İki insanın kanı karıştığı zaman onlar artık kardeş olur.

Ayrıca Eliade'ya göre hayat suyunu simgeleyen, içinde içki bulunan kadeh sembolizmi Ay ile bağlantılıdır. Sular, yağmur, denizler, şarap, süt, şerbet vb. hayat suyu ile bağlantılı sihirli sıvılar, Ay tarafından yönetilir. Esin Kadehi adı verilen bu içki, kutsal erdemleri, yetenekleri ve peygamberliği bahşeden Bengü Su'dur. (Eliade,

2002, s.44) Göktürk askerlik ritüellerinden biri olan ve Ant İçmek şeklinde yapılan bu ayin, kişiyi bir bilinç düzeyinden başka bir bilinç düzeyine yükseltir. Ant İçip yemin ettikten sonra askerliğe ve savaşa hazır hale gelir. Bir anlamda genç ergen, savaşçı er olarak yeniden doğmuş olur ve bu doğuş, suları ve sınırları yöneten Ay tarafından gerçekleştirilir. Ay tarafından bahşedilen bu değişim ve dönüşüm manevi açıdan savaşçıya güç ve cesaret de verir.

Göktürklerde diğer Erginlenme ritüelleri de Ay ile bağlantılıdır. Erginlenecek olan genç kavmin atası olan Ay hayvanının postuna bürünür. Göktürk erginlenme törenlerinde de durum böyledir. Kurt postu giyen genç savaşçı tıpkı kurt gibi ulur. Ayrıca Göktürk erginlenme yaşı 14'tür. 14 sayısı da Ay ile bağlantılı bir sayıdır ve Ay'ın olgunluğunu ve Dolunay olma zamanını vurgular. Ayın 14'ü gibi deyimi onun tamlığı ve güzelliğini ifade eder. Ay 14 gün önceden başlayarak büyümeye başlar ve 14. gün ergenliğe ulaşır. Göktürk erginlenme ritüelleri de bu "Ay'sal" sayı ile doğru orantılıdır.

Odin'i yutan Kurt Fenrir. Norveç koro tezgahı , 13. yüzyıl .

İskandinav mitlerinde kıyametin, Kurt'un Ay ve Güneş'i yutmasıyla yaşanacağı anlatılır. Bunun sonucunda yıldızlar gökyüzünden kaybolacak ve insanoğlu büyük bir yıkım yaşayarak yok olacaktır. Bu zincirler ve bukağılar da kırılıp kopacak. Kurt Fenrir ağzını açarak ilerleyecek alt çenesi dünyanın üst çenesi göklerin hizasında olacak. Ağzından ve burun deliklerinden ateşler çıkacak. (Campbell, 1992, s.279) Kurt Fenrir zincirini koparıp serbest kaldığı zaman Odin kurda saldırarak, Tyr Köpeğe saldırarak. Odin'i Kurt yutacak. Yani tam anlamıyla bir kaos olacak. (Campbell, 2000, s.419)

Kurt Fenrir, kendisini tutan sihirli ipi parçalar ve Asgard'a doğru ilerler, açık çenesi tüm cenneti doldurur. Güneş'i yutar ve dünyanın üzerine karanlık çöker. Tanrı Odin, kahraman ordusunu çağırır, kurda karşı çıkar ve o da yutulur.

Bu tam da göksel arketipler olan gezegenlerin ve yıldızların birbirine çarpması gibi düşünülebilir. İskandinav mitlerinde Büyük Ayı Takımyıldızı kurt çenesine benzetilir. Onun zincirle Kutup Yıldızı'na bağlı olduğu düşünülür. Bu takımyıldızı Odin ve Thor ile de ilişkilendirilirdi. Büyükeyi Thor'un arabası olarak düşünülür.

Fenrir'i gösteren bir İskandinav petroglifi.

Yerli Amerikalılar, Büyükayı Takımyıldızı'nı "Kurt Coyote" tarafından gökyüzüne bırakılan 5 kurt ve 2 ayı olarak yorumlarlar.

Müntahabu't-Tevarih'in yazarı Abdulkadir Budaini Türklerin Ay'ın tutulduğu gece doğan çocuklara tutulmayla ilgili ad verdiklerini anlatır. El Tutmuş adının da bu vesile ile verildiğini söyler. (Roux, 2005, s.279) İl Tutmuş Delhi Türk Sultanlığı hükümdarıdır.

Ay Tutulmasını mitolojik biçimde anlatan bir Türk söylencesinde bu olay, Ay'ı yiyen Kurt ve Ayı figürleri çok güzel biçimde tasvir edilmiştir.

*Ay her dolunlaştıkça kurtlar ayılar yermiş,
Ay azıcık kaldıkça, kurt ayılar gidermiş.
Ay gider bir ay yatar, yarasını sararmış,
İyileştikçe çıkar, yine gökte parlarmış.
Ayı, kurtlar yakalar, iyice bir yolarmış,
Ayı yine gidip yatar, yarası kan dolarmış.
(Ögel, 2001, s.53)*

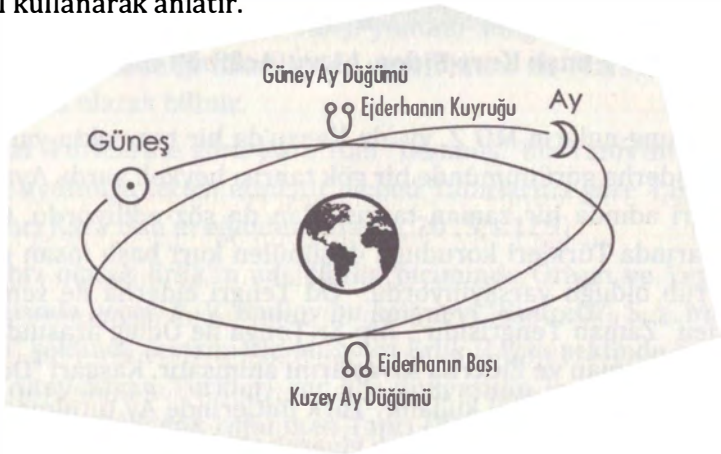
Türk mitlerinde Ay tutulması ile ilgili anlatılarda, Ejderha'nın ya da Kurt'un Ay'ı yiyerek tükettiği varsayılır. Bu iki motif yani Ejderha ve Kurt sembolü, Büyükayı Takımyıldızı'nın 7 yıldızıdır ve 7 azgın Kurt olarak düşünülür. Altay mitlerinde Büyükayı Takımyıldızı da tam kuzeydedir ve Demirkazık yıldızına zincirler ile bağlanmıştır. Bunlar 7 Kurt olarak düşünülür. Türk kozmoloji düşüncesinde Kutup Yıldızı ya da Kuzey Yıldızı yerin ve göğün merkezinde ortasındadır. Demirkazık ya da Göğün Çivisi adı da verilir. Bu kazık yerinden çıkacak olursa evren dağılacak ve kıyamet kopacaktır. Yani zincirinden kurtulan Kurtlar Ay ve Güneş de dahil olmak üzere tüm yıldızları yiyecektir.

Türk söylencelerinde Kurt donuna giren genç erkekler, gökyüzünde Büyükayı takımyıldızı ile birlikte görülür. Türk mitolojisinde 7 Kurdun birden uluması motifi sık görülür. Teleüt Türklerinde şöyle bir söz vardır. “7 günden sonra, 7 kurt gelip uludu” “Yenisay Yazıtları”ndan birinde ise Türk runik harfleriyle yazılmış şu söz dikkat çeker: “7 Kurt öldürdüm” (Ögel, 2002, s.122) Büyükayı’nın 7 yıldızı 7 azgın kurt ya da köpek olarak görülür. Onların Kutup Yıldızı’na zincirinden bağlı olduğu söylenir. Bu zincirin kopması hâlinde kıyamet kopacaktır. Kırgızlar Büyükayı için şöyle söyler:

*Büyükayı Burcu yedi azgın kurt imiş,
Zincirlerin ucunda, gökler burca yurt imiş,
Kurtlar zincirler ile, kazığa bağlanmışlar,
Salınmasınlar diye, iyice sağlanmışlar,
Kutup Yıldızı imiş bu sağlam kazık,
Avaları yıldız imiş, burçlarsa çok yazık,
Küçükayı Burcunda iki ak-boz at varmış,
Zincirler ucundaki, kurtlara gökler darmış,
Her şeyi kaparlarmış, kurtlar bir salınsaymış,
Kıyamet de koparmış, düzensiz kalınsaymış.
(Ögel, 2001, s.70)*

Yakut Türklerinde Ay’ın küçülmesi efsanevi Kurt’un Ay’ı yemesi şeklinde açıklanır. Ay tekrar büyüüp dolunay haline geldiğinde Kurt tekrar gelir ve Ay’ı yer. Goldeler Ay tutulmasının sebebinin Gök Tanrı’nın köpeği olduğunu düşünür ve köpeğin onu ısırduğında Ay’ın küçüldüğüne inanırlar. Gilyaklar’ayda oturan bir köpeğin Ay’ı ısırduğuna, İskandinavya’da iki kurdun Ay ve Güneş tutulmasına neden olduğuna inanılır. (Harva, 2015, s.151)

Ay'ın yörüngesinin ekliptik düzlemle kesiştiği noktalara "Ay Düğümleri" denir. Bu düğümler, Ay'ın kuzey ve güney ucu yani Ejderha'nın başı ve kuyruğu olarak düşünülmüş ve Ay tutulmaları Ejderha'nın (Türklerde Kurt-Ejderin) Ay'ı yediği inancıyla bağlantılı görülmüştür. Türk mitlerinde ay genellikle "Ay Dede" olarak nitelenir. Ay Dede ile Yedi başlı ejderhanın yani Yelbegen'in savaşını anlatan Altay masalları hem Türklerin kozmoloji anlayışı hem de astronomi anlayışıyla yakından ilgilidir. Yel Büke yedi başlı ejderha anlamındadır. Altay Türk kültür çevresinde Ay tutulmaları Ejderha'nın Ay'ı yemesi şeklinde anlatılırdı. Bu sembolik anlatımın çözümlemesi şu şekildedir: Ay kendi eksenini etrafında hareketi sırasında, ekliptiği iki kere keser. Bu noktalar Ay düğümleri olarak adlandırılır. Kadim toplumlarda, Yükselen Ay Düğümü Kuzey Ay Düğümü veya Ejderhanın başı olarak alçalan Ay Düğümü Güney Ay Düğümü veya Ejderha'nın kuyruğu olarak adlandırılır. Ay tutulmaları bu kesişim noktalarında olur ve Altay Türkleri Ay tutulduğu zaman "Yine Yelbegen (yedi başlı ejderha), Ay'ı yedi" der. Türkler Ay tutulmasını Kurt ile de ilişkilendirmişler ve tutulmanın kurtların Ay'a saldırarak onu yemesi ile ilgili olduğunu düşünmüşlerdir. Ejderha ve Kurt sembolizmi kullanılarak anlatılan mitlerdeki bu gizemli söylemler, "Kutsal Bilgiyi" üzeri örtülü, sembolik bir dil kullanarak anlatır.

Türkçe Kök-Luu adı verilen Ejderha Takımıyıldızı, ikonografilerde Ay ve Güneş ile birlikte resimlenir. Tufan ile ilgili mitlerin çoğu, tufanın sonucunda tek bir insanın sağ kaldığından ve bu sağ kalan insanın (erkek ya da kadın) bir “Ay” hayvanı ile evlendiğinden bahseder. Sonuçta bu hayvan o kavmin ya da milletin atası olur. Türk mitlerinde de bu Ay hayvanı elbette Gök-Börü'dür. Gök-Börü Kurt-Ejderha kavramı ile de ilişkilidir. Kavim ve boyların atası su baskınına yani tufana neden olan bir Ay hayvanıdır.

7 başlı Kurt-Ejder. 11.yy Acâibü'l-mahlûkât.

Hsiung-nuların MÖ 2. yy. da Kansu'da bir tapınakta yarı insan yarı ejderha görünümünde bir gök tanrısı heykeli vardı. Ayrıca ÖD Tengri adında bir zaman tanrısından da söz ediliyordu. Ötüken dağlarında Türkleri koruduğu düşünülen kurt başlı insan gövdeli bir ruh olduğu varsayılmıyordu. Öd Tengri ejderha ile sembolize edilen “Zaman Tengrisidir”. Alp Er Tonga ile Ödleg arasındaki savaş, Kahraman ve Ejderha savaşlarını anımsatır. Kaşgari “Ödleg ile Ay tükenir”, ifadesini kullanır. Türk mitlerinde Ay tutulması ile ilgili anlatılarda, ejderhanın Ay'ı yiyerek tükettiği varsayılır.

Zaman kavramını ölçmekte kullanılan, Akrep ve Yelkovan terimlerinin de zaman, zamanın başlangıç yeri kabul edilen Galaktik Merkez ve bunlarla ilişkilendirilen Ejder-Akrep-Yelbuke kavramlarıyla alakası vardır. Yelkovan tabirinin, Yelbegen adı verilen, Güneş ve Ay'ı taşıyarak mevsimleri ve zamanı oluşturduğu düşünülen, Büyükayı Takımyıldızı ile bağı vardır. Türk mitlerinde, Büyükaı Demirkazığa (Kutup Yıldızı) bağlanmış 7 azgın Kurt olarak anlatılır. Türkler çoğu zaman kurt ve ejderhayı birlikte tasavvur etmişlerdir. Bu bağlamda Yelkovan tabiri daha da anlam kazanır. Zamanı ölçen ve bir merkez etrafında dönen Yelkovan, Zaman Tengrisi sayılan ve merkez sayılan Kutup Yıldızı etrafında dönen Yelbegen ile çok benzeşir. Yedi başlı ejderha ikonografileri işte bu zaman Tengrisi kabul edilen Büyükaı Takımyıldızı'nı ifade ediyor olabilir.

3-ERLİK HAN VE MARS

Savaşla alakalı bir başka göksel küre Mars'tır. Kurt biçiminde tezahür ettiği düşünülen Mars, Türklerin de çok önemsediği bir gezegendir.

Türk mitolojisinde adı geçen Erlik Han aslında savaşçıların taptığı bir tanrıdır. Erlik Han'ın diğer bir göksel arketipi ise Mars'tır. Mars'ın savaşçı, ölümcül ve vahşî yönünü simgeler. Zaten Yunan mitlerindeki karşılığı olan Hades yani Pluton da Mars'ın yüksek oktavlı hali olarak bilinir.

Tatar Türklerine göre Kara Han “Düşmüş” bir Tanrı'dır. O karanlığı aydınlığa tercih etmiştir. Lebed Tatarlarına göre Tanrı Erlik, Tanrı Kara Han'ın oğludur. (Harva, 2015, s.129)

Tanrı olarak Erlik'in adı, Erklig biçiminde Orhun ve Yenisey yazıtlarında geçer. V. V. Radlov bu kelimeyi “Kudretli”, S. Y. Malov “Güçlü” şeklinde çevirmiştir. Moğolca Erlik Hagan şeklinde de söylenir. Altay-Sayan Türkleri yer altı dünyasının baştanrısı olarak kabul edilir. Erlik gök ruhu iken Tanrı Ülgen tarafından önce yeryüzüne sonra yer altına sürülmüştür. (Potapov, 2012, s.300)

Altay Türklerinin mitolojisinde, Şamanlar Şamanlığı Erlik Han'dan öğrenir. Şamanların erginlenme-inisiyasyon ritüellerinde de başrolü Erlik Han oynar. Şamanların anası sayılan "Kartal Ana" aday Şamanın ruhunu alıp yer altına götürür. Burada Şaman, yer altı ruhları ve Erlik tarafından parçalara bölünür, etleri kemiklerinden sıyrılır. Sonra yeniden et giydirilir. Bu şekilde Şamanlık güçlerini kazanarak yeniden doğar.

Seth, Mısır mitolojisinde yer altı tanrısıdır ve kurt başlıdır. Mısır mitolojisinde Osiris, yer altı tanrısı Seth tarafından bedeni parçalanarak 14 parçaya ayrılır. Daha sonra karısı İsis tarafından bu parçaların tekrar bir araya getirildiği söylenir. Osiris'in 14 parçaya ayrılması, Ay'ın 14 gün parçalanması ve 14. günde yeniden dolunay olarak doğması ile alakalıdır. Şamanlar da erginlenmek için yer altına indiklerinde, Erlik Han tarafından, ki Erlik Han'ın Mısır mitolojisindeki karşılığı Tanrı Seth'tir, parçalara ayrılır. Daha sonra yenilenerek ve tıpkı Ay gibi parçalanan bedeni birleştirilerek başka bir beden ve ruhla yeniden doğar. Erliğin havlayan Kara Köpekleri vardır. Altay Türklerinin yaratılış destanlarında anlatılan bir versiyona göre ilk insan "tüylü" olarak yaratılmıştır. Fin-Ugor ve Altay Türkleri arasında, Tanrı'nın ya da Ülgen'in insanı yarattıktan sonra onu koruması için köpeğe emanet ettiği söylenir. Köpeğin tüyleri yoktur. Fakat Erlik köpeğe tüy vereceğini söyleyerek onu kandırır. Köpeğe ve kişiöğluna tükürür. Bu şekilde köpek tüylenir. Tanrı Ülgen geri döner. İnsanın kürklü tüylerinin üzerinde Erlik'in tükürükleri vardır. Bunun üzerine insanın içini dışına çevirir ve Tanrı Ülgen kişiöğluna ruh verir. Köpek ise kürklü kalır.

Mitlerde Erlik tasvir edilirken körük, çekiç ve örs motifleri de birlikte geçer. Şaman erginlenme törenlerinde Erlik ve onunla birlikte diğer kötücül tanrısal varlıklar görev alır. Bir anlamda Erlik şamanları Erginler ve onlara çekiç, örs, körük vs. ile şekil verir. Erlik Han'ın Yakut mitlerindeki karşılığı olan Kuday Maksin (Kuday

Bahsı-Baksı) yer altı dünyasının ilk demircisidir. Demir parçaları ile çevrili bir evde oturur. Demirciler bu mesleği ondan almıştır. Ünlü bir usta demircidir. Kahramanların kırılan ve kesilen kol ve bacaklarını O onarır. Şamanların sırra erme ve erginlenme törenlerinde rol alır. Onların ruhlarına demire olduğu gibi su verir. Erklig Han güçlü kuvvetli tanrı demektir. "Erlik Meydanı" ismi de Tanrı Erklig-Erlik Han ile bağlantılı bir kavramdır. Erlik meydanı demek güçlü olanın güçsüz olanı yeneceği ve belki öldüreceği yerdir. Erklig Han, kolu bacağı kopan kahraman Alplara yardım eder. Onların kopan kol ve bacaklarının yerine demirden kol ve bacak yapar.

Erlik adı Türk askeri kültüründe de yer etmiştir. Göktürkçe "Er" okunan sembol, kolları iki yana açık bir erkek figürünü andırır. Manga Tümen gibi ifadeler aynı zamanda 10.000 ve 10 kişilik askeri birlikleri ifade eder. Eski Türkçede üleştirme sayıları günümüzde kullandığımız şekilde; sayı sözcüğüne +er eki getirilerek oluşturulmuştur: birer, ikirer, üçer... Üleştirme sayılarının sonlarına getirilen "+er" eki, Türklerin Askeri Sistemlerinde kullandıkları birlikleri gösterir. Bu birlik ya da gruplar bir-er, iki-ş-er, üç-er, dört-er, beş-er... şeklinde ifade edilir. Biz Türkçede hâlâ gruplar ve birlik olan nesneleri tanımlamak için bir-erlik, iki-ş-erlik, üç-erlik, dört-erlik..kelimelerini kullanırız. Yine "teker teker", "çifter çifter" kelimelerindeki "+er" eki de Eski Türklerin askeri düzen sistemindeki tanımlamalardır. Bunlar askerî birlikler temel alınarak geliştirilmiştir. Er ve Erlik tanımı elbette Erlere ve Alplara savaşlarda yardım eden yer altı Tanrısı Erlik Han ile de bağlantılıdır.

Kurt sembolünün Tibet geleneğindeki yeri Moğol ve Türkler ile bağlantılıdır. Özellikle Mahakala adı verilen, yer altı ve savaş ile ilişkilendirilen Tanrı tasvirleri ile birlikte Gök Börü ikonografisini birlikte görürüz. Mahakala Türk mitolojisinde Erlik Han, Hint mitolojisinde Mangala, Budist mitolojide Kali-Yama'ya karşılık gelir. Tibet geleneğinde kurda binen ya da kurt kafalı bir Tanrı, kuzey

veya kuzeybatı yönüne yerleştirilir ve temel tanrı figürünün arkasında bulunur. Kuzey ve batı yönü daima Türkler ile ilişkilendirilmiştir. Sirius'un batı yönüne yerleştirildiği de unutulmamalıdır.

Tibet mitolojisiinde Kandroi Tsomo Che Chang Mar adı verilen Mavi Kurt Tanrı, Mahakala (Mars) maiyetindeki sekiz görevli figürden biridir.

Mangala, Mahakala, Erlik Han, Kali Yama gibi tanrılar Mars ve savaş ile ilişkilendirilirler. Mangala Sanksritçe Mars anlamına gelir.

Tibetliler, Boz kurt geleneklerini Tibetlilere değil Moğol kraliyet hanesine atfederler fakat Tibet'te Göktürk tipolojisinde Türk Alp tasvirleri de bulunmuştur. Hatta Tibet'in en önemli destanı olan *Gesar Kağan* Türk kökenli bir komutandır. Tibet'te dolaşan biri yolculuğu sırasında bir şahin, uçurtma ya da kurda rastlarsa bunu iyiye işaret olarak görür. Kurt inanışının kökleri Türk Kral Gesar ile bağlantılıdır. Kral Gesar efsanevi Ling ülkesinin kralıdır. Gesar'ın üç yaratık tarafından temsil edilen üç generali vardır. Ge-

sar destanında generallerden birisi Kurt'tur. Boz kurt sembolünün Hotan'da ortaya çıkarak Hindistan üzerinden Tibet'e gelmiş olma ihtimali çok kuvvetlidir. Bu da Boz kurt sembolünün Türklerden Tibetlilere geçmiş olma ihtimalini düşündürmektedir. (<https://www.ayk.gov.tr>)

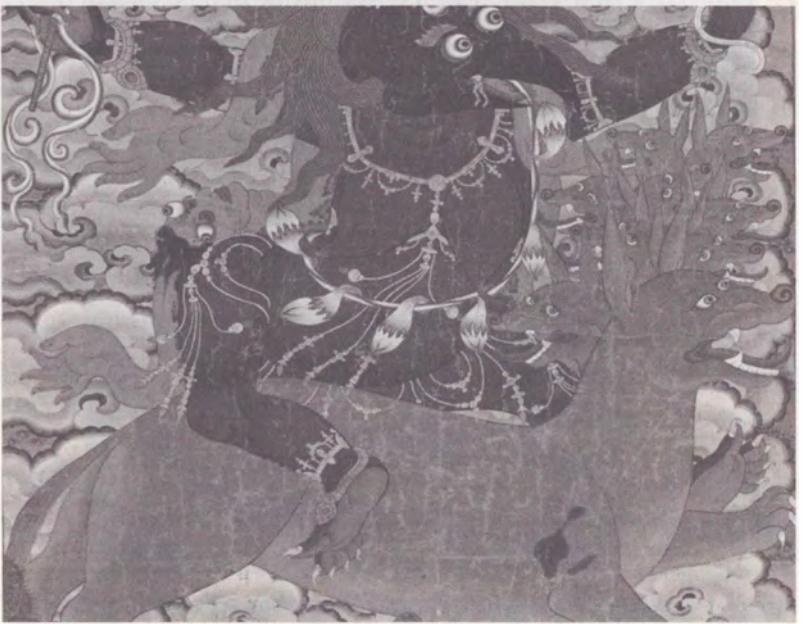

Mavi Kurt Başlı Tibet Savaş Tanrısı.

Biruni; Hintlilerin Kabil'de oturan ve Tibet'ten geldiği söylenen Türk kağanlarından bahseder. Bu kağanlardan ilki Barka Tekin Kabil'e geldiğinde sürünerek bir mağaraya girmiş ve su olan mağaranın içine yerleşmiş. Stein 5 Uygurlunun yaptığı Tibet seyahatinden şu bilgileri aktarır: "İki ayrı kavmin ataları olan, biri kıvıllı diğeri siyah olan iki köpek vardı. Köpekler bir gün Dru-gu (Türk)

kızını kaçırdılar ve çocukları oldu. Erkek olan çocuklar köpek oldu, kızlar insan oldu” Bu anlatıdan da anlaşılacağı üzere köpek eril olarak gösterilmiştir. Köpek, kurt ile yer değiştirmiştir. (Roux, 2005, s.317)

Tibet yazmalarında “Kurt bayrağını tutmak, yeni fetihler yapmak için kuvvet-güç kazanmayı sembolize eder.” şeklinde kayıtlıdır. Kurt, tüm savaşçıların koruyucu tanrısı olarak bilinir. Tibet manastırlarında da kurt sancağı asılı idi.

Tibet Mavi Kurt Sembolizmi.

KURT-KÖPEK KURBANI

Roux'a göre kurt gibi köpeğin de eski Türklerin mitolojisinde benzer bir yeri vardır ve belli ölçüde onunla yer değiştirebilir. Batılı tarihçiler Türklerin bir köpeğin rehberliğinde batıya göç ettiklerini iddia eder. (Roux, 2012, s.87)

Ural-Altay halkları Gök Tanrı için köpek kurban ederler. (Elia-de, 2000, s.83) Göktürk kağanlarının da köpeklerle birlikte gömüldüğü bilinmektedir. Nitekim Moğolistan Ötüken'de bulunan 1500 yıllık Göktürk kağan mezarında köpek iskeletleri çıkmıştır. Köpek, kurt, tilki gibi hayvanlar yer altı ile de ilişkilendirilir. Ölüler âleminin rehber ve bekçi hayvanlarıdır. Köpeğin ya da kurdun kurban olarak seçilmesi onun kutsallığı ile alakalıdır.

Köpeğin Bulgar Türkleri ve Kumanlar tarafından kurban edildiği kanıtlanmıştır. (Roux, 2012, s.87)

Moğolistan Ötüken'de bulunan Göktürk Kağan Kurganı'ndan, iki köpek kafatası da çıkarılmıştır. Köpeklerin muhafız hayvanlar oldukları düşünülür. Köpek, yer altı hayvanıdır ve mezar bekçisi olarak görev yapar. Türkler köpek ve kurt cinsinden hayvanlara saygı duyar. Onların, hayattayken olduğu gibi ölünce de ruhları kötü ruhlardan koruduğunu düşünür.

1500 yıllık Göktürk Kağan kurganında bulunan köpek kafatasları. Moğolistan Ötüken.

Hayvan kurbanlarının bulunduğu yerlerde, kurban edilen hayvan mitolojik olarak atalar ve Tanrı ile ilişkilendirilir. Geza Roheim'e göre "Öldürülen her şey baba olur". Öldürölüp kurban edilen hayvanlar da ata ya da ana hayvanlardır. Mitolog Campbell'a göre av ile alakalı mitolojilerde kurt gibi hayvanların "Ruhsal Babalar" olarak saygı görmesinde şaşılacak bir yan yoktur. Ona göre klanın hem atası olan fakat aynı zamanda kurban edilen hayvanın, tezat gibi görünen bu totem bilmececi bu şekilde çözüme kavuşur. (Campbell, 1992, s.134)

Freud'a göre önemli tarihlerde örneğın mevsim döngülerinde, erginlenme törenlerinde, doğum ve ölüm zamanlarında, topluluğa üye olan kişi totem seçtikleri hayvan ile kendisini özdeşleştirir. Klan üyeleri o hayvanın postuna bürünerek danslar yapar ve hayvan atayı taklit eder. Totem hayvanın bu ritüeller sonunda kurban edildiğı de görülür. (Freud, 2002, s.147)

Eliade'ya göre bu tür yırtıcı ve yer altı dünyasına ait hayvanların kurban edilmesi, dünyanın yaratılışını ve yeniden doğuşu da simgeler. Sümer mitlerinde Tanrı Marduk Tiamatı kurban etmiş ve onun parçalarından dünya yaratılmıştır. Dünya'yı yeniden inşa etmek bu tür kurban törenlerinin yapılması ve en önemlisi kanın toprağa akıtılması şarttır. Arkaik insanlar ruhun ve canın yani ruhsal ve tanrısal enerjinin kanda olduğunu düşünürler. Bu sayede kanın yardımıyla toprağın yenilenerek dünyanın yeniden doğacağına inanırlar. (Eliade, 1991, s.36)

KAYNAKÇA

Anohin, A. V. *Altay Şamanlığına Ait Materyaller*, Kömen Yayınları, Konya, 2006.

Bachofen, J. Jakob, *Söylence Din ve Anaerki*, Payel Yayınevi, İstanbul, 1997.

Beydili, Celal, *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*, Yurt Kitap-Yayın, Ankara, 2003.

Black, Jeremy, *Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü*, Aram Yayıncılık, İstanbul, 2003.

Boratav, Pertev Naili, *100 Soruda Türk Folkloru*, K Kitaplığı, İstanbul, 2003.

Buckland, Raymond, *İşaretler, Semboller ve Alametler*, Kozmik Kitaplar, İstanbul, 2005.

Campbell, Joseph, *Yaratıcı Mitoloji (Tanrının Maskeleri)*, İmge Kitabevi, Ankara, 1994,

----- Joseph, *Doğu Mitolojisi (Tanrının Maskeleri)*, İmge Kitabevi, Ankara, 2003.

----- Joseph, *İlkel Mitoloji (Tanrının Maskeleri)*, İmge Kitabevi, Ankara, 1992.

Joseph, *Batı Mitolojisi (Tanrının Maskeleri)*, İmge Kitabevi, Ankara, 2003.

----- Joseph, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2000.

Durkheim, Emile, *Dini Hayatın İlkel Biçimleri*, Ataç Yayınları, İstanbul, 2005.

Eberhard, Wolfram, *Çin Simgeleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2000.

Wolfram, *Çin Kaynaklarına Göre Orta ve Garbi Asya Halklarının Medeniyeti*, Maarif Matbaası, İstanbul, 1942.

Wolfram, *Çinin Şimal Komşuları*, İdeal Matbaası, Ankara, 1942.

- Wolfram, *Birkaç Eski Türk Ünvanı Hakkında*, T. T. K. Basımevi, Ankara, 1945.
- Eliade, Mircea, *Kutsal ve Dindışı*, Gece Yayınları, Ankara, 1991.
- Mircea, *Demirciler ve Simyacılar*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2000.
- Mircea, *Şamanizm*, İmge Kitabevi, Ankara, 1999.
- Mircea, *Ebedi Dönüş Mitosu*, İmge Kitabevi, Ankara, 1994.
- Mircea, *Babil Simyası ve Kozmolojisi*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2002.
- Mircea, *Dinler Tarihine Giriş*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2003.
- Mircea, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2003.
- Mircea, *İmgeler Simgeler*, Gece Yayınları, Ankara, 1992.
- Mircea, *Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu*, Kabalcı, İstanbul, 2015.
- Esin, Emel, *Türk Mitolojisine Giriş*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2001.
- Emel, *Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2003.
- Emel, *Türk Sanatında İkonografik Motifler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2004.
- Emel, *Katun (Türk Kadınına Dair)*, Cilt 7, Sayı 20, A. K. M. Ankara, 1991.
- Frazer, James G. *Altın Dal 1*, Payel Yayınevi, İstanbul, 1991.
- , James, *Altın Dal 2*, Payel Yayınevi, İstanbul, 1992.
- Freud, Anna, *Ego ve Savunma Mekanizmaları*, Bağlam Yayınları, Ankara, 1989.
- Freud, Sigmund, *Dinin Kökenleri*, Payel Yayınevi, İstanbul, 2002.
- Sigmund, *Psikanaliz Üzerine*, Say Yayınları, İstanbul, 2004.
- Sigmund, *Totem ve Tabu*, Sosyal Yayınlar, İstanbul, 2002.
- Fromm, Erich, *Rüyalar Masallar Mitoslar*, Arıtan Yayınevi, İstanbul,

bul, 2003.

Harva, Uno, *Altay Panteonu*, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2014,
Gökalp, Ziya, *Türkçülüğün Esasları*, Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları, İstanbul, 1976.

----- Ziya, *Türk Medeniyeti Tarihi-1*, Türk Kültür Yayını, İstanbul, 1974.

----- Ziya, *Türk Medeniyeti Tarihi-2*, Türk Kültür Yayını, İstanbul, 1974.

Ziya, *Altın Işık*, Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları, Ankara, 1976.

Ziya, *Malta Konferansları*, Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları, Ankara, 1977.

İnan, Abdülkadir, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, T. T. K. Basımevi, Ankara, 2000.

Jacobi, Jolande, *C. G. Jung Psikolojisi*, İlhan Yayınevi, İstanbul, 2002.

Jung, Carl Gustav, *İnsan Ruhuna Yöneliş*, Say Yayınları, İstanbul, 2004.

Carl Gustav, *Analitik Psikoloji*, Payel Yayınevi, İstanbul, 1997.

----- Carl Gustav, *Dört Arketip*, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.

----- Carl Gustav, *Psikoloji ve Din*, Oluş Yayınevi, İstanbul, 1965.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yayınları, Ankara, 2000.

Kramer, Noah- Bottero, Jean, *Türkiye İş Bankası Yayınları*, İstanbul, 2019.

Lvova E. L., *Güney Sibirya Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri*, Kömen Yayınları, Konya, 2013.

Malinowski, Bronislaw, *Büyük, Bilim ve Din*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2000.

Bronislaw, *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 1992.

Bronislaw, *Vahşilerin Cinsel Yaşamı*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 1992.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültür Tarihine Giriş 5*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1978.

----- Bahaeddin, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*, T. T. K. Basımevi, Ankara, 2003.

Bahaeddin, *Türk Mitolojisi 1*, T. T. K. Basımevi, Ankara, 2003.

Bahaeddin, *Türk Mitolojisi 2*, T. T. K. Basımevi, Ankara, 2002.

----- Bahaeddin, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları 1*, M. E. B. Basımevi, İstanbul, 2001.

Bahaeddin, *Türk Mitolojisi 2*, M. E. B. Basımevi, İstanbul, 2001.

Potapov, L.P. *Altay Şamanizmi*, Kömen Yayınları, Konya, 2012.

Radloff, Friedrich Wilhelm, *Sibiryadan 3*, M. E. B. Yayınları, İstanbul, 1994.

Roux, Jean-Paul, *Orta Asya'da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2005,

Jean-Paul, *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2002.

Vasilyeviç Gavrül, *Yakut Şamanlığı*, Kömen Yayınları, Konya, 2011.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.metaphysicspirit.com/books/The%20Sirius%20Mystery.pdf>

<https://en-m-wikipedia>

org.translate.google/wiki/Dogon_people?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=op,sc

https://www.liveauctioneers.com/item/12255393_48-fox-mask-dogon-tribe-from-mali-obtained-in-milwa

<https://www.britannica.com/topic/Amma>

<https://en-m-wikipedia-https://en.wikipedia.org/wiki/Dacians>

[https://en.wikipedia.org/wiki/Soranus_\(mythology\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Soranus_(mythology))
<https://ralphhaussler.weebly.com/wolf-mythology-italy-greek-celtic-norse.html>
<https://japanesemythology.wordpress.com/slavic-mythology-hors-dazbog-solar-deity-and-wolf-deity-or-lame-wolf-shepherdwho-rules-the-underworld/>
<https://core.ac.uk/download/pdf/267979181.pdf>
<https://americanwolves-com.translate.goog/blogs/wolf-stories/>
[https://en.wikipedia.org/wiki/Coyote_\(Navajo_mythology\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Coyote_(Navajo_mythology))
<https://en.wikipedia.org/wiki/Xolotl>
[https://en.m.wikisource.org/wiki/Page:Egyptian_Literature_\(1901\).djvu/29](https://en.m.wikisource.org/wiki/Page:Egyptian_Literature_(1901).djvu/29)
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2163923>
<https://brendan-noble.com/wilkolak-vukodlak-werewolf-in-slavic-mythology-slavic-saturday/>
[https://en-m-wikipedia-org.translate.goog/wiki/Veles_\(god\)?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=op,sc](https://en-m-wikipedia-org.translate.goog/wiki/Veles_(god)?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=op,sc)
https://en.wikipedia.org/wiki/Japanese_wolf
https://en.wikipedia.org/wiki/Berserker#cite_note-FOOTNOTESpeidel200215-20
<https://en.wikipedia.org/wiki/Carnyx>
<https://newguineatribalart.tumblr.com/post/188080988821/yupik-wolf-mask>
https://en.wikipedia.org/wiki/Chonos_tribe
https://tr.abcdef.wiki/wiki/Qormusta_Tengri
https://dictionary-sensagent-com.translate.goog/Wusun/en-en/?_x_tr_sch=http&_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/933182>
<https://magadansky.livejournal.com/180878.html>
<http://dspace.yildiz.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/1/11783/0924.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
<https://etymologeek> .

<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/46678.pdf>
<http://multicolorediary.blogspot.com/2016/01/folklore-thursday-about-that-winged-wolf.html>
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/857517>
<https://ahmettasagil.files.wordpress.com/2010/10/toles.pdf>
<https://tr.wikipedia.org/wiki/Alankova>
<https://islamansiklopedisi.org.tr/sira>
<https://en.wikipedia.org/wiki/Sirius>
<https://www.assyrianlanguages.org> ›
<http://members.westnet.com.au>
https://www.academia.edu/25764139/Sirius_in_Ancient_Greek_and_Roman_Literature
<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/49539?rpp=30&pg=1&ft=Xiongnu&pos=1&imgno=1&tabname=label&fbclid=IwAR05ll5C1hvntRLWcaTn9AlocbsZj5hWVY-c0t5Wy5QkqFTjiBAWle9Wsyk>
<http://www.metaphysicspirit.com/books/The%20Sirius%20Mystery.pdf>
https://en.wikipedia.org/wiki/Ursa_Major
<https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/F%C4%B0DAN-Giray-T%C4%B0BET-VE-T%C3%9CRK-GELENEKLER%C4%B0NDE-BOZKURT-SEMBOL%C3%9C.pdf>
https://www.repository.cam.ac.uk/bitstream/id/638075/bot_04_02_02.pdf/
<https://www.etymonline.com/word/alpine>
https://en.wiktionary.org/wiki/Appendix:Etruscan_word_list
<https://en.wikipedia.org/wiki/Alpanu>
https://en.wikipedia.org/wiki/Alpine_regiments_of_the_Roman_army

DÜNYA MİTOLOJİLERİNDE

KURT VE SİRİUS YILDIZI

Bu eserde dünya insanların Büyük Köpek takımyıldızı ve Sirius yıldızına yüklediği anlamı ve aralarındaki şaşırtıcı benzerliği göreceksiniz. Tarihî kayıtlara göre Sirius'un Türkler ile nasıl özdeşleştirildiğini ve bizim için ata ve ana hayvan olan Mavi Kurt'un kozmik serüvenini izleyeceksiniz. Mitolojik söylencelerdeki arketiplerin gizemini çözmek, ardındaki asıl gerçeği görmek ve mantığını anlamak istiyorsanız elinizdeki kitap tam size göre...

instagram.com/kriptokitaplar
facebook.com/kriptokitaplar
twitter.com/kriptokitaplar

krypto

Kültür Mah. Atac 2 Sk. No: 71/B Çankaya - Ankara - Tel: 0312 432 1923 - Faks: 0312 432 1933
www.kriptokitaplar.com - e-posta: krypto@kriptokitaplar.com

60,00₺

ISBN: 978-605-7908-35-3

